

**Bu kitaba sığmayan
daha neler var!**

Karekodu okutun, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaşın!

ÖDS

**ÖĞRENCİ/ÖĞRETMEN
DESTEK SİSTEMİ**

<https://ods.eba.gov.tr>

• Konu Anlatımlı
Ders Videoları

• Soru Çözüm
Videoları

• Ders Anlatım
Videoları

• Çoktan Seçmeli
Sorular

Kişiselleştirilmiş
Öğrenme ve
Raporlama

Animasyonlar,
3B Modeller,
Simülasyon ve Oyunlar

Paylaşım ve
İş birliği

Ortak / Özel
Takvim

eba

www.eba.gov.tr

40181 700982

**BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.**

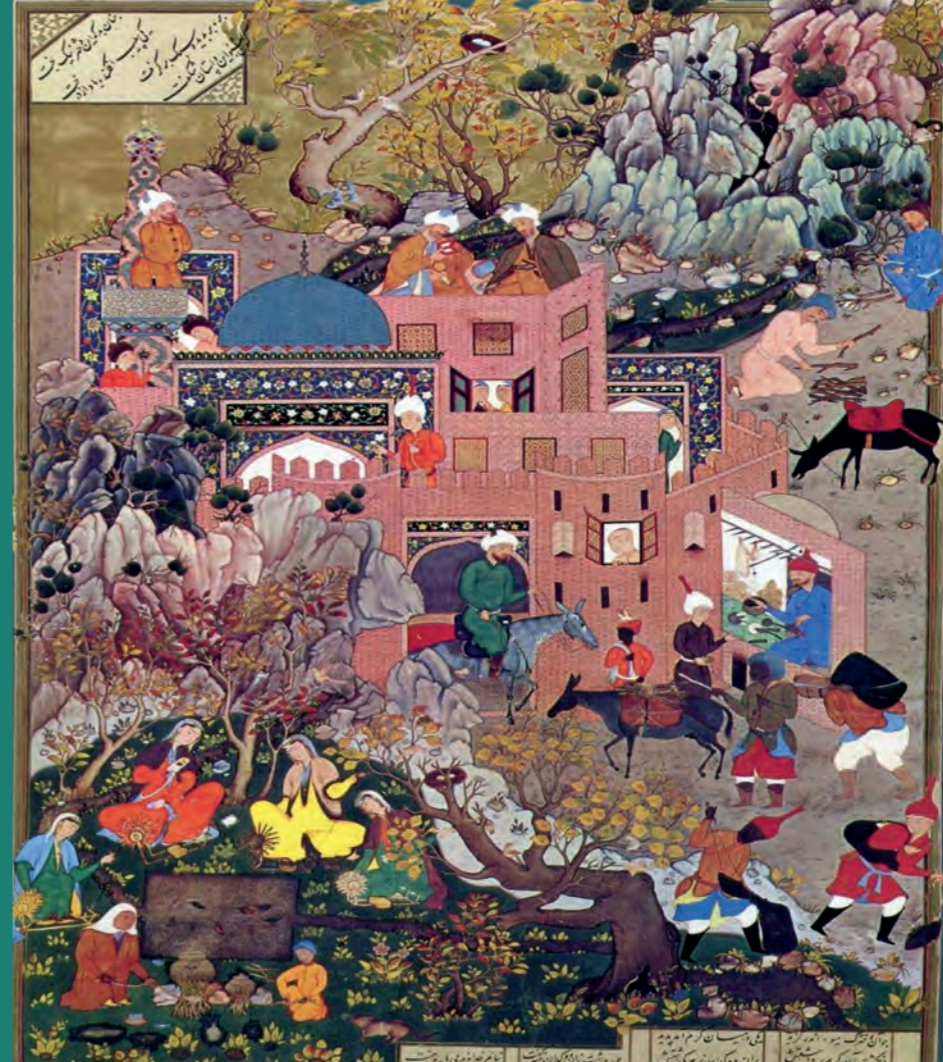
ISBN: 978-975-11-7086-6

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 5'inci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşınması Zorunlu Değildir.

MESLEKİ VE TEKNİK
ANADOLU LİSESİ

10

**GELENEKSEL
TÜRK SANATLARI ALANI**

GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ALANI

MINYATÜR ATÖLYESİ

10

MINYATÜR ATÖLYESİ

Ders Materyali

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ALANI

Minyatür Atölyesi

10

DERS MATERYALİ

Yazarlar

Erkan TAŞDELEN
Kutsiye KARAMAN BEŞİROĞLU
Arş. Gör. Yasemin ARIMAN
Zehra GÜL

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI8520
DERS MATERYALİ DİZİSİ2412

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Ders materyalinin metin, soru şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

ISBN: 978-975-11-7086-6

Millî Eğitim Bakanlığının 24.12.2020 gün ve 18433886 sayılı oluru ile Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünce öğretim materyali olarak hazırlanmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

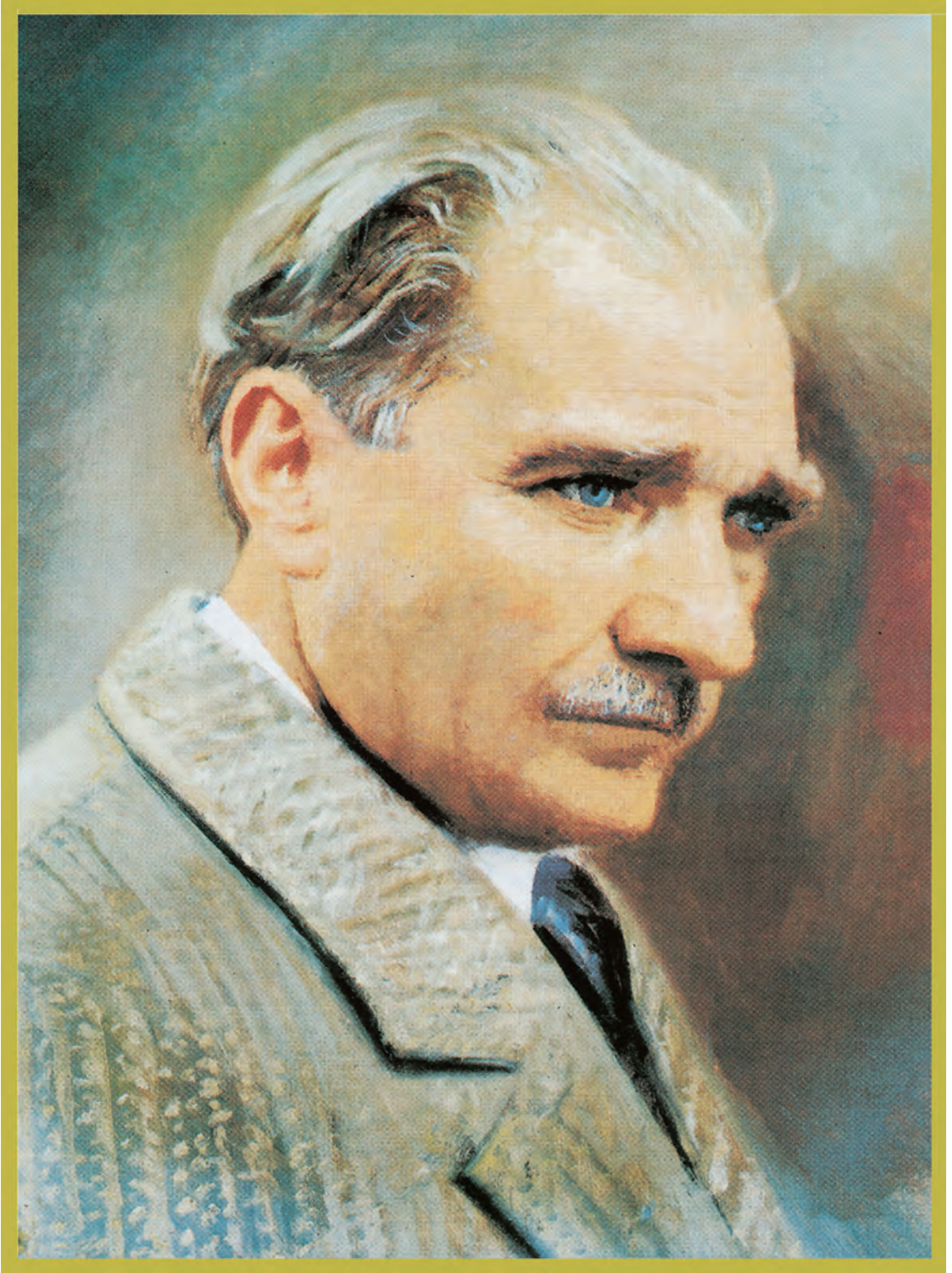
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

içindekiler

Ders Materyalinin Tanıtımı 13

I. ÖĞRENME BİRİMİ

1. MİNYATÜR SANATINDA KULLANILAN MOTİF VE FİGÜRLERİN ÇİZİMİ VE BOYANMASI

1.1. MİNYATÜR SANATI ARAÇ VE GEREÇLERİ 16

1.1.1. Minyatür Sanatı ve Terminolojisi 16

1.1.2. Minyatür Sanatında Kullanılan Malzemeler 30

1.1.2.1. Kullanılan Kalem ve Silgileri 30

1.1.2.2. Kullanılan Fırçalar 31

1.1.2.3. Kullanılan Boyalar ve Özellikleri 32

1.1.2.4. Arap Zamkı 37

1.1.2.5. Şap 38

1.1.2.6. Altın 38

1. Uygulama Altın Ezme 39

1.1.2.7. Kullanılan Kâğıtlar ve Özellikleri 41

1.1.2.8. Kâğıt Renklendirme 43

1.1.2.9. Kâğıt Âharlama 45

2. Uygulama Yumurta Âharı ile Kâğıt Hazırlama 46

3. Uygulama Nişasta Âharı Hazırlama 51

1.1.2.10. Mühre 53

4. Uygulama Kâğıt Mühreleme 54

1.2. MİNYATÜR SANATI MOTİF VE FİGÜRLERİNİN KALEMLE ÇİZİMİ 56

1.2.1. Kalem ile Şekil, Yaprak, Çiçek, İnsan, Hayvan ve Kumaş Hareketlerinin Çizimi 56

5. Uygulama Kalem ile Düz, Kırık, Nüanslı Çizgi Çalışması 57

6. Uygulama Kalem ile Yaprak Çizimi 61

7. Uygulama Kalem ile Çiçek Çizimi 63

8. Uygulama Kalem ile Figür Çizimi 65

9. Uygulama Kalem ile Kumaş Hareketlerinin Çizimi 71

1.2.2. Minyatür Sanatında Desen Geçirme Teknikleri 73

10. Uygulama Desen Geçirme 74

1.3. MİNYATÜR SANATI MOTİF VE FİGÜRLERİNİN FIRÇA İLE BOYANMASI 75

11. Uygulama Fırça ile Şekil Çizimi 77

12. Uygulama Fırça ile Yaprak Çizimi 80

13. Uygulama Fırça ile Çiçek Çizimi 83

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 87

içindekiler

II. ÖĞRENME BİRİMİ

2. DOĞA MOTİFLERİ İLE MİNYATÜR SANATI UYGULAMALARI

2.1. MİNYATÜR SANATINDA FARKLI BOYAMA TEKNİKLERİNİN KULLANIMI	90
2.1.1. Minyatür Sanatında Kullanılan Renkler	92
2.1.2. Renk Seçimi	93
2.1.3. Akıtma (Düz Boyama) Tekniği	94
2.1.4. Sulandırma Tekniği	94
2.1.5. Kat Kat (Kademeli) Boyama Tekniği	94
1. Uygulama Akıtma, Sulandırma ve Kat Kat Boyama Teknikleri	95
2.1.6. Tarama Tekniği	98
2. Uygulama Tarama Tekniği	99
2.1.7. Noktalama Tekniği	102
3. Uygulama Noktalama Tekniği	103
2.1.8. Şükûfe Çiçeklerini Boyama Tekniği	105
4. Uygulama Şükûfe Çiçeği Boyama	106
2.2. DOĞA MOTİFLERİ İLE ÇİZİM TEKNİKLERİNİ UYGULAMA	108
2.2.1. Minyatür Sanatında Kullanılan Ağaç Çizim Teknikleri	108
5. Uygulama Minyatür Sanatında Kullanılan Ağaç Çizimi	109
2.2.2. Minyatür Sanatında Kullanılan Kaya ve Taşların Çizim Teknikleri	113
6. Uygulama Minyatür Sanatında Kullanılan Kaya ve Taş Çizimi	114
2.2.3. Minyatür Sanatında Kullanılan Yer Bitkileri Çizim Tekniği	117
7. Uygulama Minyatür Sanatında Kullanılan Yer Bitkileri Çizimi	117
2.2.4. Minyatür Sanatında Kullanılan Dalga Çizim Teknikleri	120
8. Uygulama Minyatür Sanatında Kullanılan Dalga Çizimi	120
2.2.5. Minyatür Sanatında Kullanılan Bulut Çizim Teknikleri	122
9. Uygulama Minyatür Sanatında Kullanılan Bulutların Çizimi	122

2.3. DOĞA UNSURLARI İLE BOYAMA TEKNİKLERİNİ UYGULAMA	126
2.3.1. Minyatür Sanatında Kullanılan Ağaç Boyama Kuralları	129
10. Uygulama Minyatür Sanatında Kullanılan Ağaç Boyama.....	129
2.3.2. Minyatür Sanatında Kullanılan Kaya ve Taşların Boyama Kuralları.....	134
11. Uygulama Minyatür Sanatında Kullanılan Kaya ve Taş Boyama	134
2.3.3. Minyatür Sanatında Kullanılan Yer Bitkileri Boyama Kuralları.....	137
12. Uygulama Minyatür Sanatında Kullanılan Yer Bitkileri Boyama	137
2.3.4. Minyatür Sanatında Kullanılan Dalgaları Boyama Kuralları.....	141
13. Uygulama Minyatür Sanatında Kullanılan Dalga Boyama	141
2.3.5. Minyatür Sanatında Kullanılan Bulut Boyama Kuralları	144
14. Uygulama Minyatür Sanatında Kullanılan Bulut Boyama.....	144
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	146

içindekiler

III. ÖĞRENME BİRİMİ

3. MİNYATÜR SANATINDA ÖZGÜN DOĞA TASARIMI

3.1. DOĞA MOTİFLERİNİN TÜMÜNÜ KULLANARAK ÖZGÜN TASARIMLAR OLUŞTURMA.....	150
3.1.1. Tasarım Elemanlarının Minyatür Sanatında Kullanımı	152
3.1.2. Tasarım İlkelerinin Minyatür Sanatında Kullanımı.....	154
3.1.3. Resim Teknikleriyle Çizilen Özgün Çiçekleri Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme.....	157
1. Uygulama Resim Teknikleriyle Çizilen Özgün Çiçekleri Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme.....	161
3.1.4. Resim Teknikleriyle Çizilen Özgün Ağaçları Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme	167
2. Uygulama Resim Teknikleriyle Çizilen Özgün Ağaçları Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme.....	168
3.1.5. Çeşitli Özgün Bulut Çizimi	178
3. Uygulama Çeşitli Özgün Bulut Çizimi.....	179
3.1.6. Çeşitli Özgün Su ve Dalga Çizimleri	182
4. Uygulama Çeşitli Özgün Su ve Dalga Çizimi.....	183
3.1.7. İçinde Bulut, Dalga, Kaya, Ağaç, Çiçek, Yer Bitkisi Olan Kompozisyon Hazırlama.....	186
5. Uygulama İçinde Bulut, Dalga, Kaya, Ağaç, Çiçek, Yer Bitkisi Olan Kompozisyon Çizimi.	188
3.2. DOĞA MOTİFLERİNİN TÜMÜNÜ KULLANARAK OLUŞTURULAN ÖZGÜN KOMPOZİSYONU BOYAMA	196
3.2.1. İçinde Bulut, Dalga, Kaya, Ağaç, Çiçek, Yer Bitkisi Olan Kompozisyonu Boyama	196
6. Uygulama İçinde Bulut, Dalga, Kaya, Ağaç, Çiçek, Yer Bitkisi Olan Özgün Kompozisyonu Boyama	199
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	210
TERİMLER SÖZLÜĞÜ	212
KAYNAKÇA	214
GÖRSEL KAYNAKÇASI	217
GENEL AĞ KAYNAKÇASI	217
CEVAP ANAHTARI.....	218

Ders Materyalinin Tanıtımı

Öğrenme birimi numarası gösterir

Öğrenme birimi adını gösterir

Öğrenme birimine ait alt başlıkları gösterir

I. ÖĞRENME BİRİMİ

Minyatür Sanatında Kullanılan Motif ve Figürlerin Çizimi ve Boyanması

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Minyatür Sanatı Arac Gereçleri
- Minyatür Sanatı Motif ve Figürlerinin Kalemi ile Çizimi
- Minyatür Sanatı Motif ve Figürlerinin Farça ile Çizimi

ANAHTAR KAVRAMLAR

- kağıt
- kâğıt
- nişan
- çizim
- figür
- çiçek
- yaprak

Öğrenme birimi konu başlığını gösterir

Öğrenme birimi konu alt başlığını gösterir

Hazırlık çalışması, konu ile ilgili ön hazırlığı gösterir

Konu ile ilgili görselleri gösterir

Görsel altı açıklamaları ve numaraları gösterir

Öğrenme birimi numarasını gösterir

Öğrencinin dikkatini çekmek için verilen bölümü gösterir

Konunun içinde verilemeyen ek bilgileri gösterir

1.1. MİNYATÜR SANATI ARAÇ VE GEREÇLERİ

Geleneksel minyatür sanatının uygulanmasında, özel olarak hazırlanmış kağıt çeşitleri, farklı sertliklere sahip kurgun kalemler ve yazmağa uygun diğer malzemeler kullanılmaktadır. Boyama işleminde, desen üzerinde bulunan farklı ölçülerdeki yüzeylere uygun kalınlıklarda, doğal kullandan elde edilmiş farçalar kullanılmaktadır. Renklendirme işleminde, doğal yarıllardan elde edilen, farklı renklerde boyalar, maviye, altın ve yapraklar kullanılmaktadır.

1.1.1. Minyatür Sanatı ve Terminolojisi

El yazması eserlerinde anlatılan bilgi, olay ve düşünceleri görsellerle desteklemek üzere yapılan resimlere minyatür denir. Minyatür, yazmağın altına anlatılanları desteklemek ve daha anlaşılır hale getirmek amacıyla kullanılan ve zamanla sanat haline dönüşmüştür. Kitap yazılmasına sanatlarını vazgeçemeyen olan minyatür, Türk sanatlarının ardından söz ettiren bir dal olarak günümüzde de uygulanmaktadır.

Nazarlık Çalışması

1. Atatürk'ün "Sanatın kalın bir malzeme hayal demarlar'ından biri kuzuğu demektir." sözünü ilgili düşüncelerini nazarlık çalışmada paylaşınız.
2. Pablo Picasso'nun "Resim, günlük yaşamın başka bir yolu'dur" sözünü ilgili düşüncelerini yazınız.

Bilgi Kutusu

XX. yüzyılda minyatür sanatı, diğer geleneksel kitap sanatlarına olduğu gibi Özd. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in büyük çabalarıyla yaygın araştırmalar sonucu edinildiği bilgileri öğrencilerine aktarması ile aynı zamanda ve gelişme göstermiştir. Ünver'in kurduğu atölyelerde en çok bilgin ile yürütülen çalışmalarla enki eserlerinden esinlenerek yapılmış uygulamaların yanında günümüz Etkilemler, etebe eserlerden ve klasik mimarilerde yola çıkarak yapılan özgün tasarımları minyatür sanatı sürdürülmektedir.

Ünver'in ilk öğrencilerinden olan ve Türk süsleme sanatlarına büyük emek veren Cahide Kaskınlar da minyatür, teklip ve geleneksel Türk desenleri konusunda yaygın çalışmalar yürütmüş önemli bir sanatçısıdır.

Sanat bugün Güneşli Kato, Nuriyet Çulpan, Gulbin Mesura, Güçlün Arımac, Tamer Atıksoy ve yetenekleri olan birçok genç sanatçı tarafından koca eylemektedir.

Ders Materyalinin Tanıtımı

Uygulama Tanıtıcı

- Ezilmiş toz altın üzerine saf su ilave ediniz ve tülbensten süzünüz. Süzülen altın üzerine su koyarak bir gün bekletiniz.
- Dibe çöken altınları üzerindeki suyu belli bir miktarda kadar boşaltınız ve üzerine tekrar saf su doldurarak yaklaşık 5 saat daha bekletiniz.
- Altın, kabın dibine çöktükten sonra üzerindeki suyu döktünüz. Kâsadaki suyu ve altınları spek bir bezden geçirerek altın suyu atılmasına engel olunuz.
- Spek kumayın üzerindeki altınları kenarları hafif yüksek bir cam tabağa alınız ve spek kumay ile birlikte kurumaya bırakınız (Görsel 1.34).
- Toz altın ağır kapalı şekilde bekletiniz.

Görsel 1.34. Kuruma hazırlanmış altın

Sıra Sizde

Yerleşim basamaklarında başın durumunuzu kontrol ediniz.	Evet	Hayır
1 Kâseye Arap zırkı damlatınız.		
2 İlk altın varak sayfasını ezdim.		
3 Saf su damlatarak eyme işlemine altın taneleri yok oluncaya kadar devam ettirdim.		
4 Ezilen altın tozlarının üzerine saf su ilave ettim ve ince tülbenste süzdükten sonra bir gün beklettim.		
5 Dibe çöken altınları üzerindeki suyun bir bölümünü boşalttım ve tekrar saf su ilave edip 5 saat beklettim.		
6 Altın, kabın dibine çöktükten sonra üzerindeki suyu döktüm. Kâsadaki suyu ve altınları spek bir bezden geçirecek şekilde süzdüm.		
7 Spek kumayın üzerindeki altınları kenarları hafif yüksek bir cam tabağa aldım ve spek kumay ile birlikte kurumaya bıraktım.		
8 Kurumuş toz altın ağır kapalı bir kaba yerleştirip gerekli olduğu zaman kullanılmak üzere ağızını kapattım.		

MINİYATÜR ATÖLYESİ

Kendini değerlendirme bölümünü gösterir

Uygulama Tanıtıcı

2. Uygulama Yumurta Aharı ile Kâğıt Hazırlama

AMAC

İş yapılı ve güvenirli ile ilgili becerileri alanok, yumurta aharı ile kâğıt hazırlamak.

Süre: 4 ders saat

Kullanılacak Araç Gereçler

- 5 adet taze ve oda sıcaklığında yumurta
- Çevik boyutlu (yaklaşık 2 adet) kristal yap
- Derin bir cam kâse, tülbenst.
- Aharlanacak kâğıt
- Süzme işleminde kullanılacak boy bir kâse
- Geniş ağzılı bir fırça, çamaşır taktarı

Uygulama İşin Önelleri

- İş yapılı ve güvenirli ile ilgili kuralları okunmalıdır.
- Her denemede başarılı olunmaması halinde işlem tekrar edilmelidir.

Yumurta Aharı Hazırlama İşlemi Basamakları

- Güvenli materyalleri öğrenci misalının üzerine yerleştiriniz (Görsel 1.42).
- Yumurta sarıdan ile akıranı ayırarak sadece akıranı cam kâseye alınız (Görsel 1.43, 1.44).

Görsel 1.42. Yumurta sarıdan ayırma işlemi gerçekleştiriliyor

Görsel 1.43. Yumurta sarıdan ayırma işlemi

Görsel 1.44. Yumurta sarıdan ayırma işlemi

MINİYATÜR ATÖLYESİ

Uygulama konu başlığını gösterir

Görsel altı açıklamalarını gösterir

Uygulama Tanıtıcı

Şekil 1.45. Üst üste yazılan yazı

Birimi Arakalı Nümarâ Çizgi Çabıyını

- Aynı ölçülerde çizimler yapılabilmek için eşitli kâğıdınızda yardımcı çizgiler kullanabilirsiniz.
- Taklı kâğıdında şeklin süzgeçli ölçülerde dikdörtgenler oluşturunuz.
- Verilen yön işaretlerini takip ederek çizimi yapınız (Şekil 1.7).
- Başlangıç noktası ile bitiş noktasındaki çizgilerin bitişine paralel çizimden kaçınız.
- Başlangıç ve bitiş noktaları arasında kalan boşlukları ölçünüzü bozmayınız.
- Verilen şeklin nümarâ farklılıklarını takip ederek çizimlerinizi yapınız (Şekil 1.8).

Şekil 1.7. Birimi arakalı nümarâ çizimi

Şekil 1.8. Birimi arakalı nümarâ çizimi

MINİYATÜR ATÖLYESİ

Uygulama şekillerini gösterir

Konuya ilişkin uygulama ve işlem basamaklarını gösterir

Şekil altı açıklamalarını gösterir

Bu ders materyalinde ölçü birimlerinin uluslararası kısaltmaları kullanılmıştır.

I. ÖĞRENME BİRİMİ

Minyatür Sanatında Kullanılan Motif ve Figürlerin Çizimi ve Boyanması

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Minyatür Sanatı Araç Gereçleri
- Minyatür Sanatı Motif ve Figürlerinin Kalem İle Çizimi
- Minyatür Sanatı Sanatı Motif ve Figürlerinin Fırça İle Çizimi

ANAHTAR KAVRAMLAR

- kâğıt
- âhar
- nüans
- çizim
- figür
- çiçek
- yaprak

Hazırlık Çalışması

1. Atatürk'ün "Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir." sözüyle ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Pablo Picasso'nun "Resim, günlük tutmanın başka bir yoludur." sözüyle ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

1.1. MİNYATÜR SANATI ARAÇ VE GEREÇLERİ

Geleneksel minyatür sanatının uygulanmasında, özel olarak hazırlanmış kağıt çeşitleri, farklı sertliklere sahip kurşun kalemler ve yumuşak silgiler kullanılmaktadır. Boyama işlemi sırasında, desen üzerinde bulunan farklı ölçülerdeki yüzeylere uygun kalınlıklarda, doğal kıllardan elde edilmiş fırçalar kullanılmaktadır. Renklendirme işleminde doğal yollardan elde edilen, farklı renklerde boyalar, mürekkep, altın ve yapıştırıcılar kullanılmaktadır.

1.1.1. Minyatür Sanatı ve Terminolojisi

El yazması eserlerde anlatılan bilgi, olay ve düşünceleri görsellerle desteklemek üzere yapılan resimlere **minyatür** denir. Minyatür, yazmalarda anlatılanların desteklenmesi ve daha anlaşılır hâle gelmesi amacıyla kullanılmış ve zamanla sanat hâline dönüşmüştür. Kitap süsleme sanatlarının vazgeçilmezi olan minyatür, Türk sanatlarının adından söz ettiren bir dalı olarak günümüzde de uygulanmaktadır (Görsel 1.1).

Görsel 1.1: Uyghur duvar resmi örneği, kızıl duvar resimleri, "Gölde Ejderha"

Görsel 1.2: Uyghur Türklerine ait duvar resmi örneği

Minyatür, Asya kökenli bir sanattır. Asya toplumlarında resim sanatının ilk örneklerine MÖ 3000-1000 yılları arasında, özellikle Çin kültüründe rastlanmaktadır. Bu kültürlerde çok renkli ve çeşitli figürlerin yanı sıra hayalî varlıklar ve soyut resim örnekleri de görülmektedir. Minyatür, zamanla Türk İslâm toplumları, İran, Arap ve Hint kültür çevrelerinde yaygınlaşmış; girdiği her toplumda değişik üslupların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Uyghur Türkleri tarafından VIII ve IX. yüzyıllarda yapılmış duvar resimleri, figürlü işlemler ve minyatürler Türk minyatür sanatının ilk örnekleri kabul edilmektedir. Uyghurlar, dinî yapılarını bezemek için duvar resimlerini, kitapları süslemek için de minyatürü kullanmışlardır (Görsel 1.2). Uyghur Türkleri tarafından geliştirilen resim ve minyatür sanatı, Uyghur Devleti'nin dağılmasından sonra Selçukluların katkılarıyla devam etmiştir. Selçuklular tarafından yapılan uygulamalar ilk İslâm minyatürlerini oluşturmuştur. Selçuklular minyatürü yazma eserlerin süslenmesinde ve konuların görüntü ile açıklanmasında kullanmış, bu sanatla uğraşanlara "nakkaş" adını vermişlerdir. Aynüddevele, Şihabüddin Yavaşi, Hacı el-Mevlevi ve Konyalı Ahmet Anadolu Selçuklu devrinin ünlü nakkaşlarıdır. "Kitab'ül Haşayiş" ve "Kitâb fî ma'rifet'il-hiyeli'l-hendesiyeye" adlı eserler ile "Varka ve Gülşah" (Görsel 1.3) mesnevisi XII ve XIII. yüzyıldan günümüze gelebilen minyatürle süslenmiş el yazmalarıdır.

Türkçeye Batı dillerinden giren minyatür kelimesi Latince "kırmızı boya ile yapılan resim" anlamındaki "miniar" kelimesinden türemiştir. Osmanlı Dönemi'nde minyatüre **nakış**, nakış yapan sanatkâra ise **nakkaş** denmiştir. Osmanlı'da nakış, boya ile resim yapmak anlamında kullanılmıştır. Boya ile resim yapanlara "nakkaş", tablo ve insan resmi yapanlara "mussavvir" veya "şebih", manzara ve süsleme yapanlara da "tarrah" adı verilmiştir. "Ressam" kelimesi Türkçeye Tanzimat'tan sonra girmiştir.

Görsel 1.3: Selçuklu Dönemi minyatür örneği
[Varka ve Gülşah, Topkapı Sarayı Müzesi (TSM)]

Beylikler Dönemi'nden itibaren yazılan kitaplar tezhip ve minyatürlerle süslenmiştir. Osmanlılar kuruluşlarından itibaren Selçuklu Devleti'nin mimari, seramik, resim ve kitap süslemeciliği gibi sanatsal mirasına sahip çıkmış ve bu mirası geliştirerek devam ettirmiştir. Bu dönemde İslâm dinine ait bazı yasaklayıcı düşünceler olmasına rağmen minyatürlerde insan figürlerine yer verildiği görülmektedir. Osmanlı sanatkârları, İstanbul'un fethiyle Bizans kültüründen de etkilenmiş; bu kültürü sanat anlayışlarına ekleyerek yola devam etmiştir.

Minyatür sanatı, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan itibaren ülkenin gelişimine paralel olarak gelişmiş, duraklama ve gerileme evrelerinden de etkilenmiştir. Osmanlı'da genel anlamda kitap süsleme sanatları şeklinde ifade edilen hat, ciltçilik, minyatür, tezhip ve kâti' gibi sanat dalları Saray'da yerli ve yabancı nakkaşların maaşlı olarak çalıştığı kurumsal bir yapı olan "nakkaşhane"lerde icra edilmiştir. Sanatın her dalında usta isimlerin bir araya getirildiği bu kurumsal yapıya "Ehl-i Hiref" adı verilmiştir.

Osmanlı'da minyatür sanatının gelişim süreci altı dönemde ele alınabilir:

1. Oluşum Dönemi (II. Mehmed-II. Bâyezid-I. Selim Dönemi, 1451- 1520)
2. Geçiş Dönemi (I. Süleyman-II. Selim Dönemi, 1520-1574)
3. Klasik Dönem (III. Murad-III. Mehmed Dönemi, 1574-1603)
4. Geç Klasik ve Duraklama Dönemi (XVII. yüzyıl, 1603-1700)
5. İkinci Klasik Dönem (III. Ahmed Dönemi, 1700-1750)
6. Son Dönem (XIX. yüzyılın sonuna kadar, 1750-1900)

Osmanlı minyatür sanatının gelişmesinin nedenlerinden biri de minyatürlerin belge niteliğinde hazırlanmasıdır. Sosyal hayatla ilgili tüm konular, halk hikâyeleri, cenknâmeler, öğüt kitapları, sünnet eğlenceleri, bu eğlenceye katılan davetliler, kıyafetler, sosyal hayatı anlatan çeşitli

sahneler, cami, saray, saray bahçesi, sultanların av sahneleri, sultanların hayatlarına dair sahneler minyatürler ile belge niteliğinde yazma eserlere aktarılmıştır.

Görsel 1.4: Matrakçı Nasuh'a ait Osmanlı Dönemi minyatür örneği (Süleymanname, TSM)

Dikkat

Osmanlı Dönemi'nin farklı yüzyıllarında, padişah ve yöneticilerin ilgileriyle destek gören Sinan Bey, Matrakçı Nasuh (Görsel 1.4), Nigari, Nakkaş Osman, Seyyid Lokman, Nakkaş Hasan, Talikzade Subhi Çelebi, Nadi, Levni ve Abdullah Buhari gibi ünlü minyatürcüler yetişmiştir.

Bilgi Kutusu

XX. yüzyılda minyatür sanatı, diğer geleneksel kitap sanatlarında olduğu gibi Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in büyük çabalarla yaptığı araştırmalar sonucu edindiği bilgileri öğrencilerine aktarması ile ivme kazanmış ve gelişme göstermiştir. Ünver'in kurduğu atölyelerde usta çırak ilişkisi ile yürütülen çalışmalarda eski örneklerden esinlenerek yapılan uygulamaların yanında günümüz folklorundan, edebi eserlerden ve klasik mimariden yola çıkılarak yapılan özgün tasarımlarla minyatür sanatı sürdürülmektedir.

Ünver'in ilk öğrencilerinden olan ve Türk süsleme sanatlarına büyük emek veren Cahide Keskiner de minyatür, tezhip ve geleneksel Türk desenleri konusunda yoğun çalışmalar yürütmüş önemli bir sanatçıdır.

Sanat bugün Günseli Kato, Nusret Çolpan, Gülbün Mesara, Gülçin Anmaç, Taner Alakuş ve yetişmekte olan birçok genç sanatçı tarafından icra edilmektedir.

Günümüzde geçmişe oranla daha büyük ebatlarda ve tablo şeklinde çalışılan minyatürlerde kurallarda ve kullanılan teknikte geleneğe bağlılık devam etmektedir. Geleneksel minyatür sanatında su bazlı boyalar ve tüy fırçalar kullanılarak her bir detay el yapımı kâğıtların üzerine titizlikle işlenmektedir. Motiflerin dış hatları kontur ile belirlenmekte, parlak ve canlı renkler kullanılarak çizilen hatların içi tüm detayları ile doldurulmaktadır.

Minyatürde detay fazladır. Ağaçlar, yapraklar, çiçekler, insan ve hayvan figürleri, iç mekân düzenlemeleri gibi unsurlar tüm detaylarıyla yansıtılır. Renkler gerçeğe bağlı kalınmadan kullanılabilir. Örneğin kayalar pembeye, atlar maviye, dağlar ve tepeler eflatun ve sarıya boyanabilir. Kullanılan renkler genellikle canlı ve parlaktır.

Çok eski tarihlerden bu yana önemli bir görsel kayıt belgesi olarak kabul görmüş, kendine özgü estetik bir yapıya ve güçlü bir anlatıma sahip olan minyatür sanatının günümüze taşınmasında önemli yeri olan el yazmaları konu ve anlatım bakımından farklılıklar içermektedir. Bunların başında **edebî eserler** gelmektedir (Görsel 1.5). Edebî yazma eserlerin resimlendirilmesi Osmanlılarda ağırlıklı olarak XV. yüzyılda gerçekleşmiş, XVI. yüzyılda devam ettirilmiş, XVII. yüzyılda ise azalmıştır. Tebrizi

Görsel 1.5: Edebî eserde minyatür örneği (Hüsrev İle Şirin, TSM)

tarafından XV. yüzyılda Edirne’de hazırlanan “Dilsüznâme”, resimlendirilen ilk eserdir. Şemsüddîn Muhammed b. Abdillâh Nişapuri’nin kasidelerinin yer aldığı “Külliyat-ı Kâtibi”, Ahmedî’nin “İskendernâme”si, Şeyhî’nin “Hüsrev ü Şirin”i, Dehlevî’nin “Hamse”si, Firdevsî’nin “Süleymannâme”si ve Hamdî’nin “Yusufu Züleyha”sı gibi bazı sevilen şairlerin eserleri de bu dönemde resimlendirilen yazmalar arasındadır.

Osmanlı Dönemi minyatürlü yazmaların en önemlilerinden biri de tarih konulu eserlerdir. Tarih konulu eserler de şehnâme (Görsel 1.6) ve gazavatnâme olarak iki başlıkta ele alınabilir. Osmanlı padişahlarının yaşayışını, savaşlarını, zaferlerini ve dönemlerindeki olayları nazım şeklinde tasvir eden eserlere **şehnâme** denmiştir. Klasik Osmanlı minyatür üslubunun oluştuğu bu dönemde Seyyid Lokman tarafından yazılan şehnâmeler, Nakkaş Osman yönetimindeki nakkaşlar grubu tarafından resimlendirilmiştir. Şehnâmecilik, XVII. yüzyılın ikinci yarısında Saray tarafından resmîleştirilerek devlet tarihçiliği anlamına gelen “vakanüvislik” adını almıştır.

Dikkat

Şehnâmeler Osmanlı Dönemi’nin en önemli yazılı kaynakları olarak kabul edilmektedir.

Görsel 1.6: Şehnâmecî Seyyid Lokman ve Nakkaş Osman toplantıda (Şehnâme-i Selim Han, TSM)

Savaşları konu alan, bazıları manzum olarak mesnevi biçiminde yazılan **gazavatnâmeler**, belirli bir savaş veya seferi ayrıntıları ile anlatan önemli bir belge niteliğinde eserlerdir (Görsel 1.7).

Görsel 1.7: Kanuni Sultan Süleyman'ın İran elçisini kabulü
(Sefer-i Irakeyn, Matrakçı Nasuh, TSM)

Önemli el yazmalarının arasında yer alan, Osmanlı padişahlarına, din ve tarih büyüklerine ait soyağacını göstermek üzere hazırlanmış minyatürlü yazmalara **silsilenâme** denir. III. Mehmet Dönemi'nde Bağdat'ta hazırlanan "Zübdetü't-Tevarih" adlı eser, ilk silsilenâmelerden biridir. Silsilenâmelerin en dikkat çekici özelliği metinde adı geçen peygamber ve hükümdarların madalyonların içine yapılan portrelerinin soyağacı şeklinde düzenlenmesidir. Silsilenâmede tanıtılan kişi veya soy ile ilgili portrelerin yanında kısa bilgilere de yer verilebilmektedir (Görsel 1.8).

Görsel 1.8: Osmâniyân silsilenâme örneği (Zübdetü't-Tevârih, TSM)

Osmanlı'da genellikle Saray hayatına ait sosyal olayların anlatıldığı eserlere **surnâme** denmiştir (Görsel 1.9). İlk surnâme III. Murad Dönemi'nde hazırlanmıştır. Saray'a bağlı "İntizamî" mahlaslı bir yazar tarafından yazılan "Surname-i Hümayun" adlı eserde III. Murad'ın şehzadesi Mehmed'in 1582'de yapılan sünnet düğünü anlatılmıştır. Bu yazma, dönemin baş nakkaşı Osman yönetimindeki nakkaşlar grubu tarafından resmedilmiştir.

Görsel 1.9: Levni'ye ait 1720 şenliğinde Acem kılıklı kuklalar ve toslaşan mekanik koçlar minyatürü (Vehbî Surnâmesi, TSM)

Osmanlı tasvir sanatında peygamberler tarihi ile ilgili minyatürlerin yer aldığı eserler önemli yere sahiptir. 1583 yılında Seyyid Lokman tarafından yazılan ve genel bir İslâm tarihi olan “Zübde-tü't-Tevarih” (Tarihlerin Özü) adlı eser bu konudaki ilk eserdir. Aynı konuda ki bir başka eser ise 1388’de Erzurumlu Darir tarafından hazırlanan, XVI. yüzyıl sonlarına doğru Nakkaş Hasan ve nakkaşlar grubu tarafından resimlendirilen altı ciltlik “Siyer-i Nebi”dir. Hz. Muhammed’in doğumundan ölümüne kadar hayatındaki önemli olayların gösterildiği “Siyer-i Nebi”nin minyatürleri arasında onunla ilgili mucizeleri betimleyen minyatürler de bulunmaktadır (Görsel 1.10).

Dikkat

Peygamberlerle ilgili minyatürlerde, genellikle Peygamberlerin yüzünde detaylar çizilmiş ve baş çevresi ışık topu şeklinde gösterilmiştir.

Görsel 1.10: Hz. Muhammed’in kervanın yolunu kesen ejderha ile konuşması (Siyer-i Nebi, TSM)

Geleceğe dair bilgilere harf, rakam ve semboller gibi değişik yöntemlerle ulaşıldığına inanılan ilim dalına **cifr** denir. Harflerin sayısal değerlerinden yola çıkılarak kıyamet alametleri ve Deccal’ın ortaya çıkışı gibi bilgiler bu eserlerde bulunmaktadır. I. Ahmed için Kalender Paşa tarafından hazırlanan “Falnâme” adlı eser, Osmanlı’da yazılan ilk cifr eserdir (Görsel 1.11). İçinde Tevrat ve Kuran’da anlatılan peygamber öyküleri, cennet ve cehennem tasvirleri, kıyamet alametleri, gök cisimleri ve ulu kişiler ile ilgili minyatürler bulunmaktadır.

Görsel 1.11: Kur'an falnâmesi cetveli
[Giresun Yazmaları, Süleymaniye Kütüphanesi (SK)]

Tasavvufufla ilgili çevreler için hazırlanmış, konusu tasavvuf olan, dinî içerikli minyatürlü el yazmaları da bulunmaktadır. Bağdat'ta hazırlanan "Camiü's Siyer", "Ravzatü's-safa"; Fuzülî'nin hazırladığı "Hadikatü's Süeda" tasavvuf konulu önemli eserlerdendir (Görsel 1.12).

Görsel 1.12: Mevlânâ (Sevakıb-ı Menakıb, TSM)

Resim eşliğinde öykü anlatma geleneğinin bir materyali olarak minyatürler kullanılmıştır. Bir eserin anlatımı için eserin içinde değil de tek sayfa olarak hazırlanmış minyatürler, Osmanlı minyatür sanatçılarının kullandığı bir yöntemdir. XVIII. yüzyılın ilk yarısında eserler veren Nakkaş Levnî'ye ait tek figür minyatürlerinin üzerindeki yazılardan yola çıkılarak bu minyatürlerin belirli öykü kahramanlarını görselleştirmek üzere yapıldığı düşünülmektedir (Görsel 1.13). Ayrıca albüm resimleri diye adlandırılan tek sayfa çalışmalarının albümlerde toplanması şeklinde oluşturulmuştur (Görsel 1.14).

Görsel 1.13: Levnî'ye ait bir süvari minyatürü (TSM)

Görsel 1.14: Albüm minyatürü örneği, XVIII. yüzyılda hamamda bir Türk kadını ve hizmetçisi [Orientalist (Oriyintlist) Müzesi, Doha]

XV. yüzyılda Fatih Sultan Mehmet tarafından başlatılan portrecilik, XIX. yüzyıla kadar devam ettirilmiştir. Yerli ve yabancı sanat-kârlar tarafından özel olarak padişahların ve şehzadelerin portreleri minyatür şeklinde çalışılmıştır (Görsel 1.15).

Görsel 1.15: Nakkaş Sinan Bey'e ait Fatih Sultan Mehmet portresi (TSM)

Osmanlı'da tarih, denizcilik, haritacılık (kartografi), uzay bilimleri, astroloji ve tıp gibi alanlardaki eserlerle biyografik ve ansiklopedik eserler de resimlendirilmiştir.

Bilgi Kutusu

- Celalzade Mustafa Çelebi'nin yazdığı "Tabakâtü'l-Memalik fi Derecâtü'l-Mesalik" adlı tarih eserinde Kanuni Dönemi anlatılmaktadır.
- Piri Reis tarafından hazırlanan "Kitab-ı Bahriye"de deniz haritaları, ada tasvir ve bilgileri yer almaktadır (Görsel 1.16).

Görsel 1.16: Piri Reis'e ait harita (Kitab-ı Bahriye, TSM)

Görsel 1.17: Amasyalı Sabuncuoğlu Şerefeddin (Cerrahiyetü'l-Hakaniyye, Millet Kütüphanesi (MK))

- “Kitab-ı Bahriye”den yararlanılarak hazırlanan “Harita-i Ekalim” adlı eser, Ege ve Akdeniz kıyılarına ait yüz seksen sekiz haritadan oluşmaktadır.

- Şerafeddin Sabuncuoğlu’nun “Cerrahiyetü'l-Hakaniyye” adlı eseri, XV. yüzyılda Amasya Darüşşifası’nda yapılan tıbbi müdahaleleri göstermektedir (Görsel 1.17, 1.18).

Görsel 1.18: Amasyalı Sabuncuoğlu Şerefeddin (Cerrahiyetü'l-Hakaniyye, MK)

Görsel 1.19: Hızır Ağa (Tefhîmü'l-makâmât fi tevliidi'n-nağamât, TSM)

- XVIII. yüzyıl sonlarında Hızır Ağa tarafından kaleme alınan “Tefhîmü'l-makâmât fi tevliidi'n-nağamât” adlı eser Türk musiki ve çalgıları hakkında bilgiler içeren ansiklopedik, resimli yazmalardandır (Görsel 1.19).

1.1.2. Minyatür Sanatında Kullanılan Malzemeler

Geleneksel sanatların hepsinde, kullanılan malzemeler sanatın temelini oluşturmaktadır. Yüzyıllar öncesinde yapılmış eserlerin günümüze kadar gelebilmelerinin en önemli nedenlerinden biri eserlerde doğal malzemelerin kullanılmış olmasıdır. Kimyasal maddelerden uzak malzemeler geçmişte sanatkârlar tarafından çok emek verilerek hazırlanmıştır (Görsel 1.20). Sanatkârların önce gerekli malzemeleri hazırlama becerilerini, daha sonra icra yöntemlerinde kendilerini geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Kitap süsleme sanatkârlarının birçok alanda uzman oldukları ve eserler verdikleri bilinmektedir. Örneğin bir minyatür sanatçısı aynı zamanda çok iyi bir ebru veya tezhip eseri hazırlayabilmektedir.

Bir sanatkâr kullanacağı fırçayı, kalemi, kâğıdı veya boyayı kendisi hazırlamalıdır. Sanatın inceliğinden önce malzemeler ve onların özelliklerinin kavranması gerekmektedir.

Dikkat

Dünyaca bilinen Türk minyatürünün yaşatılması açısından geçmişte kullanılan malzemelerin ve bu malzemelerin hazırlama yöntemlerinin öğrenilmesi, bu kültürün gelecek kuşaklara taşınması eğitim sistemimizin önemli görevlerindedir.

Görsel 1.20: Cahide Keskiner'e ait "Bağdan Dönüş" minyatürü
(Minyatürler Kitabı, Zeytinburnu Belediyesi)

1.1.2.1. Kullanılan Kalem ve Silgiler

Minyatür sanatında çizim yapmak için yumuşak uçlu kalemler kullanılmaktadır (Görsel 1.21). Nüanslı çizim yapma becerisi kazanılıncaya kadar kalın kalemler, el becerisi geliştikten sonra 0,5 veya 0,3 HB kalemler tercih edilmelidir. Hazır uç kullanılmayacak ise kullanılan kalemin aynı kalınlıkta çizim yapabilmesi için kalemtraşla sürekli düzeltilmesi gerekmektedir.

Kullanılan silgilerin yumuşak, iz bırakmayan ve kaliteli olması gerekmektedir. Çok küçük detayların silinebilmesine imkân tanıyan kalem silgiler kullanılmalıdır.

Görsel 1.21: Minyatür sanatında kullanılan çizim kalemi ve silgi örneği

Bilgi Kutusu

Silme işlemi sırasında kullanılan silginin kâğıdı yıpratmaması gerekmektedir. Silinen bölgedeki silgi artıklarını el ile uzaklaştırmak kâğıdı kirletebileceği için yumuşak bir fırça kullanılabilir.

1.1.2.2. Kullanılan Fırçalar

Diğer geleneksel sanatlarda olduğu gibi minyatür sanatında da kullanılan araç gereç ve malzemeler sanatkarlar tarafından hazırlanmaktadır. Minyatürde kullanılan fırçalar uygulama için seçilen yöntem ve zemine göre farklılık göstermektedir. Geniş yüzeyler için geniş uçlu, tahrir yapımında çok ince “sıfır uç” diye tabir edilen, noktalama tekniği için küt uçlu fırça gibi çok farklı özelliklere sahip fırçalar kullanılmaktadır.

Günümüzde teknolojik imkânlarla hazırlanmış samur kılı, kedi kılı, sentetik uçlu ve küt uçlu gibi fırçalar kullanılmaktadır. Minyatür malzemelerinin satıldığı mağazalarda istenen her ölçüde fırça bulunabilmektedir (Görsel 1.22).

Dikkat

Çizim için dip kısmı kalın, uca doğru incelen, uzun kıllara sahip ve ışıktaki bakıldığında uç kısmında tek kıl olan fırçalar seçilmelidir. En uç kısımdaki tek kıla **kılavuz kıl** denir. Fırçaların uzun süre kullanılması için bakımlarının çok iyi yapılması gerekmektedir. Fırçalar, her kullanımdan sonra bol ve temiz suda yıkanarak temizlenmeli ve kurutulmalıdır. Minyatür yapımında suda çözünen boyalar kullanıldığından iyi temizlenmeyen fırçalar bir sonraki uygulamada kullanılan rengin bozulmasına neden olabilir. Temizlenip kurutulmuş fırçalar temiz bir beze sarılarak oluşturulacak özel bir fırça kutusunda muhafaza edilmelidir.

Geçmişte minyatür yapımında kullanılan fırçalar için üç aylık beyaz bir kedinin ense tüyleri alınıp ince ipek iplikle bağlanırdı. Tüylerin bağlama noktasına tutkal sürülür, güvercin kanadından alınan uzun tüyün içindeki boşluğa kalem şeklinde yerleştirilerek fırça hazırlanırdı.

Hatırlatma

9. Sınıf desen dersi, “Kullanılan Boyalar ve Özellikleri” konusunu hatırlayınız.

Görsel 1.22: Minyatür fırçası örnekleri

1.1.2.3. Kullanılan Boyalar

Minyatür yapımında toprak boyalar, bitkisel boyalar, mürekkep, sulu boya, guaj boya ve akrilik boya kullanılmaktadır.

Toprak Boyalar: Geçmişte minyatürde doğal maddelerden elde edilen boyalar kullanılmıştır. Bu boyaların bazıları doğadan toplanan renk verici taş veya toprakların öğütülmeleri ile elde edilmiştir. Günümüzde boyar madde içerikli taş ve toprakları toplayan ve boya hazırlayan zanaatçılara az da olsa rastlanmaktadır (Görsel 1.23).

Araziden toplanan taş veya toprak öğütüldükten sonra bol ve temiz bir suyun içinde bekletilir. Bekleme sırasında içinde bulunan yabancı maddeler suyun dibine çöker. Boya maddesi suyun üst kısmında toplanır. Belirli aralıklarla bekleme kabındaki sıvı süzülerek içinde bulunan yabancı maddelerden arındırılır. Renkli sıvı, kurutma havuzlarında suyunu kaybetmesi için bekletilir. Kurutma işleminin ardından toz hâldeki boya ezilerek macun kıvamına getirilir. Macun kıvamına getirilen boya cam kavanozlara konarak saklanır. Kullanmadan önce inceltmek ve sürülen yüzeyde sabit kalmasını sağlamak için boyaya saf su ve Arap zıncı konur. Yapılacak boyamanın özelliğine göre kabarıklık gösterilecek yüzeyler için zıncı miktarı artırılır. Boyalar henüz toz hâlde iken farklı tonlar elde etmek için renkler belirli oranlarda karıştırılabilir.

Görsel 1.23: Toprakta elde edilmiş toz hâlindeki çeşitli renk boyalar

Dikkat

Kullanımda artan boya, kapalı cam veya plastik kaplarda 3-4 ay bozulmadan saklanabilir.

Bitkisel Boyalar: Yüzyıllar öncesinden bugüne gelebilen minyatür sanatının kalıcılığındaki önemli etkenlerden biri de kullanılan boyalardır. Doğal yollarla elde edilen diğer bir boya da bitkisel boyadır. Bazı bitkilerin yaprakları, çiçekleri, dalları, kökleri ve tohum gibi bölümlerinde boyama özelliği bulunmaktadır. Boya bitkileri irili ufaklı olmak üzere ot, ağaççık, ağaç, bahçe ve bağ bitkileridir. Bazı yosun ve likenlerin de boyama özelliği vardır. Bitkilerden çok özel renklere ulaşmak mümkündür.

Nebati boyalar, bitkilerin renkli bölümleri suda kaynatılarak elde edilir. Kaynatma sırasında sıvının içine çıkan boyanın kalıcılığını sağlamak için sıvıya tuz, sirke veya şap gibi maddeler konmaktadır. Hazırlanan boyalar şişelenerek ağzı kapalı hâlde saklanabilir. Bu boyalar fırça ile rahatlıkla sürülme özelliğine sahiptir.

Yurdumuzda boya bitkileri çok eski tarihlerden beri çeşitli işlerde kullanılmıştır. Kumaşların, eski halıların, âharlı kâğıtların boyanmasında; minyatür, ebru, tezhip gibi süslemelerin pek çoğunda bitkisel boyalardan faydalanılmıştır. Buldukları bölgelerden zamanında toplanan bitkiler kaynatılarak boya elde edilmiştir.

Dikkat

Bitkilerden çok farklı renklerin çeşitli tonlarını elde etmek mümkündür. Çividi, sarı, açık sarı, limon sarısı, yeşil, çimen yeşili, mor, âsumânî (havai maî), süt maî, nârencî (turuncî, portakalı), kırmızı, açık kırmızı, koyu kırmızı, kahverengi, koyu kahve, siyah gibi renkler bitkilerden elde edilebilmektedir.

Bilgi Kutusu

Nefeszâde İbrâhim (?-1650), bitkilerden boya elde etme ve elde edilen renklerin bilgilerini içeren “Gülzar-ı Savab” adlı eserde bazı renklerin hangi bitkilerden elde edilebileceğine dair bilgiler vermiştir:

Susam çiçeği: Çimen yeşili

Nohut unu: Nohûdî

Susam çiçeği: Güneşte kurutulduğunda mavi

Gelincik çiçeği: İçine bir miktar şap konup kaynatıldığında mavi

Cehri bitkisi: Sarı

Soğan kabuğu: Samani

Asfur çiçeği: Önce sarı, kaynatmaya devam edildiğinde kırmızı

Mürver yemişi: Mor

Ceviz yaprağı: Kahverengi (Görsel 1.24)

Badem yaprağı: Altın sarısı (Görsel 1.25)

Menekşe yaprağı: Açık mavi

Mürver çiçeği tohumu: Açık mavi

Bakkam ağacı odunu: Kaynatılıp içine meşe külünün süzölmüş olan suyu ilave edildiğinde, kırmızı renk elde edilir.

Bitkisel boya elde etmek için çay veya kahveden de faydalanılmaktadır.

Günümüzde bitkilerden elde edilen boyalara ulaşmak zorlaşmıştır ancak geleneksel süsleme sanatları malzemelerinin bulunduğu mağazalarda hazırlanmış doğal boyalara ulaşmak az da olsa mümkündür.

Görsel 1.24: Boyar madde içeren ceviz yaprağı ve kabuğu

Görsel 1.25: Boyar madde içeren badem yaprağı

Mürekkep: Selçuklu ve Osmanlı'da minyatür motiflerinin dış hatlarını belirginleştirmek için çekilen tahrirde kullanılan boya çeşididir. Genellikle siyah renk kullanılmasına rağmen bir çeşit böceğin kurutulup öğütülmesi ile elde edilen la'li renk mürekkep de geçmişte kullanılmıştır. Siyah mürekkep, çok duman çıkaran çeşitli nesnelerin yakılması ile ortaya çıkan "is"ten elde edilmiştir. İs ile mürekkep hazırlama, bu işin ustaları tarafından yapılmıştır. İs elde etmek için çıra, neft, keçi kılı ve bezir yağı gibi maddeler kullanılmıştır. Bezir yağından elde edilen mürekkep ince, kolay sürülen, dayanıklı ve en kaliteli mürekkeptir (Görsel 1.26).

Görsel 1.26: Siyah mürekkep

Açık havada yakılan ateşin üzerine bir metal levha yerleştirilir. Bu levhaya çarpan dumanın bıraktığı koyu kıvamlı katman toplanarak kavanoza alınır. Kavanozun içindeki is mürekkebi sulandırılarak kullanılır.

Okuma Parçası

Süleymaniye Camii İs Odası

Süleymaniye Camii'nin pek bilinmeyen teknik özelliklerinden biri, Mimar Sinan'ın ilk olarak buraya is odası yapmasıdır. Yapıldığı dönemde elektrik olmadığı için camii 275 adet kandil ve bunlara ek olarak mihrabın iki yanına yerleştirilen dev mumlar ile aydınlatılmıştır.

Mimar Sinan yanan mumlardan çıkan isin camiye zarar vermemesi için orta kapının üstünde bir oda tasarlamıştır. Kandillerden çıkan is, meydana gelen hava akımıyla mihrabın aksi yönüne hareket ederek kapının üstünde dışarıya açılan 4 adet küçük pencereden is odasına çekilmiştir. Sinan, hava akımının is odası yönüne doğru olmasını sağlamak için camiyi is odası merkezli yapmıştır.

Bu odaya çekilen isin yoğunlaşması ile isten mürekkep elde edilmiştir. Elde edilen mürekkep o günün siyasi, dinî, idari bütün fermanlarının yazılmasının yanında geleneksel sanat alanlarında da kullanılmıştır. İs mürekkebinin tercih nedeni ise bütün bu el yazması eserler gibi önemli belgelerde ve sanat eserlerinde is mürekkebi kullanıldığında, herhangi bir sıvı maddenin dökülmesiyle yazıların kaybolmamasıdır. Yazılanların kaybolması için eserin kâğıdının tahrir olması gerekmektedir.

Süleymaniye Camii'nin Sırları (2012). Yeni Şafak Gazetesi. (Düzenlenmiştir.)

Sepya Mürekkebi: Minyatür sanatında, mürekkep balığından elde edilen ve sepya mürekkebi olarak adlandırılan bir çeşit boya kullanılmaktadır. Genellikle fırça ile çizim aşamasında kullanılan sepya, tercih edilen bir mürekkep çeşididir.

Sulu Boya: Boya, su ile karıştırılıp çalışıldığı için bu adı almıştır. Şeffaf bir yapısı vardır, kapatıcı özelliği azdır. Yan yana sürülen iki renk, suyun yardımı ile kaynaşır. Bu şekilde renkler arasında geçiş sağlanarak çalışılır. Islatılmış fırça bir palette boya ile karıştırılarak kâğıt ya da başka bir yüzey üzerine sürülerek uygulanır. Minyatür sanatında renkler yüzeyin tamamına aynı tonda sürüldüğünden tonlama yapmaya ihtiyaç duyulan bölgelerde kullanılması kolaylık sağlamaktadır. Örneğin portre çalışmalarında yüz rengini sulu boya ile yakalamak daha kolaydır. Tüpte, cam şişede veya palet şeklinde bulunmaktadır (Görsel 1.27).

Görsel 1.27: Sulu boya

Görsel 1.28: Guaj boya

Guaj Boya: Su bazlı, opak bir boya cinsidir. Mat, çabuk kuruyan ve kapatıcı bir özelliğe sahiptir. Guaj boya bir çeşit sulu boyadır. Sulu boyada olduğu gibi su ile inceltildikten sonra kullanılabilen, sulu boyayla aynı etki ve özelliklere sahip bir boyadır. Kolay bulunması ve ekonomik olması nedeniyle minyatür sanatında tercih edilmektedir (Görsel 1.28).

Akrilik Boya: Birçok uygulamada kullanılabilen, su bazlı, zararsız ve çabuk kuruyan bir boyadır. Akriliklerin temizlenmesi ve matlaştırılması kolaydır. Hatalı uygulamalar üst üste boyanarak düzeltilebilir. El sanatlarının birçok dalında kullanılan bu boya, en yaygın kullanılan ve ekonomik bir boya türüdür. Çeşitli renklerde bulunur, pürüzsüz ve kremi bir kıvamına sahiptir. Kâğıdın her çeşidinde kullanılabildiği için minyatür yapımında tercih edilmektedir. Sıcak havada yumuşak, soğuk havada sert olabilir. Akrilik boyalar sudan etkilenmez. Kuru bir boyadır, yüzeyi sabun ve su ile temizlenebilir (Görsel 1.29).

Görsel 1.29: Akrilik boya

1.1.2.4. Arap Zamkı

Geleneksel süsleme sanatlarında boya hazırlığında kullanılan önemli malzemelerden biri de Arap zamkıdır. Toz hâldeki toprağın, bitkisel boyaların ve ezilmiş altının birbirine yapışmasını sağlayan, akasya ağacının sertleşmiş öz suyundan (reçine) elde edilen doğal bir yapıştırıcıdır (Görsel 1.30).

Görsel 1.30: Arap zamkı

1.1.2.5. Şap

Şap, doğal yollarla elde edilen bir tuz çeşididir. Şap rengi etkilemez, boyayı yumuşatarak sürülmesini kolaylaştırır, boyanın sürüldüğü zemine yapışmasını sağlar. Boyaların daha uzun ömürlü olmasına yardımcı olur. Boya malzemesi satan mağazalarda granül şeklinde bulunmaktadır (Görsel 1.31).

Görsel 1.31: Şap

1.1.2.6. Altın

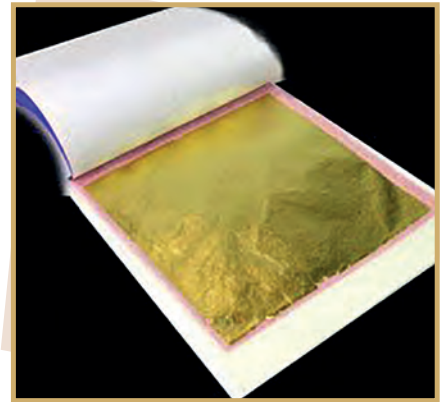
Varlık ve güç işareti olan altın, ilk çağlardan itibaren kültürler arası sanatsal etkileşimler aracılığı ile sanat tarihimizde de yerini almıştır. Altın, birçok sanat dalında olduğu gibi minyatürde de boya olarak kullanılmaktadır. Bazı uygulamalarda zeminin tamamı altınla boyanarak üzerine uygulanan renklerin daha parlak ve canlı durması sağlanır. Bazı uygulamalarda ise kompozisyonun renk düzenine uygun olacak şekilde motifin tamamı altınla boyanır. Minyatürde eserin kalitesi, kullanılan malzemenin kalitesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle çalışmalarda kaliteli altın kullanılması daha uygun olacaktır.

Bilgi Kutusu

Defter ve yaprak şeklinde satılan 23 ayar kırmızı, 22 ayar sarı ve yeşil varak altın, ezilmiş olarak bulunabilmekte ya da nakkaş tarafından ezilerek hazırlanmaktadır. Varakların (yaprak) parmakla yapılan baskı ile dağılması ve toz hâline gelmesine **altın ezme** denir. Altın varak parçaları ve Arap zıncı bir kâse içine konarak parmak ile ezilir. Elde edilen sıvı altın, çok ince fırçalar yardımı ile uygun motiflerde veya zeminin tamamında boya olarak kullanılır. Altın uygulamasının ardından kâğıdı parlatmak amacı ile mühreleme işlemi yapılmaktadır. Ezilmiş altın bozulmayacağı için ağzı kapalı bir şekilde uzun zaman saklanabilmektedir.

Varak altınların ezilmeden kullanılmasına **yapıştırma (transfer)** adı verilmektedir. Altınla kaplanacak motifin kalıbı çıkarılır. Kalıba göre kesilip hazırlanan varak altın, zemindeki yerine yapıştırıcı sürüldükten sonra yapıştırıcının üzerine yerleştirilir (Görsel 1.32).

Görsel 1.32: Varak (yaprak) altın

1. Uygulama: Altın Ezme

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak altın ezme işlemini tekniğine uygun olarak yapmak.

Süre: 4+4=8 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Saf su
- Tülbent
- Varak altın
- Arap zamkı
- Porselen veya cam kâse
- Ezilmiş altını saklamak için kapaklı küçük bir kavanoz
- Beyaz ipek kumaş parçası

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- İş önlüğü giyilmeli ve eller temiz olmalıdır.
- Maddi kıymetinin yüksek olması nedeniyle altının dikkatli kullanılması gerektiği unutulmamalıdır.

Altın Ezme İşlem Basamakları

- Kâsenin içine birkaç damla Arap zamkı damlatınız. İşaret parmağınızın ucunu kâsedeki Arap zamkına dokundurunuz. Deftere yapışık duran altın varaklardan birini ıslak olan işaret parmağınızla kâseye taşıyınız.
- İşaret ve orta parmağınızın ön uç kısmı ile ezmeye başlayınız.
- Defterdeki yaprak altınlar bittikten sonra saf su damlatarak en az 1 veya 2 saat altını ezmeye devam ediniz (Görsel 1.33).
- Altının ezilip ezilmediğini anlamak için 1-2 damla su damlatıp akıcılığını kontrol ediniz. Eğer küçük altın tanecikleri kalmış ise ezmeye bir süre daha devam ediniz.

Görsel 1.33: Varak altının ezilmesi

- Ezilmiş toz altının üzerine saf su ilave ediniz ve tülbentten süzünüz. Süzülen altının üzerine su koyarak bir gün bekletiniz.
- Dibe çöken altınların üzerindeki suyu belli bir noktaya kadar boşaltınız ve üzerine tekrar saf su doldurarak yaklaşık 5 saat daha bekletiniz.
- Altın, kabın dibine çöktükten sonra üzerindeki suyu dökünüz. Kâsedeki sıvı ve altınları ipek bir bezden geçirerek altının suyla atılmasına engel olunuz.
- İpek kumaşın üzerindeki altınları kenarları hafif yüksek bir cam tabağa alınız ve ipek kumaş ile birlikte kurumaya bırakınız (Görsel 1.34).
- Toz altını ağzı kapalı şekilde bekletiniz.

Görsel 1.34: Kullanıma hazırlanmış altın

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Kâseye Arap zamkı damlattım.		
2	İlk altın varak sayfasını ezdim.		
3	Saf su damlatarak ezme işlemine altın taneleri yok oluncaya kadar devam ettim.		
4	Ezilen altın tozlarının üzerine saf su ilave ettim ve ince tülbentle süzdükten sonra bir gün beklettim.		
5	Dibe çöken altınların üzerindeki suyun bir bölümünü boşalttım ve tekrar saf su ilave edip 5 saat beklettim.		
6	Altın, kabın dibine çöktükten sonra üzerindeki suyu döküm. Kâsedeki sıvı ve altınları ipek bir bezden geçirerek tekrar süzdüm.		
7	İpek kumaşın üzerindeki altınları kenarları hafif yüksek bir cam tabağa aldım ve ipek kumaş ile birlikte kurumaya bıraktım.		
8	Kurumuş toz altını ağzı kapalı bir kaba yerleştirip gerekli olduğu zaman kullanmak üzere ağzını kapattım.		

1.1.2.7. Kullanılan Kâğıtlar ve Özellikleri

Geleneksel Türk kitap süsleme sanatlarında pamuktan yapılmış kâğıtlar ve “Hint kâğıdı / Devletabadî” denilen ipekten yapılan kâğıtlar kullanılmıştır. Sanatkârlar, kaliteli bir kâğıt üzerine yapılan minyatürün benzerleri arasında öne çıktığı bilinciyle kâğıt seçimine önem vermişlerdir.

Kâğıt üretiminin elle yapıldığı dönemlerde çeşidin az olması seçme şansını da azalttığı için sanatta kullanılan kâğıtlar en önemli ana malzeme olarak ön planda tutulmuştur. O dönemlerde kâğıtlar ticaret yolları ile elde edilmektedir. Gelibolulu Ali, “Menâkıb-ı Hünerverân” adlı eserinde en iyi cins kâğıdın Devletabadî olduğunu ve iyi bir çalışma için Semerkandî kâğıdından daha kalitesiz kâğıtlarla çalışma yapılmaması gerektiğini söylemiştir.

XV. yüzyılda İstanbul Kâğıthane’deki kâğıt atölyelerinde İstanbûlî adı verilen kâğıtlar üretilmiştir. Adından söz ettiren bu kaliteli kâğıtlar “Türk kâğıdı” olarak çok fazla tercih edilmiştir (Görsel 1.35).

Görsel 1.35: Minyatür sanatında kullanılan kâğıtlar

Minyatürde Kullanılan Kâğıt Çeşitleri

Kâğıtlar çeşitli genişlikte ve uzunluklarda, rulo şeklinde veya standart ölçülere göre kesilmiş tabakalar hâlinde bulunur. Standartlaştırılmış olan kâğıtların 1 m²'sinin ağırlığı (g/m²), o kâğıdın kalınlığıdır. 60 g, 90 g, 120 g, 180 g vb.

Aydinger Kâğıdı: Kaygan yüzeyli, yarı saydam, genel olarak çizim yapılırken ve yapılan çizimler kopyalanırken kullanılan özel bir kâğıt çeşididir. Silgi ile düzeltme yapıldığında iz bırakmaması ve kalemin kâğıt üzerinde kolay hareket etmesi tercih edilme sebepleridir (Görsel 1.36).

Eskiz Kâğıdı: Asıl çizimden önce yapılan ön çalışma sırasında kullanılan kâğıtlardır. Eskiz üzerinde yapılan çalışma, düşünülenlerin olgunlaşması ve kâğıda aktarımı için yapılan deneme çalışmalarıdır. Çizim

için sıkça kullanılan eskiz kâğıtları, ekonomik ve kolay bulunan bir kâğıt çeşididir.

Resim Kâğıdı: Çizimlerde çok amaçlı kullanılan kâğıtların geneline resim kâğıdı denir. Farklı gramajlara sahip çeşitleri mevcuttur. Çizim için deforme olmayacak, pürüzsüz ve sağlam kâğıtlar tercih edilmelidir. Beyaz veya sarımtırak renkte, pamuktan yapılmış kâğıtlardır. Bu kâğıtlar âharlanmak suretiyle hem minyatür hem de murakka yapımında en çok tercih edilen kâğıttır. Silinmeye, kazınmaya ve yırtılmaya karşı dayanıklı olmalıdır. İyi bir resim kâğıdında çini mürekkebi veya boyalı fırça ile çizilen çizgilerin dağılmaması gerekir.

Sulu Boya Kâğıdı: Yüzeyi pürüzsüz ve rahat çalışma imkânı veren kâğıtlardır. En çok kullanılan sulu boya kâğıtları, pamuktan yapılan ve su etkisiyle yüzeyinde bozulmalar olmayan kâğıtlardır. Sulu boya kâğıtlarının farklı kalınlıklarda çeşitleri vardır. En kullanışlısı, kalınlığı 300 g olan kâğıttır. Pamuktan elde edilen kâğıtlarda yanlış boyanan kısımlar sulandırılarak sürülen boya ile silinebilmektedir.

Paspartu Kâğıdı: İçinde kullanılan resim veya eseri daha farklı bir görünüme ulaştırmakta kullanılır. Aynı zamanda resim ve eserlerin boyutlarını büyütmede de kullanılan kâğıtlardır. Farklı bir bölge oluşturarak eserin ortaya çıkmasını sağlar. Birçok renk seçeneği bulunan ve saydam olmayan bir kâğıt türüdür. Yüzeyinin düzgün olması ve kolay bulunması gibi nedenlerle çalışmalarda tercih edilmektedir.

Görsel 1.36: Minyatür sanatında kullanılan kâğıtlar

1.1.2.8. Kâğıt Renklendirme

Osmanlı minyatür sanatkârları, beyaz olarak üretilen kâğıtları çeşitli bitki ve madeni boyaları kullanarak istenen tonlarda boyamış ve renklendirmişlerdir. Bazı sanatkârlar kâğıdı boya ile renklendirmeden zemin ebrusu yapılan kâğıtlar üzerine minyatürlerini çalışmışlardır.

Günümüzde kâğıt üretimi teknolojik imkânlarla yapıldığı için istenen her kalınlıkta, renkte ve ebatla kâğıt bulunabilmektedir. Ancak minyatür sanatına gönül vermek, geçmişten gelen kültürün unutulmaması ve geleceğe taşınması için kâğıt renklendirme işlemini öğrenmeyi de gerekli kılmaktadır.

Başlıca Kâğıt Boyama Yöntemleri

- Kâğıdı renklendirmede kullanılan ve boyar madde içeren bitkiler toplandıktan sonra bazıları yaş, bazıları ise kurutulmuş olarak kullanılmaktadır. İstenen rengi verecek bitki seçilir; kaynatma kabına su, küçük bir parça şap ve bitki konularak kaynatılır. Boyalı su soğutulduktan sonra kâğıt boyanır.
- Boyamada renk verici olarak kullanılacak bitkiler suda kaynatılarak renkli bir sıvı elde edilir. Bu suya rengi sabitlemek üzere bir miktar şap katılarak su tekrar kaynatılır. Renkli sıvı kâğıt ebatlarına uygun ölçülerde bir kaba boşaltılır. Kâğıt üzerinde istenen renk tonunu elde etmek üzere kâğıt sıvıya batırılır ve asılarak gölgede kurutulur.
- Kâğıdın tek yüzü veya bir kısmı boyanacaksa hazırlanan renkli sıvı fırça ya da sünger ile istenen bölgelere sürülür. Sürerek boyama işleminde ton farkları ya da dalgalı bir görünüm oluşabilmektedir.
- Bir başka yöntem ise akkâsedir. Yazma kitaplarda kullanılacak kâğıtları göze güzel görünmesi için kenarları koyu, yazılacak kısmı açık olmak üzere iki renge boyama usulüne **akkâse** denir. Bu amaçla kâğıt önce tamamen istenen bir renge boyanır. Daha sonra ortadaki metin kısmı Arap zamkı ile kapatılarak farklı renkte hazırlanan boyaya daldırma yöntemiyle boyanır. Arap zamkı sürülen bölge yeni boya ile boyanmayacağından iki renkten oluşan bir kâğıt elde edilmiş olur.

Bilgi Kutusu

Osmanlı'da bir el yazmasının oluşturulma süreci, ham kâğıdın boyanması ile başlamaktadır. Doğu veya Batı ülkelerinden alınan kâğıtlar, tekmeden çıktığı hâliyle geldiği için gözenekli ve emicidir. Bu nedenle minyatür yapımına başlanmadan önce kâğıdın terbiye edilmesi gerekir. İlk aşama, kâğıdın kullanılacağı yere göre istenen renge boyanmasıdır.

Dikkat

Boyama işlemi yapılırken kâğıtların âharlanmamış olmasına dikkat edilmelidir. Çünkü âharlanmış kâğıtlar boya tutmayacaktır.

Bilgi Kutusu

Boyar Madde İçeren Bitkiler ve Bu Bitkilerden Elde Edilen Renkler

Badem yaprağı: Sarı

Soğan kabuğu: Kiremit rengi ve kızıl kahverengi (Görsel 1.37, 1.38)

Ceviz veya ceviz yaprağı: Kahverengi

Kaynamış soğutulmuş çay çayın dem oranına göre: Açık sütlü kahverengi

Granül kahve: Farklı kahverengi tonları

Pancar: Pembe

Kırmızı lâhana: Kırmızı, mor, mavi

Nar: Pembe (Görsel 1.39, 1.40)

Ispanak: Yeşil

Portakal kabuğu: Turuncu

Boya üretiminde kullanılan bitki veya meyvelerin yenmeyen kabuk, çekirdek ve sap gibi bölümleri çok daha iyi renk verir.

Görsel 1.37: Soğan kabuğu

Görsel 1.38: Soğan kabuğu ile renklendirilmiş kâğıt

Görsel 1.39: Nar kabuğu

Görsel 1.40: Nar kabuğu ile renklendirilmiş kâğıt

1.1.2.9. Kâğıt Âharlama

Kâğıdı kullanıma daha elverişli hâle getirmek için üzerine şapla kes-tirilmiş yumurta akı, nişasta veya un muhallebisiyle yapılmış bir nevi kâ-ğıt cilası olan **âhar** sürülür. Âhar sürülen kâğıt daha sağlam ve kullanışlı hâle gelir. Kâğıda âhar sürme işlemine **âharlamak**, âharlanan kâğıda ise **âharlı kâğıt** denmektedir.

Dikkat

Kullanım sırasında kalın âha-rın çatlamaması için dikkatli olunması gerekmektedir.

Kâğıdı Âharlamanın Nedenleri

- Gözenekli ve ham olan kâğıtların âharlandıktan sonra parlamasını ve kayganlaşmasını sağlamak (Görsel 1.41).
- Kâğıdın yapısında bulunan gözenekleri kapatarak emiciliğini engellemek.
- Sürülecek altının daha parlak olmasını sağlamak ve kâğıdın daha az altın emmesini sağlamak.
- Kâğıt üzerinde silinti yapmayı kolaylaştırmak ve silintinin belli olmasını engellemek.
- Minyatür fırçasının kâğıt üzerinde kolay kaymasına yardımcı olmak.
- Kâğıdı rutubet, küf ve kitap kurtlarına karşı daha dayanıklı hâle getirmek.

Minyatür genellikle kâğıdın tek yüzüne yapılmaktadır, buna tezyi-natta **levha** adı verilmiştir. Çift tarafına yazı yazılacak kitap sayfalarına ince âhar yapılmaktadır. Yapılacak işleme göre kâğıda ince, kalın veya iki kat âhar sürülebilmektedir. Bir kat âhar sürülmüş kâğıtlara **tek âharlı**, iki veya daha çok âhar sürülmüş kâğıtlara **çift âharlı** kâğıt denir.

Görsel 1.41: Âharlanmış kâğıt örneği

Dikkat

Yumurta âharı kâğıdın cin-sine göre çok sürüldüğünde kâğıdın çatlamasına ve yüze-yin bozulmasına sebep olur. Bu durumda minyatür yapı-lamaz.

- **Yumurta Âharı:** Yumurta akları ve ceviz büyüklüğünde şap, koyu kıvam alana kadar bir kaptan yarım saat ile bir saat arası bir süre karıştırılır. Koyulaşıp köpürmeye başlayan karışım birkaç saat bekletilir. Bekleyen karışımda köpüklü kısmın altında toplanan sıvı hâldeki yumurta âharı köpüğe karıştırılmadan bezle süzülerek alınır, pamuklu bir bez ya da fırça yardımıyla kâğıda sürülür. Bu işlem birden fazla kâğıda yapılacaksa âhar her seferinde farklı bir yöne sürülmelidir. Âhar yapımı için asitsiz kâğıt tercih edilir. Âhar yapmadan önce kâğıdın renklendirilmesi gerekmektedir.
- **Nişasta Âharı:** Buğday ya da mısır nişastası soğuk suda ezilir, karışım kaynayan suya dökülür. Suyun içine nohut büyüklüğünde şap konur, karıştırılarak şapın erimesi sağlanır. Pişen nişasta âharı ince bir tülbentten süzülüp soğutulduktan sonra kâğıt yüzeyine sürülür.

2. Uygulama: Yumurta Âharı ile Kâğıt Hazırlama

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak yumurta âharı ile kâğıt hazırlamak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

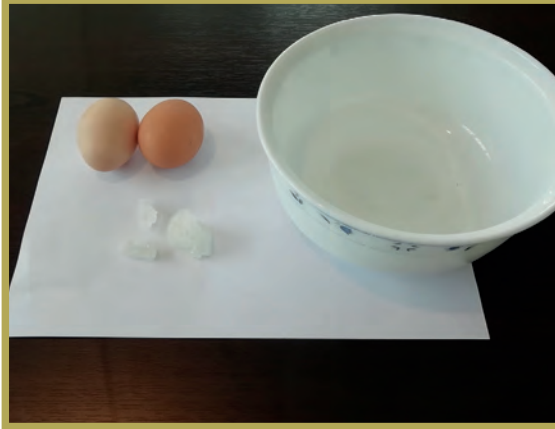
- 5 adet taze ve oda sıcaklığında yumurta
- Ceviz büyüklüğünde 2 adet kristal şap
- Derin bir cam kâse, tülbent
- Âharlanacak kâğıt
- Süzme işleminde kullanılacak boş bir kâse
- Geniş ağızlı bir fırça, çalışma tahtası

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- İlk denemede başarılı olunmaması hâlinde işlem tekrar edilmelidir.

Yumurta Âharı Hazırlama İşlem Basamakları

- Gerekli malzemeleri çalışma masasının üzerine yerleştiriniz (Görsel 1.42).
- Yumurta sarıları ile aklarını ayırarak sadece aklarını cam kâseye alınız (Görsel 1.43, 1.44).

Görsel 1.42: Yumurta âharı yapımında kullanılan malzemeler

Görsel 1.43: Yumurta aklarının kâseye alınması

Görsel 1.44: Yumurta aklarının kâseye alınması

- Yumurta akının içine ceviz büyüklüğünde şap parçalarını koyarak elinizle karıştırınız (Görsel 1.45, 1.46).

Görsel 1.45: Yumurta akının içine konacak şap parçaları

Görsel 1.46: Yumurta akının içine şap parçalarının atılması

- Bu işlem uzun süreceği için, gerekirse karıştırma işlemi ara vermeden diğer elinizle devam ettiriniz (Görsel 1.47).
- Yumurta aklarını koyu bir kıvama ve köpüklü bir yapıya ulaşıncaya kadar karıştırınız (Görsel 1.48).

Görsel 1.47: Yumurta ve şapın el ile karıştırılması

Görsel 1.48: Yumurta akının köpüklü kıvama getirilmesi

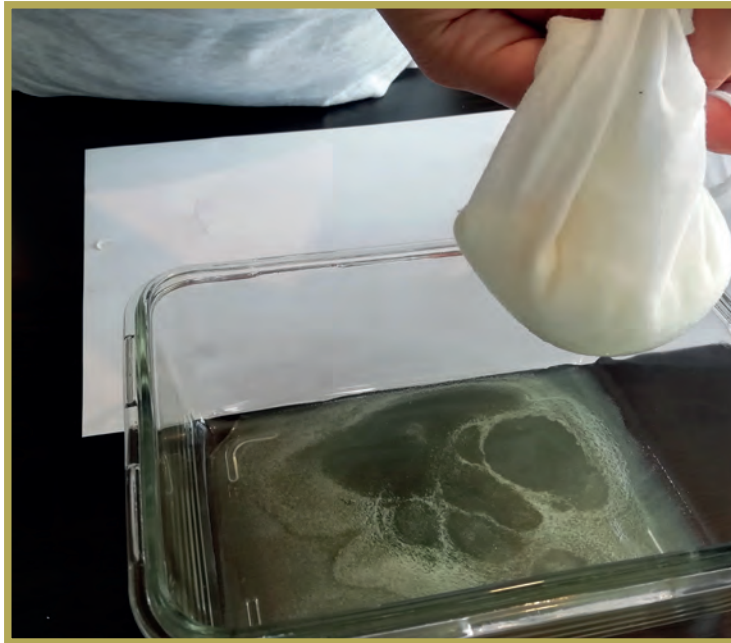
- Karışımı ortalama iki saat bekletiniz.
- Bekleyen karışımın üzerindeki köpükler kâsenin çevresine tutunmuş ve alt kısmında bir sıvı birikmiş olacaktır. Bu sıvıyı temiz bir kâseye tülbenkten geçirerek süzünüz (Görsel 1.49, 1.50, 1.51).

Görsel 1.49: Yumurta âharının tülbenkten geçirilerek süzülmesi

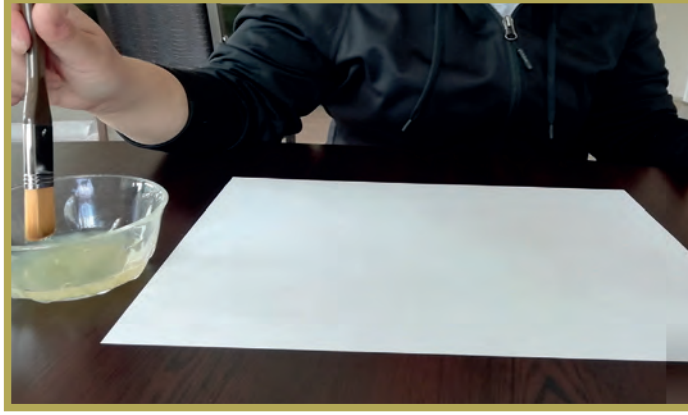
Görsel 1.50: Âharın tülbenkten geçirilerek köpüğün altında toplanan sıvıdan ayrıştırılması

Görsel 1.51: Hazırlanmış yumurta âharı

- Âharlanacak kâğıdı çalışma tahtasına yerleştiriniz ve kenarlarından zemine bantla yapıştırınız (Görsel 1.52).

Görsel 1.52: Kâğıdın âharlanmaya hazırlanması

- Elde ettiğiniz sıvıyı geniş ağızlı bir fırça ile kâğıda tatbik ediniz (Görsel 1.53, 1.54, 1.55).

Görsel 1.53: Kâğıda fırça ile yumurta âharı sürülmesi

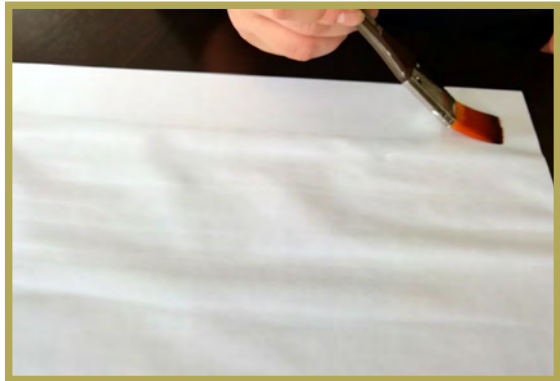
Dikkat

Bu aşamada şunlara dikkat edilmelidir:

- Kâğıt düz bir zemine sabitlenmelidir.
- Kâğıtta kuru yer kalmamalıdır.
- Fırça aynı yönde hareket ettirilmelidir.
- Tüm yüzey âharlanmalıdır.

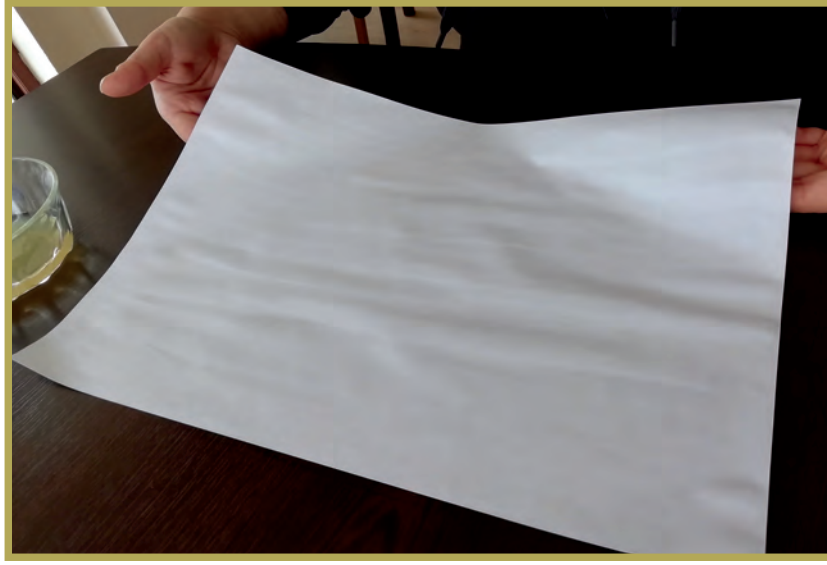
Görsel 1.54: Kâğıda fırça ile yumurta âharı sürülmesi

Görsel 1.55: Kâğıda fırça ile yumurta âharı sürülmesi

- Minyatür sanatında tek tarafı âharlanmış kâğıtlar kullanılmaktadır. Bu nedenle kâğıdın bir yüzünü âharladıktan sonra bantları sökerek kâğıdı kaldırınız, düz ve serin bir yerde kurumaya bırakınız (Görsel 1.56).

Görsel 1.56: Âharlanmış ıslak kâğıdın kurutulması

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Yumurtaların akları ile sarılarını ayırdım ve aklarını kâsede topladım.		
2	Yumurta aklarının içine şap koydum ve elimle çırpma işlemi yaptım.		
3	Gerekli kıvama gelen âharı iki saat dinlendirdim ve süzdüm.		
4	Âharlanacak kâğıdı masaya yerleştirdim ve kâğıda fırça ile âhar sürdüm.		
5	Kâğıdı kurumaya bıraktım.		

3. Uygulama Nişasta Âharı Hazırlama

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak nişasta âharı (muhallebi) hazırlamak.

Süre: 1 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Küçük boy cezve
- Bir tatlı kaşığı silme nişasta
- Mercimek tanesi büyüklüğünde şap
- Bir küçük çay bardağı su
- Karıştırmak için kaşık
- Isı kaynağı (mutfak ocağı, küçük tüp vb.)

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- Ateşle çalışılacağı için gerekli tedbirler alınmalı ve dikkat edilmelidir.
- Muhallebiye ilave edilen şapın iyice erimiş olduğundan emin olunmalıdır.

Nişasta Âharı (Muhallebi) Hazırlama

İşlem Basamakları

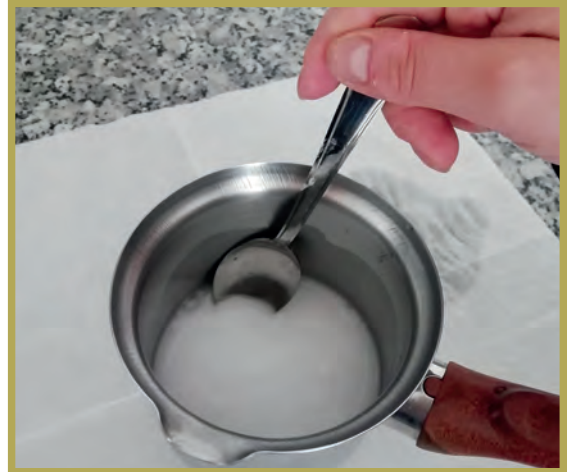
- İş önlüğünüzü giyiniz.
- Listede bulunan malzemeleri çalışma tezgâhına yerleştiriniz (Görsel 1.57).
- Verilen ölçülerde nişastayı, suyu ve şapı sırasıyla cezveye koyup şapın erimesi için ateşe koymadan önce karıştırınız (Görsel 1.58, 1.59).

Görsel 1.57: Nişasta âharı yapımında kullanılan malzemeler

Görsel 1.58: Malzemelerin cezvede birleştirilmesi

Görsel 1.59: Malzemelerin ateşe konmadan önce karıştırılması

- Şapın eridiğinden emin olunca kısık ateşte sürekli karıştırarak pişiriniz (Görsel 1.60).
- Pişen muhallebiyi karıştırarak soğumasını sağlayınız. Soğuma sırasında karıştırılmayan muhallebinin üstünde bir tabaka oluşacak ve muhallebi akışkanlığını yitirecektir.
- Soğuyan muhallebiyi tülbentten süzünüz ve ağzı kapalı bir kavanoza koyunuz (Görsel 1.61, 1.62, 1.63).

Görsel 1.60: Nişasta âharının pişirilmesi

Görsel 1.61: Soğutulan nişasta âharının süzülmesi

Görsel 1.62: Nişasta âharının tülbentten süzülmesi

Görsel 1.63: Kullanıma hazır nişasta âharı

- Muhallebi hazırlarken kullandığınız malzemeleri ve tezgâhı temizleyiniz.

1.1.2.10. Mühre

Ham hâlde boyanmış veya âharlanmış kâğıtları düz hâle getirip parlaklık vermek için kullanılan alete **mühre**, bu aletle kâğıt üzerinde yapılan işleme **mühreleme**, işlem sonunda elde edilen kâğıda ise **mührelenmiş kâğıt** denir (Görsel 1.64). Her iki tarafında elle tutulabilecek kalınlıkta birer kol ve çakmak taşı denilen parlak ve sert taşın boydan boya içine yerleştirileceği bir oyuk olan mühre, en çok kullanılan mühredir. Mühre, düzgün bir ağaçtan yapılır. Taşın boyu 10-12, eni 4-5, kalınlığı 1-1,5 cm'dir. Daha küçük alanlarda ve az sayıdaki mühreleme işlerinde deve kuşu yumurtası iriliğinde cam mühre kullanılmaktadır. Ezilmiş altının kâğıt zemine sürüldükten sonra mat sarı renk yerine altın görünüşü alması için kullanılan alete **zermühre** adı verilir. Düz olmayan ve dar alanlarda kullanılmak için geliştirilen ucu ince ve eğri zermührelere "kartal burunu, sivri veya trnak mühre" denir. Zermühre, parlatma işleminden önce kuru sabuna sürülerek kaygan hâle getirilmelidir (Görsel 1.65).

Dikkat

Minyatürde kullanılacak kâğıtlar âharlanmış olsun veya olmasın mutlaka önceden mührelenmelidir.

Mührelenecek kâğıtlar ıhlamur ağacından yapılmış, yüzeyi pürüzsüz ve kâğıdın ölçüsünden daha geniş bir tahta üzerine konur. Kuru sabuna sürülen kalın bir bez parçası kâğıdın üstünde dolaştırılıp kayganlık sağlanır. Mühre iki ucundan tutulup, kâğıdın üzerine kuvvetle bastırılarak ileri geri hareket ettirilir. Bu esnada kâğıt serbest bırakılmalı, elle tutulmamalıdır. Zira kâğıt farklı yönlerdeki harekete dayanamayıp yırtılabilir. Eğer kâğıdın iki yüzü de kullanılacaksa iki taraf ayrı ayrı mührelenmelidir. Parlamanın sağlanmasıyla işlem sona erer. Ancak kâğıtlar hemen kullanılmamalı, üst üste konularak ağırlık altında bekletilmelidir. Bir sene kadar bekletilen kâğıtlar kullanıma hazır demektir.

Görsel 1.64: Çakmak taşı ile yapılmış mühre ve mührelenmiş kâğıt örneği

Görsel 1.65: Farklı amaçlarda kullanılan mühre örnekleri

4. Uygulama: Kâğıt Mühreleme

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak kâğıt mühreleme işlemi yapmak.

Süre: 2 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Âharlanmış kâğıt
- Kâğıt mühresi
- Kuru sabun
- Bez parçası
- Ağırılık yapabilecek kalın bir kitap, özel olarak hazırlanmış kâğıt boyutlarında bir mermer vb.

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- Kâğıtlar mührelenirken farklı yönlerde güç uygulandığı için kâğıdın yırtılmamasına özen gösterilmelidir.

Kâğıt Mühreleme İşlem Basamakları

- Gerekli malzemeleri çalışma masasının üzerine yerleştiriniz (Görsel 1.66, 1.67).

Görsel 1.66: Kâğıt mühresi (Abdülhadi Erol Dönmez)

Görsel 1.67: Kâğıt mühresi için gerekli malzemeler (Abdülhadi Erol Dönmez)

- Kuru sabunu bez parçasına sürünüz.
- Sabunlanmış bez parçasını kâğıdın âharlanan yüzünde gezdiriniz. Bu işlem yapılırken bez parçasındaki sabunlar kâğıdın yüzeyinde kayganlık oluşturacaktır.

Görsel 1.68: Mührelenecek kâğıda sabunlu bez sürmek (Abdülhadi Erol Dönmez)

- Kâğıt mühresini iki elinizle tutarak sabunlu bez sürdüğünüz yüzey üzerinde ileri geri hareketlerle kâğıda sürünüz. Kâğıt üzerinde mührelenmeyen bölge kalmamasına dikkat ediniz (Görsel 1.68).
- Kâğıda uygulanacak baskının kâğıdı yırtmaması için mühreleme sırasında kâğıdı tutmayınız (Görsel 1.69).

Görsel 1.69: Âharlı kâğıdın mührelenmesi (Abdülhadi Erol Dönmez)

- Mührelenen kâğıtları düzgün kalmaları için kuru bir yerde ve ağırlık altında muhafaza ediniz (Görsel 1.70).
- Mührelenen kâğıtlar parlaklık kazanacağı için fırça veya kalem üzerinde çok rahat hareket edecektir.

Görsel 1.70: Mührelenmiş kâğıt örneği (Abdülhadi Erol Dönmez)

1.2. MİNYATÜR SANATI MOTİF VE FİGÜRLERİNİN KALEMLE ÇİZİMİ

Minyatür sanatında anlatılacak konunun kalem ile ifade edilmesi çizgiler yardımıyla olur. Çizgi, geometrik bir elemandır. Nesnel olarak çizgi, görsel anlatımın temel öğelerinden biridir ve görsel değer taşır. Çizimde başarılı olmak için konuyu gözlemlemek, desenin ana şemasını oluşturmak, kalem kullanma ve çizgi değerlerini yapabilme becerilerine sahip olmak ve çizim tekniklerini iyi uygulamak gerekir. Minyatürde kalem ve fırça aynı işi yapan farklı iki çizim araçlarıdır. Bu nedenle kalemi ve fırçayı tutuş şekli aynı olmalıdır. Ancak bazı noktalarda kalem ile yapılabilen çizimler fırça ile yapılamayabilir.

Hazırlık Çalışması

Sanatkârın, gözlemleri sonucu yazdıklarını resimle ifade edebilmesi için hangi donanımlara sahip olması gerektiği ile ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.2.1. Kalem ile Şekil, Yaprak, Çiçek, Kumaş Hareketleri, İnsan ve Hayvan Figürleri Çizimi

Minyatür sanatında bazı motif ve figürler basit geometrik çizimlerle elde edilebilmektedir. Bu nedenle çizim işlemine düz ve nüanslı çizim alıştırmaları ile başlamak gerekmektedir. Çizim yaparken el hareketinin yeterli esnekliğe sahip olması için pratik yapılması gerekmektedir. Tüm şekil, motif ve figürleri başlangıç noktasından bitiş noktasına kadar tek el hareketi ile bitirebilme alışkanlığı kazanmak en doğru sonuca götürecektir. Özellikle hayvan figürlerinin çizimlerinde geometrik formların kullanımı figürün daha net çizilmesine yardımcı olmaktadır. Çiçek ve ağaç çiziminde de yine geometrik formları kullanmak çizim kolaylığı sağlamaktadır.

Dikkat

- Çizgi çalışmasına yeni başlayan biri önce kalemi doğru tutmayı öğrenmelidir.
- Çizim yapılırken el kâğıda hafifçe yaslanmalı ve kâğıt üzerinde kayarcasına hareket etmemelidir. Bileğin omuzdan hareket almasıyla ritmik çizgiler elde edilir.
- Çizim yapılırken el ve kol aynı anda hareket etmemelidir.
- Çizim sırasında kalem veya fırça dik tutulmalıdır.
- Çizim için kullanılan kalemin ince uçlu olması gerekmektedir.
- Çizimde başarılı olmak için kalemin nasıl tutulacağını bilmek ve kalemi kâğıttan kaldırmadan sürekli çizgiler çizmek gerekir.
- Kalemi yazı yazar gibi uç kısmına yakın tutmak, kalem hareketlerine hâkimiyet kazandıracaktır.
- İlk çizim çalışmaları resim kâğıdına yapılmalıdır. Çalışma kâğıdı sert bir zemin üzerine yerleştirilerek çizim yapılmalıdır.
- Hatalı çizimler silinmemeli, gelişmeler takip edilebilmelidir.
- Çizim işleminde belli aşamalara gelindiğinde hatalı çalışmalar silgi ile silinip düzeltmeler yapılmalıdır.
- Minyatür sanatında doğru çizim yapabilmek için sabırlı ve gayretli olmak gerekir.

5. Uygulama: Kalem ile Düz, Kırık, Nüanslı Çizgi Çalışması

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak kalem ile çizgi çalışması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

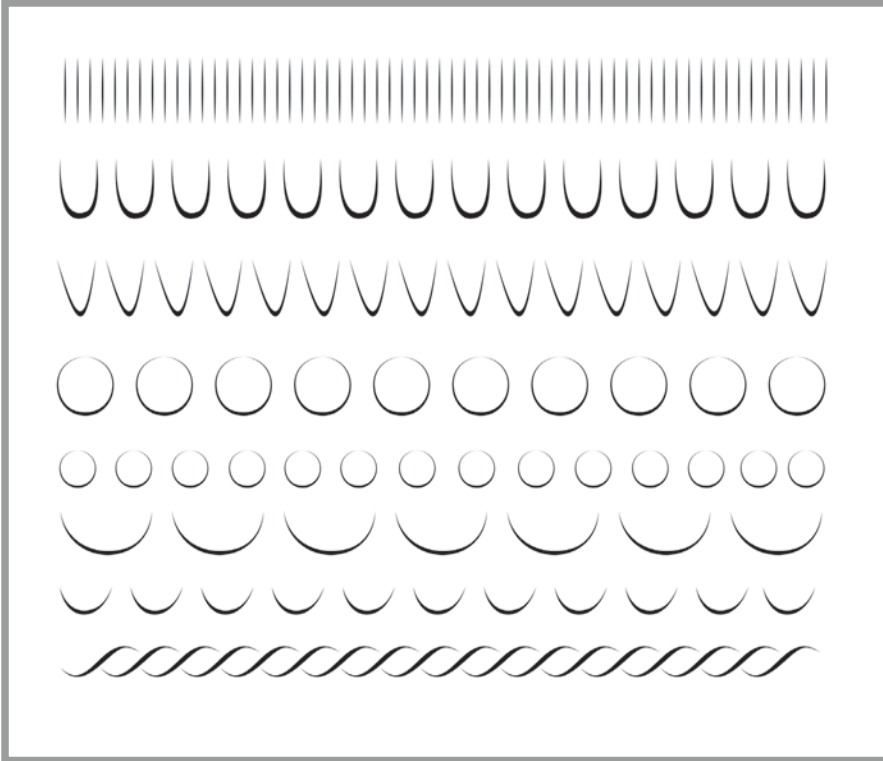
- Silgi
- Eskiz kâğıdı
- Resim kâğıdı
- İnce uçlu kurşun kalem

Uygulama için Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- Elin doğru çizim yapabilmesi için sabır ve gayretle çok fazla çizim çalışması yapılmalıdır.

Çizgi Çalışması İşlem Basamakları

- Sıralı olarak verilen çizgilerin her birini (Şekil 1.1) boş bir sayfayı dolduracak şekilde çalışınız.
- Verilen çizgi örneklerini inceleyiniz ve nüanslı olan kısımlarını çalışmalarınızda uygulayınız.
- Her örnek için başlangıç noktasından bitiş noktasına kadar tek hareketle -kalemi kaldırmadan- çizimi tamamlayınız.
- Hatalı olduğunu düşündüğünüz çalışmalarını silmeden devam ediniz.

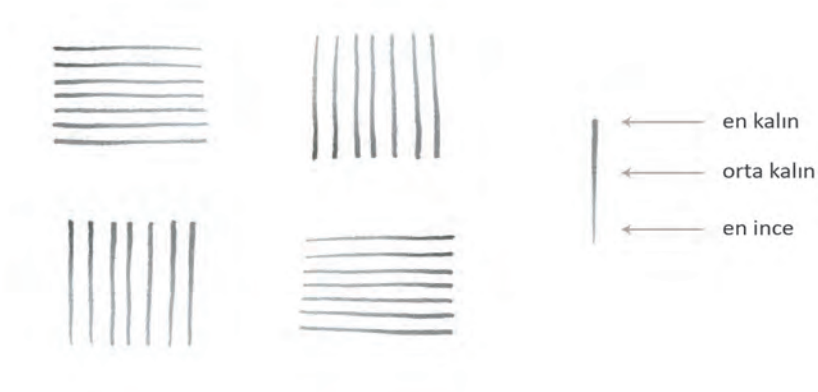
Şekil 1.1: Kalem ile çizgi çalışması

Düz Çizgi Çalışması

- Kurşun kaleminizle birbirine paralel çizgileri aynı boyda çiziniz (Şekil 1.2).
- Çizim sırasında nüanslı çizim tekniğini kullanınız.
- Farklı yöne çizim yapmak için kâğıdı sizin için uygun konuma çeviriniz.
- Çizim sırasında çok ince uçlu kalem (0,3 kalınlığında) kullanınız.

Şekil 1.2: Düz çizgi çalışması

Simetrik Çizgi Çalışması

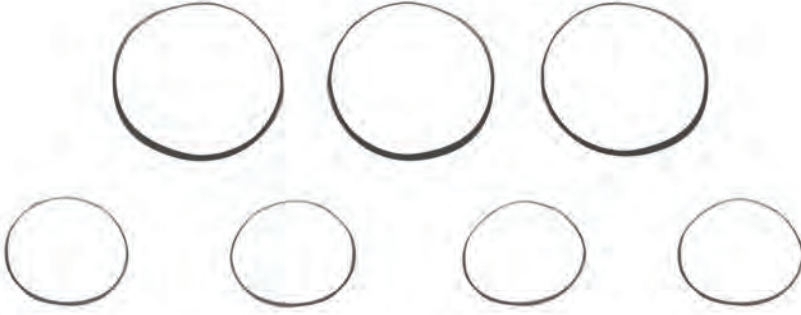
- Kâğıdınızın çizim alanına öncelikle düz ve kesik çizgilerden oluşan yardımcı orta çizgisi oluşturunuz.
- Oluşturduğunuz yardımcı çizginin sağ tarafında verilen şeklin yarısını (1/2) çiziniz.
- Eskiz kâğıdını yardımcı çizgiden katlayınız ve ilk çizimi sol tarafa aktarınız. Simetrik desenin diğer kısmını yine el, göz marifeti ile aynı ölçülerde ve uyum içinde çizerek tamamlayabilirsiniz.
- Çizim işlemi bittiğinde yardımcı çizgileri temizleyiniz (Şekil 1.3).

Şekil 1.3: Kalemle simetrik çizim çalışması

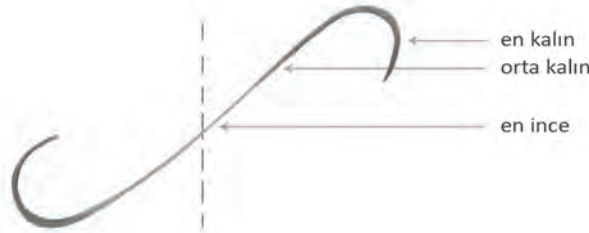

- Eskiz kâğıdınızda belirlediğiniz çizim alanınıza kesik yardımcı çizgilerinizi çiziniz (Şekil 1.4).
- İnce uçlu kaleminizle yardımcı çizginin sağında yuvarlağın yarısını (1/2) nüanslı çizgi kullanarak çiziniz.
- Çizim sırasında kalemi kâğıttan kaldırmayınız. Dairenin yarısını tek hamlede çiziniz.
- Yardımcı çizgiden kâğıdı katlayarak solda kalan bölüme dairenin diğer yarısını çiziniz. Aynı işlemi kâğıdı katlamadan göz ve el mahareti ile de çizebilirsiniz.
- Çizim bittiğinde yardımcı çizgileri temizleyiniz.

Şekil 1.4: Kalemle simetrik çizgi çalışması

- Eskiz kâğıdınızda belirlediğiniz çizim alanının ortasına kesik yardımcı çizgilerinizi çiziniz.
- İnce uçlu kalem ile yardımcı çizginin sağ tarafından başlayarak şeklin yarısını yardımcı çizgiye kadar nüanslı çizim tekniğini kullanarak çiziniz (Şekil 1.5). El ve göz marifeti ile aynı ölçüde yardımcı çizginin sol tarafında çizimi tamamlayınız (Şekil 1.6).

Şekil 1.5: Simetrik çizgi çalışması

Şekil 1.6: Simetrik çizgi çalışması

Birim Aralıklı Nüanslı Çizgi Çalışması

- Aynı ölçülerde çizimler yapabilmek için eskiz kâğıdınızda yardımcı çizgiler kullanabilirsiniz.
- Eskiz kâğıdında şeklin sığacağı ölçülerde dikdörtgenler oluşturunuz.
- Verilen yön işaretlerini takip ederek çizimi yapınız (Şekil 1.7).
- Başlangıç noktası ile bitiş noktasındaki çizgilerin birbirine paralel olmasını sağlayınız.
- Başlangıç ve bitiş noktası arasında kalan boşluğun ölçüsünü bozmayınız.
- Verilen şeklin nüans farklılıklarını takip ederek çiziminize yansıtınız (Şekil 1.8).

Şekil 1.7: Birim aralıklı çizim çalışması

Şekil 1.8: Birim aralıklı nüanslı çizim çalışması

6. Uygulama: Kalem ile Yaprak Çizimi

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak kalem ile yaprak çizimi yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Çeşitli kalınlıklarda çizim kalemi
- Eskiz kâğıdı
- Silgi

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- Çizim yaparken malzemeler hazır olmalıdır.
- Çalışma sırasında kollar masanın üzerinde, bedeniniz dik olmalı; sandalyeye tam oturulmalıdır.
- Çizimler netleşinceye kadar tekrar edilmelidir.
- Dokuzuncu sınıf desen dersinde işlenen “Yaprak Çeşitleri ve Yaprak Çizimi” konuları hatırlanmalıdır.

Kalem ile Yaprak Çizimi İşlem Basamakları

- Malzemelerinizi masaya yerleştiriniz.
- Eskiz kâğıdınıza oluşturduğunuz çizim alanında yaprağın orta damar çizgisini yapınız.
- Damar çizgisinin sağ tarafına yaprağın dış hat çizimini ok yönünde ve nüanslı olarak oluşturunuz.
- Damar çizgisinin sol tarafında, ok yönünde yaprağın dış hat çizgisini oluşturunuz.
- Aynı işlemleri sırasıyla verilen yaprak çeşitlerine uygulayınız (Şekil 1.9).
- En temiz ve hatasız çizime ulaşıncaya kadar çizimi tekrar ediniz (Şekil 1.10).
- Eskiz kâğıdınızda yaptığınız yaprak çizimlerini silmeden yenilerini çizerek devam ediniz. Bu durum aradaki farkları, varsa hataları görmeye olanak sağlayacaktır.

Şekil 1.9: Sade (durgun) yaprak çizimi

Şekil 1.10: Yuvarlak hatlı yaprak çizimi

- Stilize edilmiş bazı yaprakların minyatür tekniğinde kullanılacak şekilde çiziminde farklılıklar olduğunu unutmayınız.
- Her yaprak formunda ortada damar olmayabilir. Bu tarz yaprakları kalem kaldırmadan tek hareketle bitirmeye çalışınız (Şekil 1.11).

Şekil 1.11: Farklı form (stilize edilmiş) yaprakların çizimi

- Verilen yaprak formunda damar çizgisini oluşturduktan sonra sağ taraftaki ilk yaprak dilimini çiziniz.
- Her bir dilimin kendi içinde nüanslı çizim tekniğini kullanınız.
- Soldaki yaprak dilimini çiziniz.
- Son olarak üstte ortada olan yaprak bölümünün çizimini yapınız (Şekil 1.12).
- En temiz ve düzgün görünüme ulaşıncaya kadar çizimi tekrar ediniz.

Şekil 1.12: Farklı form (stilize edilmiş) yaprakların çizimi

- Kenarı hareketli (tırtıklı) yaprak çiziminde, damar çizgisi yapıldıktan sonra yaprağın büyüklüğüne göre uçtan sap kısmına kadar yaprağın kaplayacağı alanı yardımcı çizgilerle eşit aralıklı bölümlere ayırınız.
- Damarın sağ tarafında her bölüm için bir uç nokta oluşturacak şekilde sap kısmından başlayarak yukarı doğru çizim yapınız (Şekil 1.13). Çizim sırasında her hareket için kalem kaldırılmı ve başlangıçla bitiş noktası arasında nüanslı çizim yapılmalıdır. Tek tarafı bitirilen dış hat çizgisi diğer tarafta da tekrar çizilmeli ve yaprak bitirilmelidir.

Şekil 1.13: Hareketli (tırtıklı) form yaprak çizimi

7. Uygulama: Kalem ile Çiçek Çizimi

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak kalem ile çiçek çizimi yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

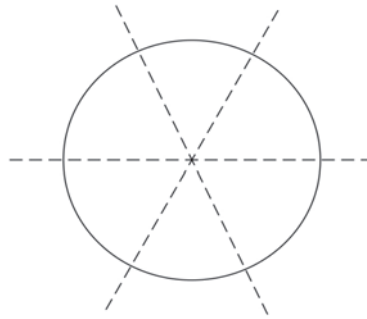
- Çeşitli kalınlıklarda çizim kalemi.
- Eskiz kâğıdı, resim kâğıdı

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- Dokuzuncu sınıf desen dersi "Hatai Çizimi" konusu hatırlanmalıdır.

Çiçek Çizimi İşlem Basamakları

- Gerekli malzemeleri çizim masasına yerleştiriniz.
- Eskiz kâğıdında çizim alanına bir daire çiziniz. Dairenin içini çizmeyi düşündüğünüz çiçek yapraklarının sayısında merkezden dışarı yönde eşit aralıklarla bölünüz. Bu işlem için kanaviçe veya yardımcı çizgi diye tabir edilen tekniği kullanınız (Şekil 1.14).
- Merkeze, çiçeğin tohum kısmı olan küçük bir daire yerleştiriniz.
- Dışarı yönde çizilmiş olan yardımcı çizgilerin her bir aralığına çiçeğin yapraklarını yerleştiriniz. Çizim işleminde nüans kullanınız.
- Her bir çiçek yaprağını ayrı kalem hareketleri ile çiziniz.
- Çiçek çizimleri düzelip netleşinceye kadar çizimlerinizi devam ettiriniz (Şekil 1.15).

Şekil 1.14: Çiçek çizimi için hazırlık aşaması

Şekil 1.15: Farklı formlarda çiçek çizimi

- Gonca motiflerinin çizimine dokuzuncu sınıf desen dersi “Gonca Çizimi” konusunu hatırlayarak başlayınız.
- Goncanın çiçeğin yandan görüntüsü olduğunu unutmayınız.
- Gonca çizimine çizim alanında hazırlayacağınız motifin kaplayacağı alanın belirlenmesi ve kanaviçesinin çizimi ile başlayınız (Şekil 1.16).
- Verilen örnekleri çiziminiz düzelinceye kadar tekrar çiziniz.

Şekil 1.16: Farklı formlarda gonca çizimi

- Eskiz kâğıdınızda verilen örnekteki deseni yerleştirmek için yardımcı çizgilerle istediğiniz büyüklükte motiflerin kanaviçelerini yerleştiriniz.
- Çizdiğiniz yaprak, gonca ve dallara ait çizimlerin en düzgün olanlarını bir dal üzerine, göze hoş gelecek şekilde yerleştiriniz (Şekil 1.17).
- Çizmeye çalıştığınız deseni göze hoş görününceye kadar tekrar ediniz.

Şekil 1.17: Dal, yaprak ve gonca motiflerinin birleştirilmesi

8. Uygulama: Kalem ile Figür Çizimi

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak kalem ile figür çizimi yapmak.

Süre: 2 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Silgi
- Cetvel takımı
- Eskiz kâğıdı
- Resim kâğıdı
- Çeşitli kalınlıklarda kurşun kalem

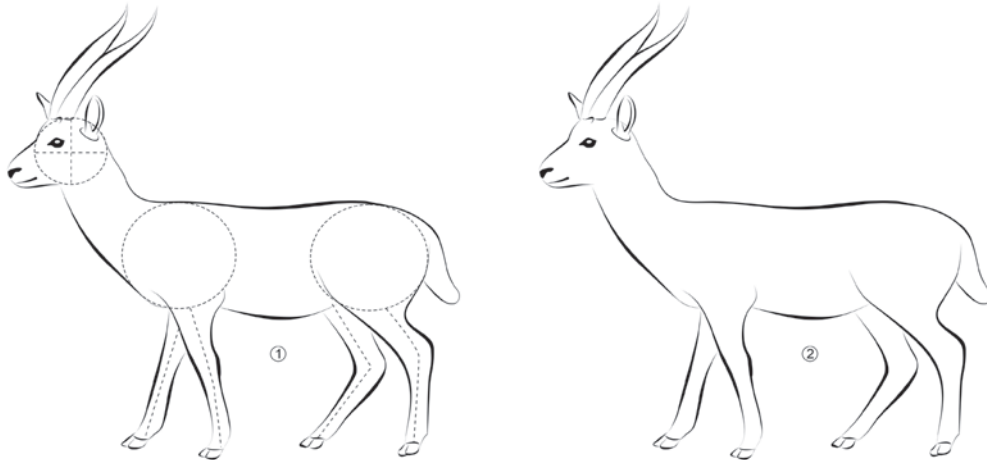
Uygulama için Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- Çalışmalar sırasında ekonomik olmaya özen gösterilmelidir.
- En düzgün görünüme ulaşıncaya kadar çizimi tekrar ediniz.

Hayvan Figürü Çizimi İşlem Basamakları

Geyik Çizimi

- Geyik çizimi için eskiz kâğıdınızda çizim alanına, verilen örnekteki gibi arada boşluk kalacak şekilde -geyiğin bedeni için- birbirine paralel aynı büyüklükte iki daire yerleştiriniz.
- Soldaki dairenin üst sol tarafına -kafa için- daha küçük ölçülerde bir daire daha yerleştiriniz (Şekil 1.18).
- Verilen örnekteki gibi dairelerden aşağı doğru bacak hareketlerine uygun çizgiler çekiniz (Şekil 1.18).
- Yerleştirdiğiniz dairenin üst kısmından başlayarak düz çizgi ile beden dış hat çizgisini çiziniz.
- Beden çizgisini kafa için yerleştirilen daire ile birleştirerek kafayı oluşturunuz.
- Bacaklar için çizdiğiniz yardımcı çizginin dışına bacak dış hat çizimini tamamlayınız.
- Verilen görselde gördüğünüz detayları çizim üzerinde tamamlayınız.
- Yardımcı çizgileri siliniz ya da dış hat çizgilerinin kopyasını alarak temize çekiniz.
- Çizim aşamasında kolaylık sağlamak adına kâğıdı çevirmeyi unutmayınız.

Şekil 1.18: Aşamalı geyik çizimi

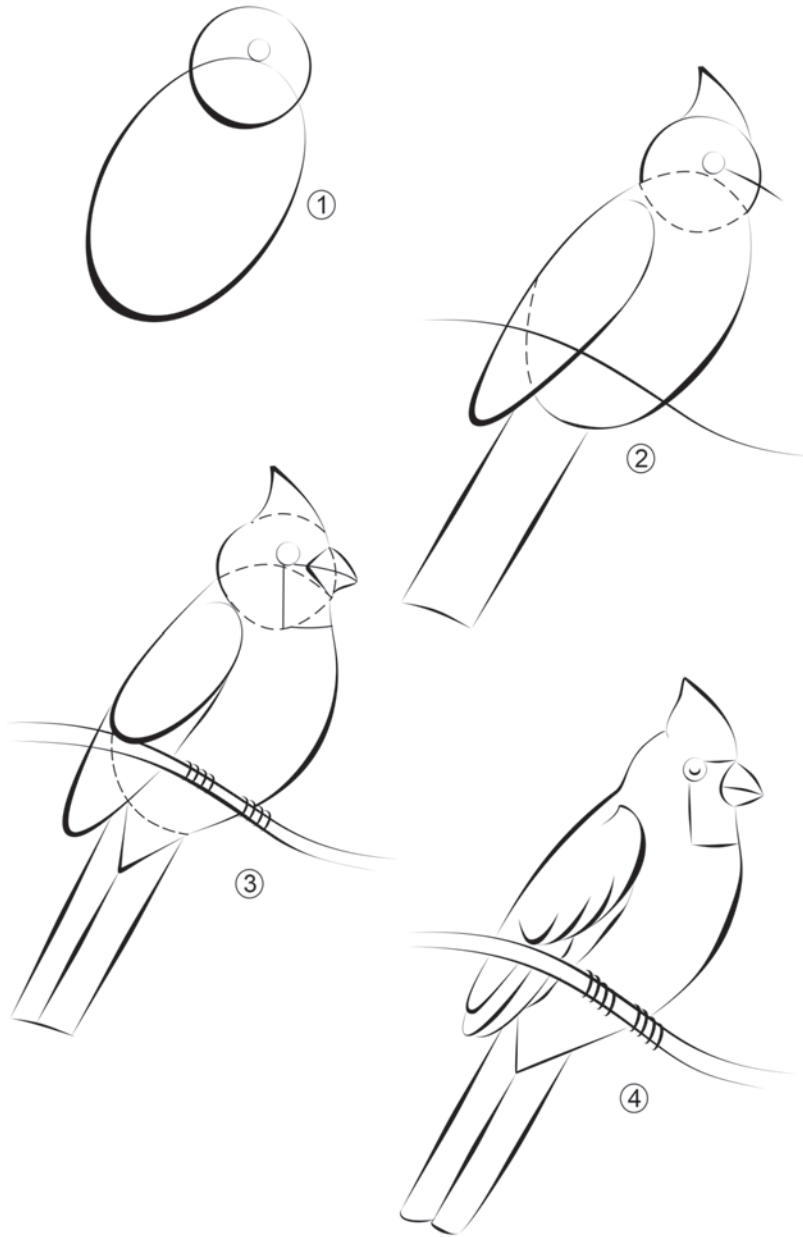

Kuş Çizimi

Süre: 2 ders saati

- Verilen örneği (Şekil 1.19) inceleyiniz.
- Bir daire ve bir oval ile kuş çizimi için hazırlığınızı yapınız (1. aşama).
- Aşağıda verilen aşamalara göre çizimi tamamlayınız (2 ve 3. aşama).
- Figürü başka bir kâğıda dış hatlarından temize çekiniz (4. aşama).
- Figür düzgün görününceye kadar çizimi tekrar ediniz.

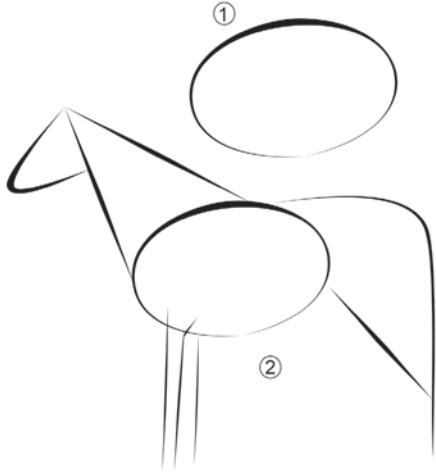
Şekil 1.19: Aşamalı kuş figürü çizimi

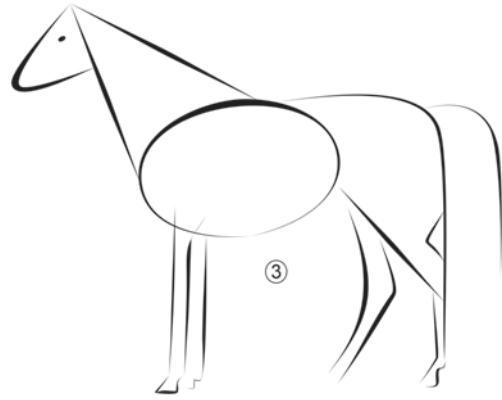
At Çizimi

Süre: 2 ders saati

- Verilen çizim aşamalarını (Şekil 1.20, 1.21) inceleyiniz. Sırasıyla eskiz kâğıdınızda çizim alanına bir numarada bulunan elips formu çiziniz.
- İki numarada bulunan üçgenleri verilen şekildeki gibi yerleştiriniz. Bu işlemi yaparken üçgenlerin boyutlarına dikkat ediniz.
- Üç numarada verilen bacak ve ayak detaylarını yerleştiriniz.
- Dört numarada verilen yele, kulak, baş, kuyruk ve karın bölgesinde bulunan detayları yerleştiriniz.

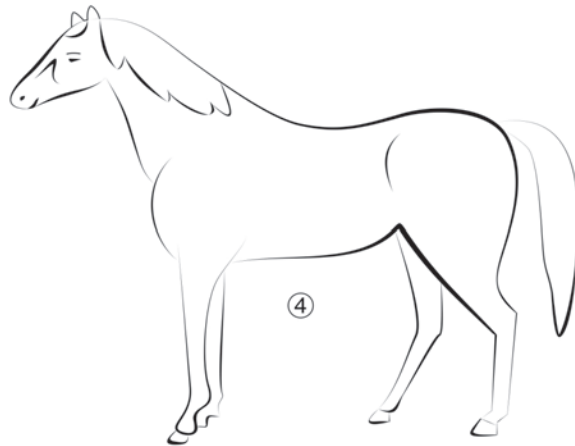

Şekil 1.20: Aşamalı at figürü çizimi

Şekil 1.21: Aşamalı at figürü çizimi

- At figürünün dış hat çizgilerini inceleyiniz. Figürün çizimlerini verilen örnekteki gibi yuvarlak ve yumuşak hatlarda yapmaya çalışınız (Şekil 1.22).
- Nüanslı çizim tekniğini kullanınız.
- Çizimlerinüz düzelinceye kadar at figürü çizmeye devam ediniz.

Şekil 1.22: Aşamalı at figürü çizimi

Kalem ile Erkek Figürü Çizimi

Süre: 2 ders saati

- Verilen örnekteki farklı erkek başlığı çeşitlerini eskiz kâğıdınızda oluşturacağınız çizim alanlarına çiziniz (Şekil 1.23, 1.24, 1.25).
- Tarama tekniğiyle çizilmesi gereken sakal çalışmasını uygulayınız (Şekil 1.26, 1.27, 1.28). Sakal tarama çalışmasında çok ince uçlu kalem kullanınız.
- Kalem ile çizim yaparken nüanslı tekniği kullanınız. Çizimleriniz düzeline kadar aynı çizimi tekrar ediniz.

Şekil 1.23: Kalem ile sarık (başlık) çizimi

Şekil 1.24: Kalem ile sakal çalışması, tarama tekniği

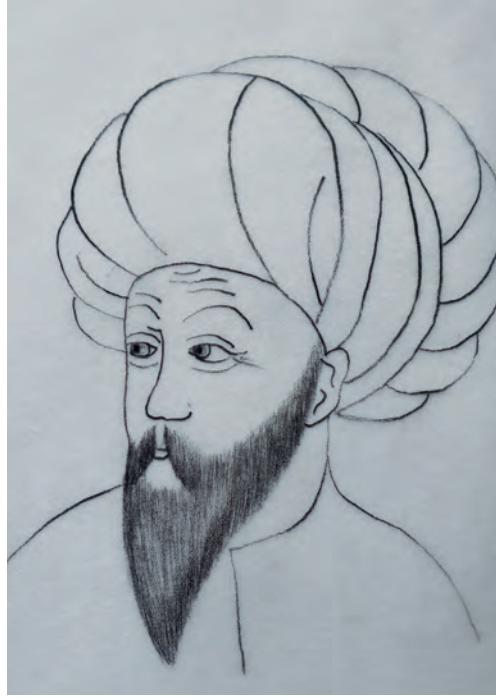

Bilgi Kutusu

Geleneksel minyatür sanatı Osmanlı Dönemi'nin sosyal hayatına ilişkin belge niteliği taşımaktadır. Minyatürlerde insan figürleri çalışılırken kişilerin sosyal statüsünün göstergesi olarak kullanılan sarıklar (başlık), kaftan ve bel kuşağı gibi eşyalar da ayırt edici özellik olarak tüm detayları ile özenle çizilmiştir. Minyatürde anlatılan konunun içinde geçen padişah, vezir, yardımcılar, padişah çocukları veya esnaf gibi farklı statüye sahip kişilerin kullandıkları başlıkların farklılıkları da minyatürlere yansımıştır.

Şekil 1.25: Kalem ile tarama tekniği

Şekil 1.26: Kalem ile tarama tekniği

Şekil 1.27: Erkek Figürü Örneği

Şekil 1.28: Erkek Figürü Örneği

Kalem ile Kadın Figürü Çalışması

Süre: 2 ders saati

- Verilen örnekleri (Şekil1.29, 1.30) inceleyiniz. Eski kâğıdında öncelikle yüz dış hat çizgisini ve başlığa ait dış hat çizgilerini çalışınız (Şekil 1.29).
- Başlığı bölümlere ayıran çizgileri ve detayları çalışınız (Şekil 1.30).
- Yüzün detaylarını ve elbise çizimlerini çalışınız. Çalışmanız düzeline kadar tekrar ediniz. Kalemle çizim yaparken nüans kullanınız.

Şekil1.29: Kadın başı çalışması

Şekil 1.30: Kadın figürü, geleneksel dönem kıyafeti ve başlık çalışması

9. Uygulama: Kalem ile Kumaş Hareketlerinin Çizimi

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak kalem ile kumaş çizimi yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Silgi, cetvel
- Eskiz kâğıdı, kurşun kalem

Uygulama İçin Öneriler

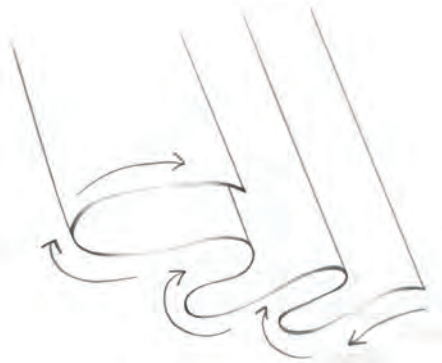
- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- Verilen örnekler incelenmelidir.
- En doğru çizime ulaşmak için sabırlı olunmalı, gerekirse tekrar çalışma yapmaktan kaçılmamalıdır.

Kalem İle Kumaş Çizimi İşlem Basamakları

- Verilen kumaş hareketi çizimini ve kalem yönü oklarını inceleyiniz (Şekil 1.31).
- Eskiz kâğıdınızın çizim alanına verilen örneklerdeki çizimleri yapınız. İnce uçlu kalemle çizgiyi başlangıç noktasından bitiş noktasına kadar tek hareketle bitirmeye çalışınız. Kalemi kaldırmanız gerektiği noktalarda çizginin birkaç milim üzerinden -geriden- başlayarak devam ediniz (Şekil 1.32, 1.33, 1.34, 1.35).
- Kolaylık sağlaması açısından kâğıdı çevirerek çizime devam ediniz.
- Kumaş hareketlerinin çizimi bittiğinde kumaş katını belirtmek amacı ile düz çizgileri çiziniz. Bu çizim için cetvel kullanınız.
- Çizimlerinizde nüans kullanınız.
- Kumaş hareketlerinin kullanımına örnek olması için Görsel 1.71' i inceleyiniz.

Şekil 1.31: Kumaş hareketleri çizim aşamaları

Şekil 1.32: Kumaş hareketi çizim aşamaları

Şekil 1.33: Kumaş hareketi çizimi

Şekil 1.34: Kumaş hareketi çizim aşamaları

Şekil 1.35: Kumaş hareketi çizim aşamaları

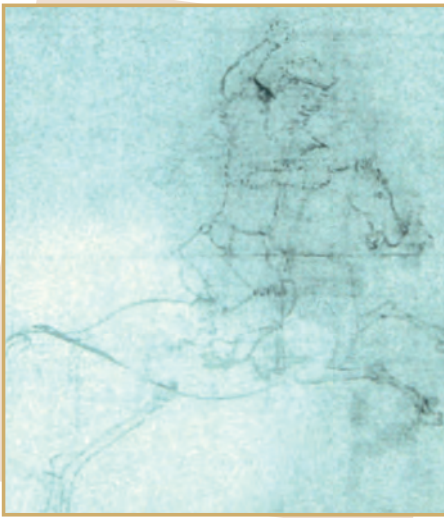
Görsel 1.71: Kumaş hareketleri örneği (Levnî, TSM)

1.2.2. Minyatür Sanatında Desen Geçirme Teknikleri

Minyatür desenleri aydıngeçir kâğıdına çizilir ve hatalı kısımlar silinerek düzeltilmeleri yapılır. Desenin sadece dış hatları çizilir, desendeki detaylar boyama sırasında fırça ile yapılır. Çizilen desenin ters yüzünde aynı çizgiler üzerinden sert uçlu bir kalem ile yeniden çizilir. Bu işlem sırasında kullanılan kalemin kalınlığı ilk çizimdekiyle aynı olmalıdır. Aydıngeçir çizilen desenin arka yüzü de çizilerek minyatür için zemin olan âharlı kâğıdın üzerine yerleştirilir, kâğıt masaya bantla sabitlenir. Ters yüzüne geçirilmeyen desen, simetrik olmayan kompozisyonlarda yön değişikliğine neden olacağından dikkat edilmesi gerekmektedir. Sert bir zemin üzerine yerleştirilen desen, zemin kâğıdına tırnaklama usulü veya ince uçlu bir kalem ile çizgilerin üzerinden gidilerek geçirilir. Desen geçirilirken kullanılan yumuşak uçlu kalem veya kalın çizgiler, boya ile kapanamayacağı için çalışmanın kötü görünmesine neden olacaktır.

Geçmişte aynı kompozisyonun birden fazla kullanılacağı durumlarda desen geçirme şu şekilde yapılmaktaydı: Sert bir mukavva üzerinde ince ve dayanıklı bir kâğıda çizilen desenin dış hatlarından çok ince uçlu bir iğne ile kâğıt delinerek kalıp çıkarılır. Söğüt ağacının kömürü ezilerek toz hâline getirilir. Kömür tozu ince bir tülbendin içine konarak küçük bir torba oluşturulur. Delinerek hazırlanan desen kalıbı, minyatür için kullanılacak âharlanmış kâğıdın üzerine yerleştirilir. Kömür tozu torbası iğne deliklerinin üzerinde gezdirilerek desenin âharlı kâğıda geçmesi sağlanır. Bir kurşun kalem ile desen hatlarında meydana gelen boşluklar tamamlanır. Âharlı kâğıtta kalan kömür tozları yumuşak bir bez ya da kürk parçası ile temizlenir (Görsel 1.72).

Yazılı kaynaklara göre kurşun kalemle desen tamamlama işleminde çok sulandırılmış boyalar da kullanılmıştır.

Görsel 1.72: İğneleme tekniğinde kullanılan bir kalıp örneği (TSM)

10. Uygulama: Desen Geçirme

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak desen geçirme uygulaması yapmak.

Süre: 1 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

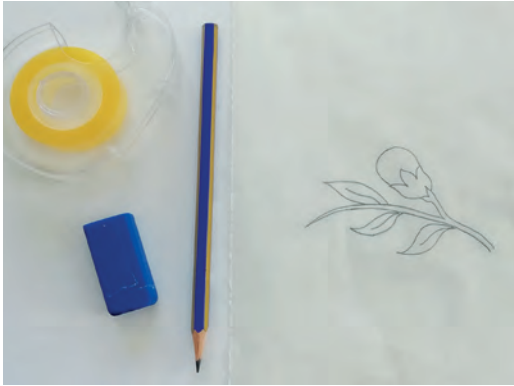
- Silgi, bant
- Resim kâğıdı
- Kurşun kalem
- Eskiz kâğıdında hazırlanmış desen

Uygulama İçin Öneriler

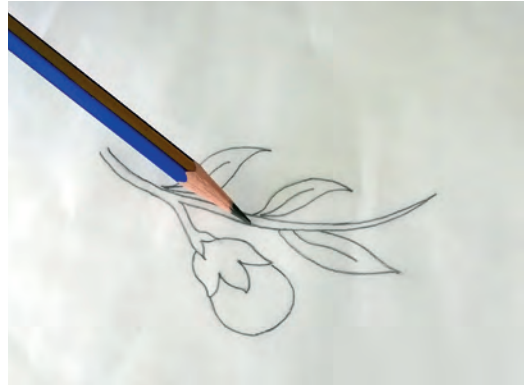
- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- Dokuzuncu sınıf desen dersi, "Desen Geçirme" konusu hatırlanmalıdır.

Desen Geçirme İşlem Basamakları

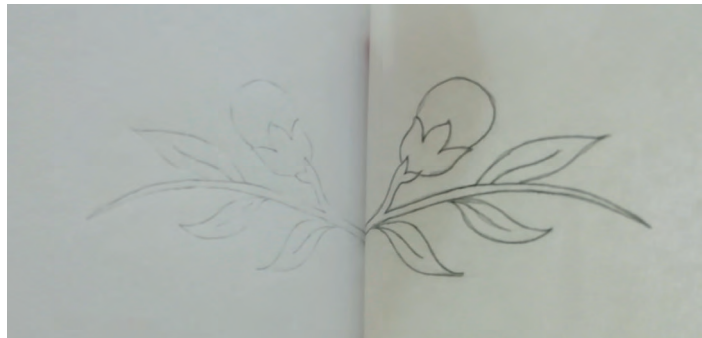
- Eskiz kâğıdına çizilen deseni (Şekil 1.36), kâğıdın diğer yüzünde çizgilerin üzerinden giderek alt yüze geçiriniz (Şekil 1.37).
- Çalışma masasına yerleştirdiğiniz resim kâğıdının üzerine desen çizilmiş kâğıdı yerleştiriniz ve ikisini aynı anda masaya bantla sabitleyiniz.
- Sert uçlu bir kurşun kalem ile çizilen desenin üzerinden tekrar çiziniz (Şekil 1.38). Kalem bu işlem sırasında desen üzerinde hep aynı güçle bastırınız.

Şekil 1.36: Desen geçirme işlemine hazırlık

Şekil 1.37: Deseni resim kâğıdına geçirme

Şekil 1.38: Resim kâğıdına aktarılmış desen

- Bantları sökerek desen kâğıdını resim kâğıdının üzerinden kaldırınız (Şekil 1.39, 1.40).
- Geçirdiğiniz desenin üzerindeki eksik yerleri ince uçlu kalem ile tamamlayınız.

Şekil 1.39: Eksik çizgilerin tamamlanması

Şekil 1.40: Resim kâğıdına aktarılmış desen

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Verilen desen geçirme aşamalarını inceledim.		
2	Aynı desenin çizimini yaptım.		
3	Çizimleri yaparken nüanslı tekniği kullandım.		
4	Deseni kâğıdın ters yüzüne geçirdim.		
5	Zemin kâğıdını masaya yerleştirdim.		
6	Deseni zemin kâğıdı üzerine yerleştirdim ve kaymasını engellemek için bantladım.		
7	Sert ve ince uçlu kalem ile çizgilerin üzerinden giderek deseni kâğıda aktardım.		
8	Zemin üzerine geçirdiğim desenin eksik bölümlerini kalem ile tamamladım.		

1.3. MİNYATÜR SANATI MOTİF VE FİGÜRLERİNİN FİRÇA İLE BOYANMASI

Hazırlık Çalışması

Fırça ile çizim

Kalem ile çizim

Verilen iki motif çizimi arasındaki farklılıklar nelerdir? Çizimlerin estetiği hakkında düşündüklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Geleneksel minyatür sanatında, özellikle kurşun kalem çeşitlerinin olmadığı dönemlerde desen çizimi için fırça kullanılmıştır. Çok ince uçlu tek veya iki kıl kalınlığındaki fırçalar ile “uhra” adı verilen kiremit rengi boya kullanılarak desenler çizilmiştir. Çalışılacak konu önce eskiz kâğıdına ince fırça ve uhra ile desen hâlinde çizilip hazırlanmaktadır. Hazırlık aşamasında düzeltilmesi gereken yerler düzeltilerek desen tamamlanmaktadır. Hazırlanan desen, aharlı kâğıt üzerine yine fırça ve boya ile bakarak kopya etme yöntemi kullanılarak tekrar çizilmektedir. Burada yapılan çizim kompozisyonda yer alan objelerin dış hat çizgileridir, yani desenin çizim işlemidir. Fırça kullanılarak çizilen desenin çok ince olması yapılan çalışmanın kalitesini artırmaktadır.

Dikkat

Fırça ile desen çiziminde siyah boya kullanılmaz. Siyah boya, kullanılan diğer renklerin altında görünerek yapılan çalışmanın kötü görünmesine, kullanılacak renklerin ve altının tonlarının bozulmasına neden olmaktadır.

Dikkat

Fırça ile Çalışma Sırasında Dikkat Edilecek Önemli Noktalar

1. Çizim için seçilen fırçanın ucu dağınık olmamalıdır. Fırçanın kılavuz kıl şeklinde ifade edilen tek bir kıl ile sonlanan fırça olmasına dikkat edilmelidir. Kılavuz kıl diğer kıllardan yarım mm uzun olmalıdır.
2. Çalışma sırasında fırça dik ve uca yakın tutulmalıdır. Bazı çizimlerde fırça, çizilen yöne eğik tutulabilir.
3. Fırçaya mürekkep alındığında her seferde test kâğıdında mürekkep denenmelidir.
4. Mürekkep veya boya çok koyu kıvamlı olmamalıdır.
5. Fırça soldan sağa veya yukarıdan aşağı yönde kullanılabilir.
6. Eldeki nemin ve terin çalışma kâğıdına geçmemesi için her çalışmada el altı kâğıdı kullanılmalıdır ve çizim yapılan kâğıt çevrilmelidir.
7. Çizim yapılırken ani başlangıç veya ani bitişler olmamalıdır. Yumuşak geçişler sağlanmalıdır.
8. Nüanslar yumuşak geçişli olmalıdır.
9. Boya her zaman inceden kalına doğru (ince-kalın-ince) sürülmelidir. Fırça, kılavuz tüyden başlanarak bastırılmalı ve yavaş yavaş kaldırılmalıdır.
10. Çizgi bitmeden fırçanın üzerindeki boyanın bittiği ya da kâğıdın çevrilmesi gerektiği durumlarda fırça kaldırılır ancak çizilen yerin birkaç mm üzerinden başlanarak nüans devam ettirilir.

11. Uygulama: Fırça ile Şekil Çizimi

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak fırça ile şekil çizimi yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Palet
- El altı kâğıdı
- İnce uçlu fırça
- Sepya mürekkebi
- Deneme kâğıdı
- Resim ya da sulu boya kâğıdı

Uygulama için Öneriler

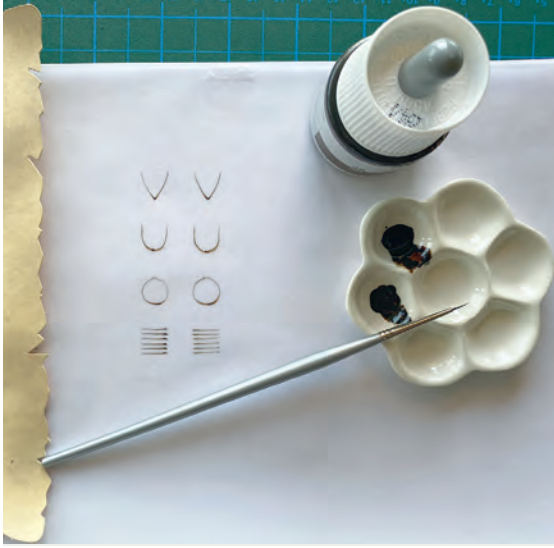
- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- Ellerin ikisi de masanın üzerinde olmalı, bir elde fırça varken diğer el kâğıdı çevirmelidir.
- Fırça yumuşak bir yapıda olduğu için ilk denemelerde hâkimiyet sağlamakta zorlanılabilir. Fırça hâkimiyetinin sağlanması için çok fazla deneme çizimi yapılmalıdır.
- Fırça ile çalışırken konuşmak ellerinizin titremesine veya dikkatinizin dağılmasına neden olacağından sessiz ve sakin bir çalışma ortamı sağlanmalıdır.

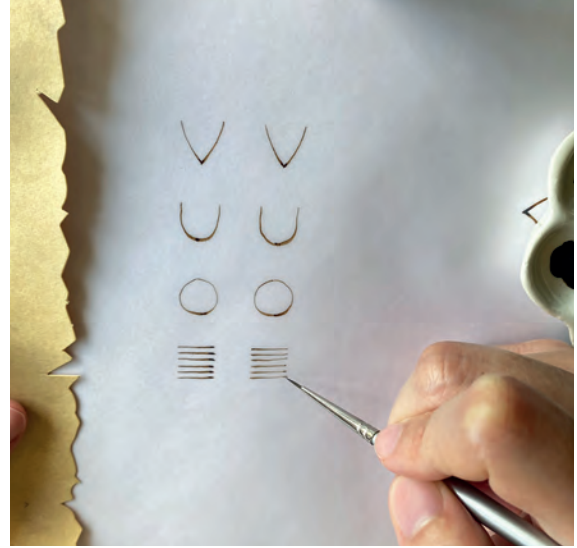

Fırça ile Şekil Çizimi İşlem Basamakları

- Çizim için gerekli malzemeleri çalışma masasının üzerine yerleştiriniz (Görsel 1.73, 1.74).

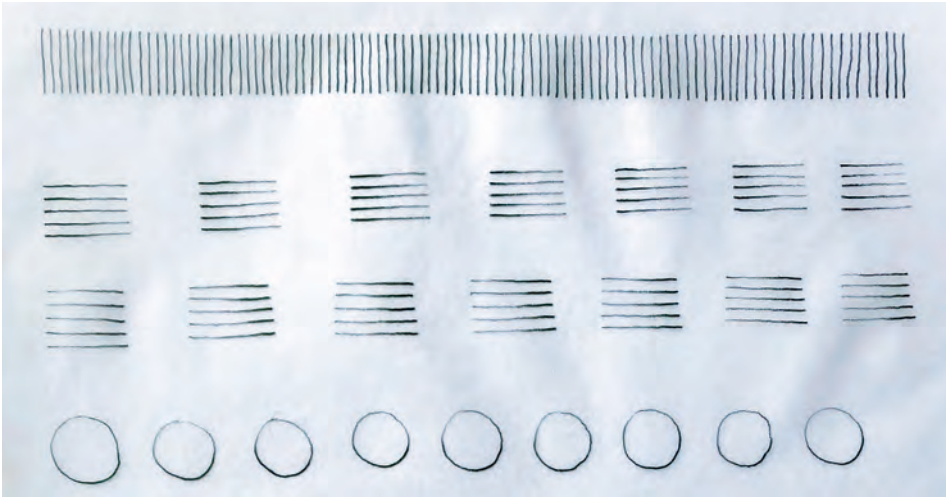

Görsel 1.73: Fırça ile çizim için gerekli malzemeler

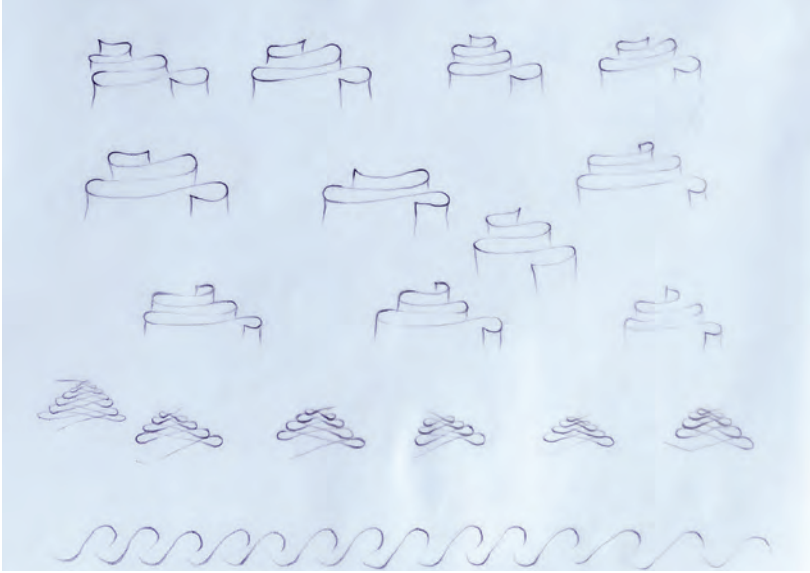

Görsel 1.74: Fırça ile şekil çizim çalışması

- Verilen şekil dizinini takip ederek her dizin için ayrı sayfalara çizim yapınız (Şekil 1.41, 1.42).

Şekil 1.41: Fırça ile şekil çizim alıştırması

Şekil 1.42: Fırça ile şekil çizim alıştırması

- Fırça ile çizim sırasında fırçaya fazla mürekkep almayınız, fazla mürekkebi azaltınız ve fırçayı dik tutunuz (Görsel 1.75).

Görsel 1.75: Fırçayla desen çalışması

12. Uygulama: Fırça ile Yaprak Çizimi

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak fırça ile yaprak çizimi yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Su
- Fırça
- Palet
- Eskiz kâğıdı
- Sepya mürekkebi
- Sulu boya veya resim kâğıdı

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- Fırça ile boyama konusu okunmalıdır.

Fırça ile Yaprak Çizimi İşlem Basamakları

- Malzemelerinizi çalışma masasına hazırlayınız.
- Eskiz kâğıdı üzerinde oluşturduğunuz çizim alanına verilen örnekteki yaprağa ait orta damar çizgisini çiziniz. Bu işlemi ok ile gösterilen yönde tek hareketle yapınız. Yaprığın uç noktasında çizimi bitiriniz.
- Yaprığın ortasındaki damarın üst kısmında bulunan dış hat çizgisini yapınız.
- Damarın diğer tarafında bulunan dış hat çizgisini yapınız (Şekil 1.43, 1.44).
- Damar üzerinde bulunan detay çizimlerini yapınız (Şekil 1.45).

Şekil 1.43: Fırça ile yaprak çizimi

Şekil 1.44: Fırça ile çizilmiş yaprak örneği

- Yaprak çizimlerinde yaprağın dış hattında bulunan sivri uçların her birini ayrı fırça hareketi ile çiziniz. Fırçayı her uç noktada kaldırınız ve çizimi ok yönünde tekrar devam ettiriniz (Şekil 1.46).
- Yuvarlak hatları fırçayı kaldırmadan çiziniz, her iki çizimde de nüans yapınız (Şekil 1.47, 1.48, 1.49, 1.50).
- Şekil 1.51 ve 1.52’te verilen yaprak motifi çizimlerini bitirdikten sonra motiflere eklenen çiçek çizimlerini tamamlayınız ve motiflerinizi temize çekiniz.

Şekil 1.45: Fırça ile yaprak çeşitleri çizimi

Şekil 1.46: Fırça ile çizilmiş yaprak örneği

Şekil 1.47: Fırça ile çizilmiş yaprak örneği

Şekil 1.48: Fırça ile çizilmiş yaprak örneği

Şekil 1.49: Fırça ile çizilmiş yaprak örneği

Şekil 1.50: Fırça ile çizilmiş yaprak örneği

Şekil 1.51: Fırça ile çizilmiş yaprak örneği

Şekil 1.52: Fırça ile çizilmiş yaprak örneği

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Verilen fırça ile şekil çizimlerini inceledim.		
2	Örneklere bakarak aynı çiçekleri fırça ile kâğıda çizdim.		
3	Çizimleri yaparken nüanslı tekniği kullandım.		
4	Yaprak çeşitlerini inceledim, aralarındaki şekil farklılıklarını anladım.		
5	Verilen örneklerdeki yaprak çeşitlerini tekniğine uygun çizdim.		

13. Uygulama: Fırça ile Çiçek Çizimi

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak fırça ile çiçek çizimi yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Fırça
- Sepya mürekkebi
- Sulu boya veya resim kâğıdı
- Su
- Eskiz kâğıdı
- Palet

Uygulama için Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- Fırça ile çizim ve boyama konusunda dikkat edilecek konular tekrar gözden geçirilmelidir.

Fırça ile Çiçek Çizimi İşlem Basamakları

- Malzemelerinizi çalışma masasına yerleştiriniz ve paletinize bir miktar mürekkep alınız.
- Şekil 1.53'te verilen örnekteki çiçek ve dal çizimini inceleyiniz.
- Çizim alanına öncelikle dalların çizimini yapınız.
- Çizdiğiniz dalların üzerine çiçek ve yaprakları yerleştiriniz.
- Çizimlerinizde nüans uygulayınız.

Şekil 1.53: Fırça ile çiçek ve dal çizimi

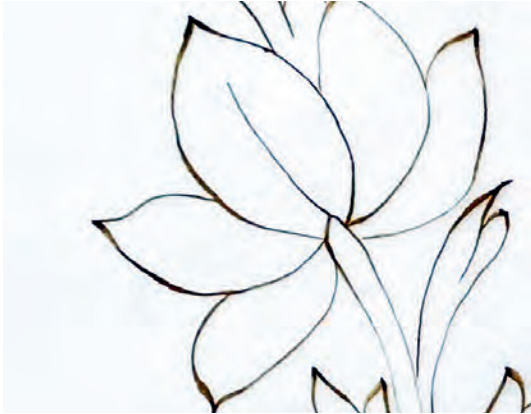
- Şekil 1.54 ve 1.55'da verilen çiçek çizimlerinin dış hatlarından başlayarak yapınız. Çizim sırasında şekil 1.56 ve 1.57'de verilen çizimlerin detaylarını inceleyiniz.

Şekil 1.54: Fırça ile şükûfe çizim örneği

Şekil 1.55: Fırça ile şükûfe çizim örneği

Şekil 1.56: Fırça ile şükûfe çizim örneği detay

Şekil 1.57: Fırça ile şükûfe çizim örneği detay

- Şekil 1.58 veya 1.59'da verilen örneklerden birini bakarak çizme tekniğini kullanarak fırça ile resim kağıdına çiziniz. Çizim işlemine büyük motiflerin dış hattından başlayınız.

Şekil 1.58: Fırça ile şükûfe çizim örneği

Şekil 1.59: Fırça ile şükûfe çizim örneği

- Görsel 1.76'da verilen deseni fırça ile resim kağıdınıza bakarak çizim tekniğini kullanarak çizin.

Görsel 1.76: Fırça ile saz yolu üslubu çizim örneği

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Verilen fırça ile çiçek çizimlerini inceledim.		
2	Aynı çiçekleri fırça ile bakarak kâğıda çizdim.		
3	Çizimleri yaparken nüanslı tekniği kullandım.		
4	Yaprak çeşitlerini inceledim, farklılıkları anladım.		
5	Verilen örneklerdeki yaprak çeşitlerini tekniğine uygun çizdim.		

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerde verilen bilgileri doğru-yanlış açısından değerlendiriniz. Doğru olanların başına (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

- () Türk minyatür sanatının ilk örnekleri Uygur Türkleri tarafından VIII ve IX. yüzyıllarda yapılmış duvar resimleri ve figürlü işlemlerdir.
- () Dinî kitaplar ve halk hikâyelerini konu alan yazma eserler minyatür sanatının gelişmesini sağlamıştır.
- () Minyatürde kullanılan fırçalarda en uç kısımdaki tek kıla öncü kıl denir.
- () Türk minyatürleri; konusu, tekniği, yaklaşım teknikleri, renkleri, çizim ve motifleri ile İran ve Arap süsleme sanatlarıyla aynıdır.
- () Türk minyatür sanatında anlatım tarzı açık, sade ve gerçeğe uygundur.
- () Çizim sırasında kalem veya fırça yatık şekilde tutulmalıdır.
- () Minyatürde kullanılacak kâğıtlar âharlanmış olsun veya olmasın önceden mührelenerek parlatılmalıdır.

B) Aşağıda boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

1. Osmanlı padişahlarına, din ve tarih büyüklerine ait soyağacını göstermek üzere hazırlanmış minyatürlü yazmalara denir.
2. Tarihin yazıya dökülmesi işlemine adı verilmiştir.
3. El yazması eserlerde anlatılan bilgi, olay ve düşünceleri tasvir etmek üzere yapılan tek boyutlu resimlere denir.
4. XV. yüzyılda İstanbul Kâğıthane'deki Türk kâğıdı atölyelerinde.....adı verilen kâğıtlar üretilmiştir.
5. Geleneksel Türk kitap süsleme sanatlarında "Hint kâğıdı / Devletabadı" denilen ve yapılan kâğıtlar kullanılmıştır.
6. Geleneksel minyatür sanatında fırça ile desenlerin çizildiği kiremit rengi boyaya denir.

C) Aşağıdaki soruları okuyarak cevaplayınız.

1. Aşağıdakilerden hangisi Türk minyatürlerini diğerlerinden ayıran özelliklerden değildir?

- A) Zemin üzerine desenin yapışacağı yer işaretlenmelidir.
- B) Muhallebi küt uçlu bir fırça yardımı ile sürülmelidir.
- C) Hazırlanmış muhallebi ince bir tabaka hâlinde sürülmelidir.
- D) Yapıştırıcı sürülen yere motifler hızlı bir şekilde yapıştırılmalıdır.
- E) Sıcak ortamda kurutularak yapıştırma işlemi hızlandırılmalıdır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

2. Genellikle saray hayatına ait sosyal olayların anlatıldığı, ilk örneği III.Murad Dönemi'nde hazırlanan, minyatüre de kaynak olan eser aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Falnâme B) Şehnâme C) Surnâme
D) Silsilenâme E) Gazavatnâme

3. Kanuni Sultan Süleyman'ın 1534-35 yıllarında Irak ve İran üzerine yaptığı seferleri anlatan resimlendirilmiş ilk gazavatname "Sefer-i Irakeyn" adlı eser aşağıdaki sanatçılardan hangisine aittir?

- A) Levnî B) Tebrizî C) Nigarî
D) Nakkaş Osman E) Matrakçı Nasuh

4. Lale Devri'nde yaşamış ve Osmanlı minyatür sanatına yeni tasarımlar kazandırmış minyatürcü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Nadirî B) Levnî C) Nakkaş Hasan
D) Matrakçı Nasuh E) Abdullah Buhari

5. Selçuklu ve Osmanlı'da minyatür motiflerinin dış hatlarını belirginleştirmek için çekilen tahrirde kullanılan boya çeşidi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Şap B) Mürekkep C) Sulu boya
D) Arap zamkı E) Toprak boya

7. Aşağıdakilerden hangisi minyatür yapılacak kâğıdı âharlama nedenlerinden değildir?

- A) Kâğıdın emiciliğini artırmak.
B) Kâğıtları daha dayanıklı hâle getirmek.
C) Kâğıt üzerinde silinti yapmayı kolaylaştırmak.
D) Kâğıdın yapısında bulunan gözenekleri kapatmak.
E) Minyatür fırçasının kâğıt üzerinde kaymasını sağlamak.

Ç) Aşağıdaki sorunun cevabını yazınız.

Minyatür sanatının tarih bilimi açısından önemini açıklayınız.

.....
.....

II. ÖĞRENME BİRİMİ

Doğa Motifleri ile Minyatür Sanatı Uygulamaları

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Minyatür Sanatında Farklı Boyama Tekniklerinin Kullanımı Doğa Motifleri
- Doğa Unsurları İle Çizim Tekniklerini Uygulama
- Doğa Unsurları İle Boyama Tekniklerini Uygulama

ANAHTAR KAVRAMLAR

- renk
- fırça
- şükûfe
- tarama
- noktalama
- çiçek
- ağaç
- bulut
- dalga

2.1. MİNYATÜR SANATINDA FARKLI BOYAMA TEKNİKLERİNİN KULLANIMI

Hazırlık Çalışması

Sanat ve estetik arasındaki ilişki ile ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

Bilgi Kutusu

Minyatürde resim sanatının incelikleri ve denge unsurları kullanılmaz, uzak ve yakın olgusu yoktur. Aynı mekânda bulunan cisimler, insanlar, evler, şehirler, gemiler vb. figürler farklı bakış açılarından görülmüş gibi çizilebilir. Nakkaş hem yukardan hem cepheden hem de kuşbakışı görüntüleri birlikte kullanabilir. Minyatürlerde canlı ve cansız varlıkların kalıplaşmış biçimleri stilize edilmiş olarak resmedilir. Perspektif olmadığı için figürler sayfaya birbirini kapatmayacak şekilde yerleştirilir. Geride kalan figürler yukarı doğru çizilerek ön ve arka oluşturulur. Kişilerin önemine göre orantı kurmak, manzarada ve mimari yapılarda boy farkı yaratmamak, detayları en ince noktasına kadar dokuları ile işlemek geleneksel minyatür sanatının başlıca özellikleridir. Minyatürde doğallık veya resmedilen objenin gerçek hayattaki orantısı göz ardı edilir, önemli kişiler veya olaylar daha ön planda ve diğerlerine nazaran boyut olarak daha büyük çizilir. Minyatürde kişi ve olaylar anlatılırken çevre veya doğal yapı ne ise bir bütün olarak ele alınır. Minyatür sanatıyla hazırlanmış eserler incelendiğinde gerçeğine yakın doğa tasvirleri dikkat çekmektedir.

Görsel 2.1: Kanuni Sultan Süleyman'ın cülus töreni (Süleymannâme, TSM)

Ağaç, dağ, tepe, kaya, çiçek, deniz, akarsu, bulut vb. doğa elemanları özgünlüğü ve çeşitliliği ile Osmanlı minyatür sanatında önemli bir yere sahiptir. Osmanlı minyatür sanatına kendine has kimliğini kazandıran tarih konulu minyatürlü el yazmalarındaki -özellikle saray bahçelerinin (hasbahçe) resimlendiği eserler- ağaç ve çiçek örnekleri günümüz için belge niteliği taşımaktadır.

Görsel 2.2: Av sahnesi (Süleymanname, TSM)

Osmanlı'da tarih konulu minyatürlü el yazmalarının ilk örneği, Ârifi'nin kaleme aldığı "Şâhnâme-î Âl-i Os-mân"dır. Eserin beşinci cildi olan "Süleymânnâme"deki minyatürler dikkat çekmektedir (Görsel 2.2). 1558'de tamamlanan "Süleymânnâme"de altmış dokuz adet minyatür bulunmaktadır. Bu minyatürlerdeki doğa elemanları, kompozisyon kuruluşu, kompozisyon elemanlarının formları, kullanılan renkler ve uygulama teknikleri minyatür sanatı açısından önemli özellikler taşımaktadır.

Dikkat

Bir minyatürde renklerin daha parlak olması istendiğinde zemin çok sulandırılmış altınla boyanıp mührelenir, renk bu altının üzerine uygulanır. Böylece rengin çok daha parlak ve canlı görünmesi sağlanır.

2.1.1. Minyatür Sanatında Kullanılan Renkler

Türk minyatür sanatında kullanılan çizgiler, renkler, konular ve oluşturulan kompozisyonlar kendine özgü özellikler taşır. Geçmişten günümüze ulaşan değerli birçok eser döneminin tarih bilgisini, örf, adet, gelenek ve giyim gibi yaşam kültürünü yansıtmaktadır (Görsel 2.3). Minyatürler, bu özellikleriyle birer tarihî belge niteliğindedir.

Geleneksel minyatür sanatı örneklerine bakıldığında konudan önce renkler dikkat çekmektedir. Bazı minyatür eserlerinde renk seçiminde gerçeklikten biraz uzaklaşıldığı, bazılarında ise tamamen gerçeğe yakın renk seçimi yapıldığı görülmektedir. Eserlere canlı ve sıcak renkler hâkimdir. En çok kullanılan renkler sarı, kırmızı (gül, narçiçeği kırmızısı, kiremit kırmızısı), yeşil, mavi ve siyahtır. Minyatürlerimizi ayrıcalıklı kılan en önemli özelliklerden biri de renklerin en saf hâlleri ile kullanılmasıdır. Renkler yan yana gelirken birbirleri ile uyum sağlayacak şekilde dağıtılmalı, kompozisyonun içinde de renk dağılımı dengeli olmalıdır. Motif veya figürlerin dış hatları aynı rengin en koyu tonu ile konturlanarak ayrıntıların ortaya çıkması sağlanmalıdır. Sadece altın ve gümüş kullanılan motifin çevresi siyah renk ile konturlanmalıdır. Boyanan motif veya figürde vurgu, renklerin tonu ya da boyanın kıvamı ile verilmelidir.

Minyatürlerin zemin renklerinde zaman zaman doğalın dışında pembe, mavi veya altın renkleri ile farklı bir kompozisyon oluşturulabilir. Bu nedenle minyatürlerde atların mavi veya pembe; dağların sarı, eflatun veya mercan gibi doğal görünümünün dışında boyandığı örneklerle karşılaşılmaktadır.

Görsel 2.3: Fatih Sultan Mehmet Dönemi minyatürlerinde renk kullanımı örneği (TSM)

2.1.2. Renk Seçimi

Geleneksel minyatür sanatında boyalar, kimyasal madde katılmadan doğal yollarla elde edildikleri ve elde hazırlandıkları için yüzyıllar boyu kalıcı olabilmıştır. Günümüzde doğal boyaların yanında hazır hâlde boyalar ve renkler bulabilmek mümkündür. Doğal boyalarda renkler çok canlı ve parlaktır. Renklerin tonları ana renge su katılarak ya da boyanın kıvamı ile elde edilmektedir.

Minyatürde renklerin psikolojik etkileri önemlidir. Yan yana gelecek renkler, her rengin farklı etki bırakma özelliği unutulmadan seçilmelidir. Kırmızı, sıcak renk oluşu ve göz alıcılığı gereği renk dağılımında öne çıkarak dikkat çekmektedir. Mavi ise soğuk renk olması nedeniyle geriye doğru veya derinlik hissiyatı uyandırmaktadır. Genellikle figürde ve mimaride kırmızı, zemin ve zemin üstü süslemelerde maviler tercih edilmekle birlikte ana renk olan sarı da çok kullanılmaktadır. Bunların yanında da ara renklere yer verilmektedir. Açık ve koyu renk âhengi ise leke düzeninde, birbirine uyumlu zıt renklerin bir veya birkaçının bir arada kullanılmasıyla sağlanmaktadır.

Bilgi Kutusu

Minyatürde gökyüzü altınla; deniz, göl veya akarsu gümüşle renklendirilebilmektedir. İnsan figürlerinde el, ayak ve yüz için ten rengi boya hazırlanmaktadır. Özellikle portre çalışmalarında yüz renklerinin vurulup tamamlanmasından sonra **su rötuşu** denilen bir işlem yapılır. Bu işlemde suya batırılan temiz bir fırça yüzün üzerinden geçirilerek bütün çizgi ve noktaların birbiriyle kaynaşması sağlanır. Kompozisyonda bulunan mutfak gereçleri, su kabı, vazo ve sürahi gibi eşyalar yine altınla boyanmaktadır (Görsel 2.4).

Görsel 2.4: III. Ahmet tasviri, renk ve detay çalışması örneği (Levnî, TSM)

2.1.3. Akıtma (Düz Boyama) Tekniği

Akıtma, Türk süsleme sanatlarında boyama tekniklerinin temelidir. Degrade (digreyd) adı verilen kat kat boyama tekniği hariç diğer boyama tekniklerinin tümü akıtma tekniği üzerine uygulanır.

Sulu boya, sulu muhallebi kıvamında hazırlanır. Fırçaya fazla miktarda boya alınır, fırçanın ucu boyanacak alana değiştirilerek boya bırakılır. Fırça zemine değiştirilmeden yan tarafı ile boya aşağıya çekilir. Fırça kâğıda temas etmeden boya damlasının istenen yönde akması sağlanır.

2.1.4. Sulandırma (Süpürme) Tekniği

Geleneksel sanatlarda en çok kullanılan boyama tekniklerinden biridir. Adını fırçanın boyayı sürme hareketinden almaktadır. Fırça, boyayı aldıktan sonra boyanacak bölgenin içinde hep aynı yöne hareket ettirilir. Boya, süpürerek sürme şeklinde uygulanır. Altınla süpürme şeklinde de ifade edilen tekniktir (Görsel 2.5).

2.1.5. Kat Kat (Kademeli) Boyama Tekniği

Boyanacak zeminin şekline göre aynı boyanın tonlarının koyudan açığa doğru yan yana sürülmesi ile gerçekleşen boyama tekniğidir. Bu kat kat boyama şekline **degrade tekniği** de denir.

Kademeli boyamaya başlamadan önce zemin için kullanılacak en açık tonla beraber dört ton boya hazırlanır. En açık ton boya zemine sürülerek çizim işlemine başlanır. Desen veya motifte uygun yerlere, arada birer milim bırakılarak dışarıdan içeriye en açık tondan koyu tona doğru boyalar sürülür.

Dikkat

Kat kat boyama tekniği çoğunlukla bulut boyamalarında, bazı melek ve mitolojik hayvanların kanat boyamalarında, çiçek ve dağ boyamalarında kullanılan bir tekniktir.

Görsel 2.5: Yasemin Arıman'a ait Kazvini'den melek tasviri, tıpkı yapım

1. Uygulama: Akıtma, Sulandırma ve Kat Kat Boyama Teknikleri

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak akıtma, sulandırma ve kat kat boyama teknikleri ile uygulama yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Kalem, silgi
- Su ve su kabı
- Çeşitli kalınlıklarda fırça
- Sulu boya, guaj boya
- Palet, daire şablonu cetveli
- Eskiz kâğıdı, resim kâğıdı, el altı kâğıdı

Uygulama için Öneriler

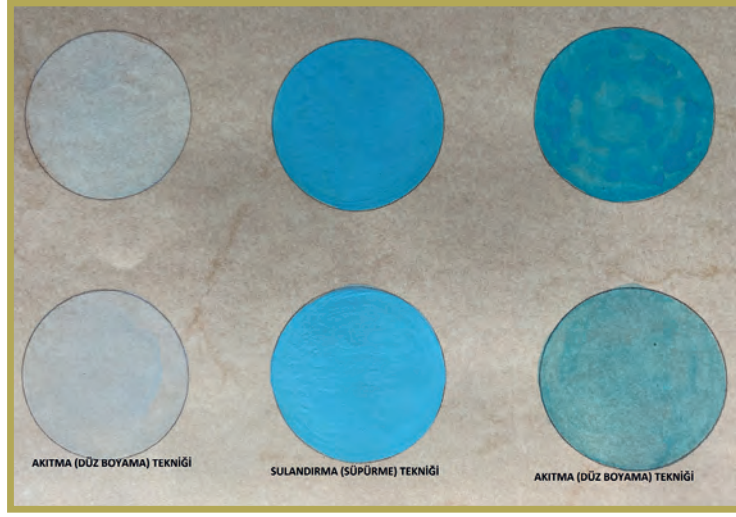
- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- Her teknik için birden fazla çalışma yapılmalıdır.

Akıtma Tekniği İşlem Basamakları

- Verilen örneği inceleyiniz (Görsel 2.6).
- Gerekli malzemeleri çalışma masasına yerleştiriniz.
- Verilen görseli inceleyiniz. Daire şablonu ile kâğıdınıza istediğiniz boyutta daireler çiziniz.
- Sulu boyanızı çok koyu olmayacak şekilde ve en az üç ton hazırlayınız. Hazırlanan boyanın palette olması işinizi kolaylaştıracaktır.
- Boyayı hazırladığınız fırça ile uygulama yapmayınız. Her ton renk için farklı fırça kullanınız.
- Uygulamada kullanacağınız fırçayı öncelikle temiz suya batırınız, üzerindeki suyun fazlasını almak için eskiz kâğıdına sürünüz.
- Fırçanızı boyanın içine tam olarak batırınız ve fırçayı kendi etrafında bir tur çeviriniz.
- Fırçanızın ucunda toplanan boyanın fazlasını deneme kâğıdına alınız.
- Çizdiğiniz kâğıtta akıtma tekniğini uygulayınız.
- Boyayı dairenin dışına taşırmadan hiç boşluk kalmayacak şekilde fırçayla sürünüz. Fırçayı küçük hareketlerle kullanınız.
- Boyanan bölüm ıslak olduğu için el altı kâğıdınızı kaydırarak diğer dairede çalışmanızı devam ettiriniz. Çalışma kâğıdınızda boşluk kalmayınca kadar hazırladığınız farklı ton boyalar ile çalışmanıza devam ediniz.
- Bitirdiğiniz çalışmanızı gölge ve serin bir yerde kurumaya bırakınız.

Sulandırma Tekniği İşlem Basamakları

- Verilen örneği inceleyiniz (Görsel 2.6).
- Çalışma kâğıdınızı bir önceki çalışmada olduğu gibi hazırlayınız.
- Boyanızı akışkan olacak şekilde hazırlayınız.
- Fırçanıza aldığınız boyanın fazlasını paletin kenar kısmına sürerek boşaltınız.
- Fırçanın uç kısmını deneme kâğıdınızda denedikten sonra dairenin içini aynı yöne süpürme hareketi ile doldurunuz.
- Çalışma kâğıdınız tamamlanınca kadar sulandırma tekniğine devam ediniz.

Görsel 2.6: Akıtma ve sulandırma tekniği ile renk uygulaması

Kat Kat Boyama Tekniği İşlem Basamakları

- Verilen örneği inceleyiniz (Görsel 2.7).
- Malzemelerinizi çalışma masasına yerleştiriniz.
- Sulu veya guaj boyanızdan seçtiğiniz bir rengi en az üç ton hazırlayınız. Beyaz boyanızı da ayrıca hazırlayınız.
- Hazırladığınız en koyu ton boyanızı ince bir fırça ile alarak verilen deseni çalışma kâğıdınıza dış hatlarından geçiriniz.
- Desenin içini dışarıdan içeri ve açıktan koyuya doğru eşit ölçülerde boyayınız. Desenin merkezinde dış hattı oluşturmak için en koyu ton boyayı kullanınız (Görsel 2.8, 2.9).
- Eliniz pratik kazanıncaya dek çalışmayı sürdürünüz.
- Çalışmayı bitirdiğinizde kâğıdınızı kurumaya bırakınız.

Görsel 2.7: Kat kat boyama tekniği örneği

Görsel 2.8: Sulu boya ile kat kat boyama tekniği (münhani deseni)

Görsel 2.9: Guaj boya ile kat kat boyama tekniği (münhani deseni)

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Palet üzerinde boyalarımı hazırladım.		
2	Akıtma tekniği ile boyama yaptım.		
3	Sulandırma tekniği ile boyama yaptım.		
4	Kat kat boyama tekniğini uyguladım.		

2.1.6. Tarama Tekniği

Minyatürde saç, sakal, bıyık, tül, kürk ve tuğ gibi çizimler tarama tekniği ile yapılmaktadır. Bu teknik kuşların ve bazı çiçeklerin boyanmasında da kullanılır (Görsel 2.10) .

Motifte boyanacak kısımlar seçilen rengin açık tonuyla boyanır. Aynı rengin birkaç ton koyusu hazırlanır, tahrir çekme işleminde kullanılan 000 veya 0000 numaralı -ucunda tek kılı olan- fırça boyaya batırıldıktan sonra fazla boya paletin kenarına sürülerek akıtılır. Fırça kendi ekseninde döndürülerek paletten alınır, döndürme işlemi fırçanın ucunun yuvarlanıp toparlanması ve fırçanın sivrilmesini sağlamak içindir. Taramayı yapacak olan, fırçanın ucundaki tek kıldır. Hazırlanan fırçayla motif içinde boya üst üste gelmeyecek şekilde uygulama yapılır.

Görsel 2.10: Tarama tekniği ile renklendirilmiş minyatür örneği [Louvre (Luvr) Müzesi]]

2. Uygulama: Tarama Tekniği

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak tarama tekniği uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Palet
- Çeşitli renklerde guaj boya
- Çeşitli kalınlıklarda fırça
- Temiz su, su kabı
- El altı kâğıdı
- Temiz peçete
- Hazırlanmış desen

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- Tarama tekniği küçük yüzeyli desenlerde uygulanmalıdır.

Tarama Tekniği İşlem Basamakları

- Malzemelerinizi alışma masasına yerleştiriniz.
- Deseni zemin kâğıdına aktarınız.
- Desende kullanılacak renklerin en açık tonunu paletinize hazırlayınız.
- Hazırladığınız boyayı uygun kalınlıkta fırça ile boyanacak zemine sürünüz (Görsel 2.11).

Görsel 2.11: Tarama tekniğinde zemin renginin uygulanması

- Kullandığınız boyanın birkaç ton koyusunu hazırlayınız.
- Tek kıl fırçanızla boyayı alınız. Fırçayı paletin içinde kendi etrafında bir tur çeviriniz.
- Deneme kâğıdında fırçayı deneyiniz.
- Fazla boyası alınmış fırça ile zemin rengi sürülmüş motifi iç kısımdan dışarı doğru ve kısa hareketlerle boyayınız.
- Boyayı üst üste gelmeyecek şekilde fırça ile sürünüz (Görsel 2.12).
- Fırça ile boya sürme işlemi sırasında nüanslı çizim yaparak motif üzerinde farklı bir doku oluşturunuz.

Görsel 2.12: Tarama tekniğinin uygulanması

- Saç, sakal ve tüy çizimlerinde de aynı işlem sırasını takip ederek çalışınız (Görsel 2.13).
- Tarama tekniği uygulanacak motife zemin boyaması yapmayı unutmayınız (Görsel 2.14).

Görsel 2.13: Tarama tekniği ile çalışılmış sakal ve saç örneği

Görsel 2.14: Tarama tekniği ile çalışma örneği

2.1.7. Noktalama Tekniği

Noktalama tekniği minyatürdeki kumaş desenlerinde, baş giysisi süslemelerinde, takılardaki boncuk çalışmalarında, giysilerin düğmelerinde, çiçeklerde ve bazı gölgelemelerde kullanılır. Perdah tekniği olarak da bilinen ve minik dokunuşlar yapılan bu teknikte genellikle altın sarısı-lacivert gibi zıt renkler kullanılmaktadır (Görsel 2.15).

Kısa uçlu, temiz ve kuru bir fırçaya biraz boya alınır. Zeminini açık tonda bir renkle boyanmış motifin dış kısımlarından içe doğru küçük nokta darbeleri yapılır. Bu işlem yapılırken fırçanın dik tutulması gerekir. Fırçanın ucundaki boya miktarı noktanın büyüklüğüne göre ayarlanmalıdır. Açık tondan başlanarak koyu tona doğru noktalar çoğaltılır. Noktaların dengeli dağıtılması gerekmektedir.

Dikkat

Noktalama tekniği zaman aldığından hataya sebebiyet vermemek için sabırlı olunmalıdır.

Görsel 2.15: Noktalama tekniği örneği, gök bilimciler [İstanbul Üniversitesi (İÜ)]

3. Uygulama: Noktalama Tekniği

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak noktalama tekniği uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Palet
- Sulu boya, su kabı, su
- Çeşitli kalınlıklarda fırça
- Âharlanmış kâğıt, eskiz kâğıdı
- Hazırlanmış desen

Uygulama için Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

Noktalama Tekniği İşlem Basamakları

- Malzemelerinizi çalışma masasına yerleştiriniz.
- Deseni zemin kâğıdına geçiriniz.
- Noktalama tekniğini uygulayacağınız motifin zemin rengini hazırlayınız.
- Motifin zeminini uygun kalınlıkta bir fırça ile boyayınız.
- Motifin üzerinde bulunan damarları ya da detayları en ince fırça ile zemin renginin birkaç ton açığına boyayınız.
- Damar için hazırladığınız boyanın kıvamını artırınız.
- Fırçaya boyayı alınız, deneme kâğıdına dokundurarak damlacıkları deneyiniz.
- Motif üzerinde uygun yerlere noktalamaları yapınız (Görsel 2.16, 2.17, 2.18).
- Boyama işlemi biten çalışmayı kurumaya bırakınız.

Görsel 2.16: Noktalama tekniği ile çalışma, detay

Görsel 2.17: Noktalama tekniği kullanılmış bir çalışma örneği (Metropolitan Müzesi)

Görsel 2.18: Noktalama tekniği ile çalışma örneği, detay (TSM)

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Deseni zemin kâğıdına aktardım.		
2	Gerekli boya ları hazırladım.		
3	Zemin boyasını sürdüm.		
4	Noktalama tekniğini uyguladım.		

2.1.8. Şükûfe Çiçeklerini Boyama Tekniği

Şükûfe, doğadan alınan çiçek motiflerinin stilize edilerek kullanılmasıyla yapılan bir çeşit tekniktir. Avrupa'nın barok ve rokoko sanatlarının Türk zevkine göre şekillenmesi ile ortaya çıkan şükûfe tarzı, kendine has karakteri ile Türk tezvinatında yer almaktadır. **Şükûfe**; ince fırça darbeleriyle gölgelendirme yapılarak çalışılan, özellikle tezhip sanatında çokça eser verilen çiçek minyatürüdür (Görsel 2.19). Motif niteliğini kaybettiği için "çiçek resmi" anlamında kullanılan şükûfe ismini almıştır. İşçiliğinde klasik resimdeki gölgenin yerini ince tarama tekniği almış, renk ve ayrıntılar aslına uygun işlenmiştir.

Ali Üsküdârî (1693-1766)
XVIII. yüzyılın en önde gelen
müzehhibi, şükûfe ressamı
ve lake üstadıdır.

Görsel 2.19: Çiçek boyama örneği (Hilye-i Şerif, Berlin Müzesi)

Motifte boyanması istenen bölümler tonlama tekniği uygulanarak boyanır, çiçekler ve yapraklar tahrirler yapılarak tamamlanır. Bu teknikte çok ince fırça kullanılmalı ve detaylar titizlikle işlenmelidir. Genellikle tek kıl olarak ifade edilen 000 veya 0000 numaralı fırçalar kullanılmaktadır. Şükûfe tekniğinde altın kullanılması esastır.

4. Uygulama: Şükûfe Çiçeği Boyama

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak şükûfe çiçeği boya uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Sulu boya, guaj boya
- Altın, altın fırçası, zermühre
- Çeşitli kalınlıklarda fırça
- Âharlanmış kâğıt, deneme ve eskiz kâğıdı
- Palet, su, su kabı
- Hazırlanmış şükûfe deseni

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- Şükûfe çiçeği çalışmaları hakkında araştırma yapılarak sınıf ortamında incelenmelidir.
- Pratik kazanmak için yapılan çalışmalarda altın yerine sarı renk boya tercih edilebilir.

Şükûfe Çiçeği Boya Uygulaması İşlem Basamakları

- Gerekli malzemelerinizi çalışma masasına hazırlayınız.
- Deseninizi, desen geçirme tekniğini kullanarak aharlı kâğıda aktarınız.
- Desen üzerinde altınla boyanacak bölümlere sulandırılmış altınları sürünüz. Kâğıdı kurumaya bırakınız.
- Kuruyan çalışma üzerinde altın sürülen kısımları mühreleyiniz (Görsel 2.20, 2.21).
- Desende kullanmaya karar verdiğiniz boya renkleri en az üç ton hazırlayınız.
- Hazırladığınız boya renklerinin en açık tonuyla desenin büyük motiflerinden başlayarak zemin rengini sürünüz (Görsel 2.22).
- Boyanın orta ve koyu tonları ile tonlama tekniği kullanılarak detayları çalışınız (Görsel 2.23).
- Boyanan tüm yüzeylerin dış hatlarına tek kıl fırça ile kontur çekiniz.
- Renklendirme işlemi biten çalışmanızı kurumaya bırakınız (Görsel 2.24).

Görsel 2.20: Desen üzerinde altınla renklendirme

Görsel 2.21: Desen üzerinde altınla renklendirme

Görsel 2.22: Desen üzerinde boya ile renklendirme

Görsel 2.23: Desen üzerinde boya ile renklendirme

Görsel 2.24: Renklendirilmiş şükûfe çiçeği

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Desenimi zemin kâğıdına, tekniğe uygun olarak aktardım.		
2	Sulandırdığım altını desende belirlediğim bölümlere sürdüm.		
3	Kuruduktan sonra altın sürdüğüm kısımları mühreledim.		
4	Çiçeğin yaprak, sap ve detaylarını çalıştım.		
5	Desenin çevresine kontur çektim.		

2.2. DOĞA MOTİFLERİ İLE ÇİZİM TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Geleneksel Minyatür Sanatında, kitapta anlatılan konunun geçtiği coğrafyada bulunan bitki örtüsüne uygun doğa unsurları kullanılmıştır. Osmanlı minyatürlerinde ağırlıklı olarak, Padişahların seferleri, savaşları, av sahnelerini, önemli toplantıları ve ya çocuklarının hayatları anlatılmıştır. Anlatılan olayın geçtiği bölgenin bitki örtüsüne uygun, ancak stilize edilmiş bitki, ağaç ve doğa unsurları kullanılmıştır. Çizim yapılırken ince kalem veya fırça kullanılmış ancak çizgilerde nüanslı (ince-kalın-ince) çizim tekniği kullanılmıştır.

Hazırlık Çalışması

Doğadaki motifleri taklit etmenin sanat ve sanatçıya katkısı hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2.2.1. Minyatür Sanatında Kullanılan Ağaç Çizim Teknikleri

Minyatürde kullanılan ağaçlar tabiatta bulunan ağaçların stilize edilmiş hâlidir (Görsel 2.25). Bir minyatürde kullanılan herhangi bir ağaca bakıldığında onun hangi ağaç olduğu anlaşılmaktadır. Minyatürde en çok kullanılan ağaçlar top ağaçlar ve parçalı-bloklu ağaçlardır.

Ağaç çiziminde öncelik ağacın kanaviçesinin belirlenmesidir. Sonra bu kanaviçenin içine hangi ağaç çizilmek isteniyorsa o ağacın şekli çizilir. İlk olarak gövde çizimi yapılır. Gövdeden çıkan dallar uçlara doğru inceler. Ana dallardan çıkan ara dalların çiziminde de incelik ve kalınlığa dikkat edilir. Dal çizimlerinde kökten dallara geçişte “V” işareti gibi sert çıkış olmasına dikkat edilir. Gövde dipte daha kalın, toprağa sarılarak yayılmış hissi verecek şekilde çizilmeye başlanır; gittikçe daralır. Genç ağaç gövdeleri az çizgiyle yapılır. Yaşlı bir ağaç çizilecekse daha boğumlu, daha budaklı hatta dip kısmı kovuklu çizilir. Yapraklar, gövde çizimi bitirildiğinde ağaç formunda hazırlanan kanaviçenin içine geometrik bir düzen içinde çizilmelidir.

Görsel 2.25: Hannah Cohoon'a ait Hayat Ağacı figürü (Amerikan Halk Sanatları Müzesi)

5. Uygulama: Minyatür Sanatında Kullanılan Ağaç Çizimi

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak ağaç çizim uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

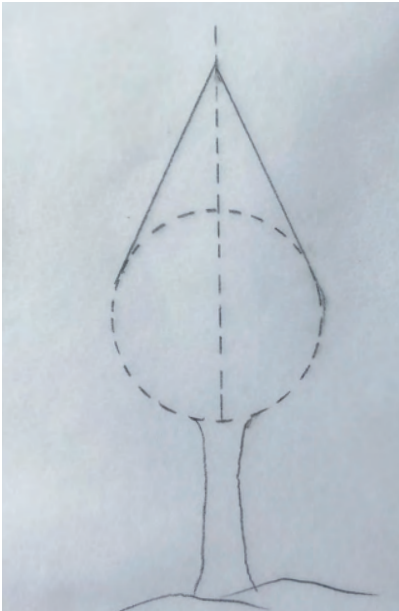
- Şablon cetvel
- Kurşun kalem, silgi
- Resim kâğıdı, eskiz kâğıdı

Uygulama İçin Öneriler

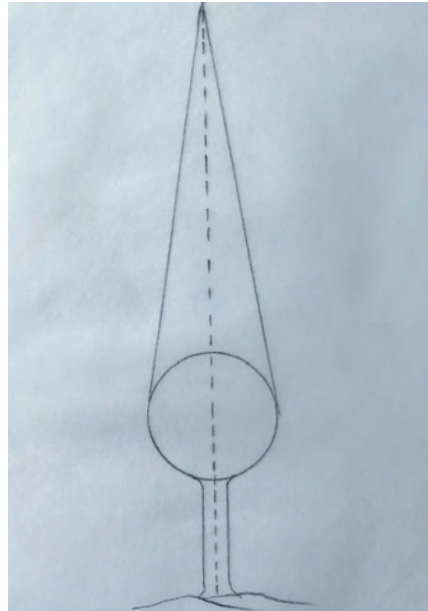
- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

Ağaç Çizim Uygulaması İşlem Basamakları

- Malzemelerinizi çalışma masasına yerleştiriniz.
- Verilen örnek çizim aşamalarını inceleyiniz.
- Kâğıdınızda oluşturduğunuz çizim alanına kesik çizgilerle dik bir çizgi yerleştiriniz.
- Verilen örnekteki gibi (Şekil 2.1) çizimin alt ucundan yukarı doğru kesik çizgilerle bir daire yerleştiriniz.
- Dairenin dışında kalan orta çizgisinin üst kısmından sağa ve sola doğru daireye teğet inen bir çizgi çizin (Şekil 2.2).
- Dairenin alt kısmında ağacın gövde çizgisini yerleştiriniz. Çizeceğiniz gövde kalınlığı hazırladığınız daire ile orantılı olmalıdır.
- Düzgün çizim yapıncaya kadar tekrar ediniz.

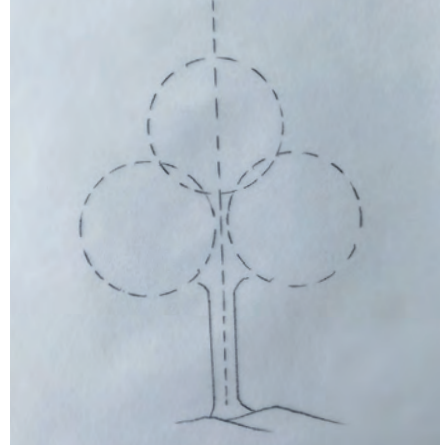
Şekil 2.1: Ağaç formu oluşturma, kanaviçenin belirlenmesi (servi ağacı)

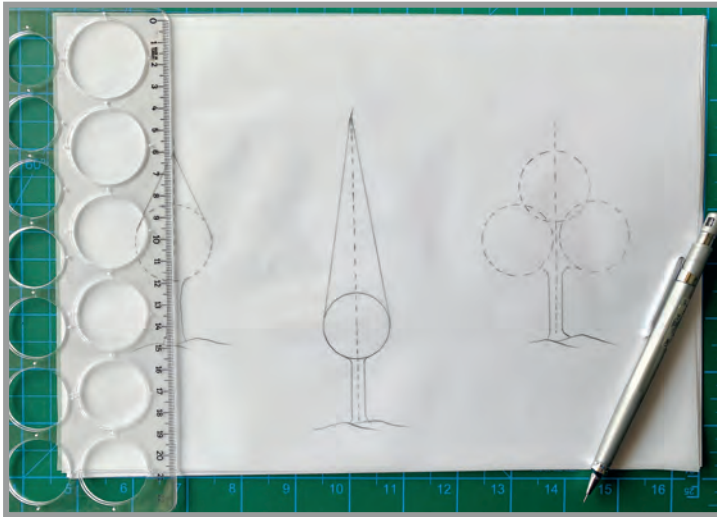
Şekil 2.2: Uzun ağaç formu oluşturma

- Aynı işlemleri verilen ikinci ağaç formu için uygulayınız.
- Düzgün çizim yapıncaya kadar tekrar ediniz.
- Verilen üçüncü ağaç formunu (Şekil 2.3) inceleyiniz.
- Aynı işlemleri verilen üçüncü ağaç formu için uygulayınız (Şekil 2.4).
- Düzgün çizim yapıncaya kadar tekrar ediniz.

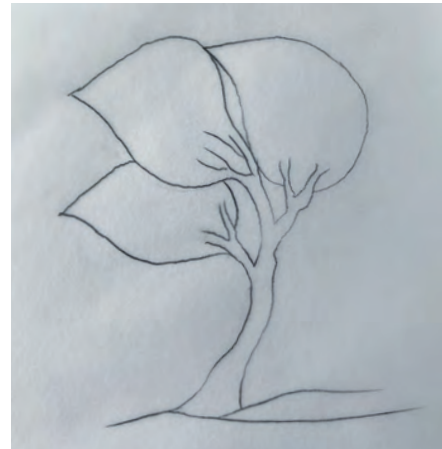

Şekil 2.3: Farklı ağaç formu oluşturma

Şekil 2.4: Çizilen ağaç formlarının yan yana görünümü

- Çizim alanlarına hazırladığınız farklı formdaki ağaç kanaviçelerinin üzerinden kurşun kaleminizle çizimleri tamamlayınız (Şekil 2.5).
- Ağaçların gövde ve dal çizimlerini tamamlayınız.
- Ağaçların dış hat çizimlerini yaptıktan sonra yardımcı çizgileri siliniz.
- Ağaçların toprakla bulunduğu yere yatay çizgiler yerleştirerek çizimi tamamlayınız (Şekil 2.5).
- Eskiz kâğıdınıza çizdiğiniz tüm formları tamamlayarak el becerinizi geliştiriniz.

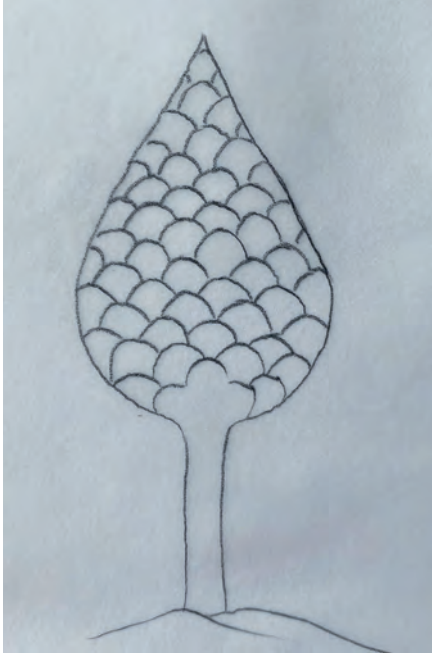
Şekil 2.5: Ağacın dış hat çiziminin yapılması

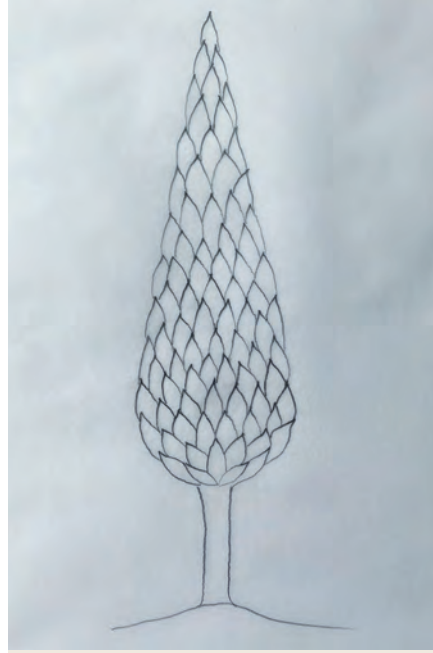
- Dış hat çizimini oluşturduğunuz birinci ağaç formunu (Şekil 2.5) geometrik düzen içinde çizdiğiniz yapraklarla doldurunuz (Şekil 2.6).
- Yaprakları ağaç formunu bozmayacak ve birbiri arasında dengeli olacak şekilde çiziniz.
- Aynı işlemi dış hat çizimini yaptığınız diğer ağaç formlarında uygulayınız (Şekil 2.7, 2.8).
- Çizimlerinizi el beceriniz oluşuncaya kadar devam ettiriniz.

Şekil 2.6: Ağacın yapraklarının ve detay çizimlerinin yapılması

Şekil 2.7: Farklı form ağaç yaprakları

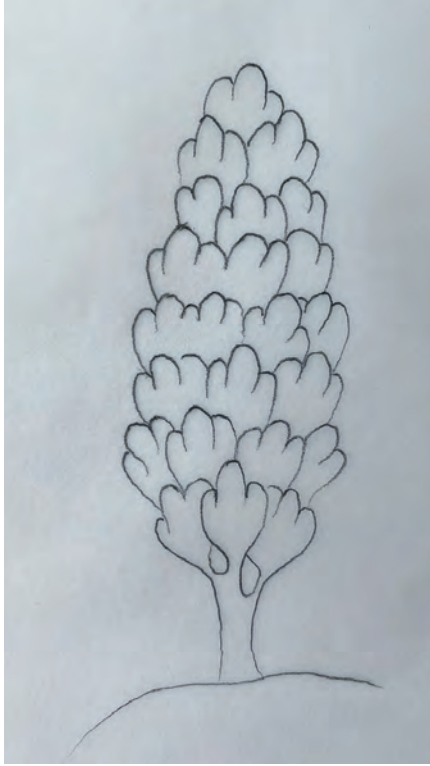

Şekil 2.8: Farklı form ağaç yaprakları

- Şekil 2.9 ve şekil 2.10'da verilen örnekleri resim kağıdınıza çiziniz.
- Motifler üzerinde bulunan boşlukların detaylarını çiziniz.

Şekil 2.9: Farklı form ağaç yaprakları

Şekil 2.10: Servi ağacı ve bahar dalı

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Ağacın kanaviçe çizimini yaptım.		
2	Nüanslı çizim tekniğini kullanarak kurşun kalemle ağaç formunun çizimini yaptım.		
3	Ağacın gövdesinin ve dallarının çizimini yaptım.		
4	Ağacın dallarına yaprakları simetrik form uygulayarak çizdim.		
5	Verilen tüm ağaç formlarının çizimini yaptım.		

2.2.2. Minyatür Sanatında Kullanılan Kaya ve Taşların Çizim Teknikleri

Doğa çizimlerinde küçük kayalar ve taşlar minyatür sanatında sıklıkla kullanılan motiflerdendir. Geleneksel minyatürler incelendiğinde avlu ve saray bahçesi gibi mekânların zeminlerinde de kaya veya taş motiflerinin çok sık kullanıldığı görülecektir.

Dikkat

Açık hava ve arazi minyatürlerinde herhangi bir bitki veya ağaç yer alıyorsa doğanın parçası olan kaya veya taşlar da kompozisyonda yerini almalıdır.

Görsel 2.26: Çeşitli figür ve doğa unsurlarının bir arada kullanıldığı minyatür örneği (Louvre Müzesi)

Eskiz kâğıdı üzerinde kaya veya küçük taşların çizimine bunların ne şekilde yerleşeceğine, ebatlarına ve sayılarına karar verilerek başlanır. Yerleştirilecek kaya veya taşların ana formlarını belirleyecek olan dış hatlarına ait kanaviçelerinin (etüt) çizimi kurşun kalem ile yapılır. Kanaviçe çizimi yapılırken kalem çok bastırılmamalıdır. Kurşun kalem ile belirlenen dış hatların nüanslı çizimi yapılarak kaya veya taşların ana formlarının çizimi tamamlanmış olur. Dış hatları ortaya çıkan kaya veya taşların üzerine doğada bulunan taşlardakine benzer yarıklar ve çizgiler yerleştirilerek bunların doğal bir görünüm kazanması sağlanır. Doğada bazı taşlar yerde yatay, bazı taşlar da dik olarak yer alır. Yerleşim şekline göre dik duran taşların yarık veya çizgileri dik, yatay duran taşların detay çizgileri de yatay olmalıdır. Taşların havada askıda duruyor gibi olmaması için yere temas eden kısımlarını toprakla bütünleştirecek çiçek, yaprak ve çim gibi detaylar çizilmelidir. Taşların yapısında bulunan dokular boyama aşamasında yapılacağı için çizim aşamasında doku ayrıntıları belirtilmez.

6. Uygulama: Minyatür Sanatında Kullanılan Kaya ve Taş Çizimi

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak kaya ve taş çizim uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

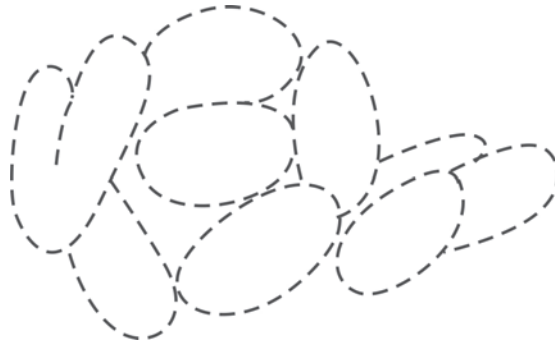
- Eskiz kâğıdı, resim kâğıdı
- Kurşun kalem, silgi

Uygulama İçin Öneriler

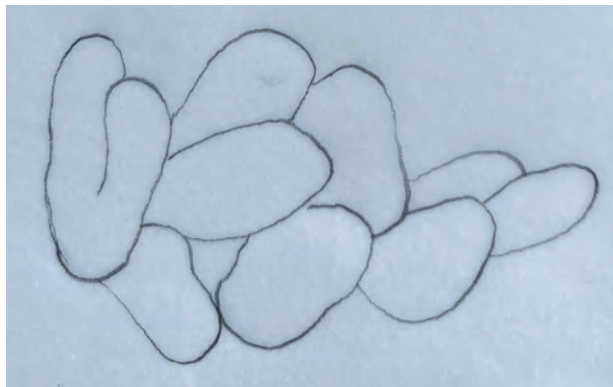
- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

Kaya ve Taş Çizim Uygulaması İşlem Basamakları

- Çizim için gerekli malzemeleri çalışma masasına yerleştiriniz.
- Kitabınızda verilen minyatür örneklerindeki kaya ve taşları inceleyiniz.
- Uygulama için verilen kaya ve taş çizim örneklerini inceleyiniz.
- Eskiz kâğıdınızda çizim alanı oluşturunuz.
- Çizim alanına örnekte verilen (Şekil 2.11) kanaviçe çizimini uygulayınız. Minyatürde kullanılan motif ve desenler küçük parçalardan oluşmaktadır. Taşları çizerken küçük ölçüler kullanınız.
- Kanaviçe çizgilerinin üzerinden kurşun kalemle taşların dış hat çizimlerini yapınız (Şekil 2.12).
- Aynı çizimi tekrar ederek çizim pratiğinizi geliştiriniz.

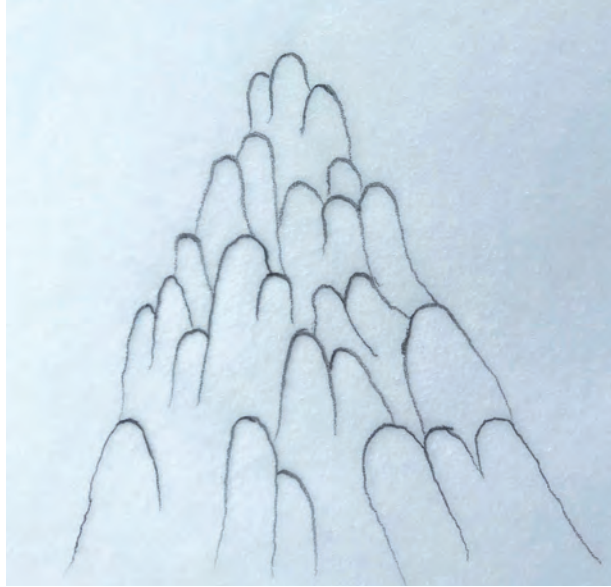
Şekil 2.11: Minyatürde kullanılan kaya ve taş formu kanaviçe çizimi

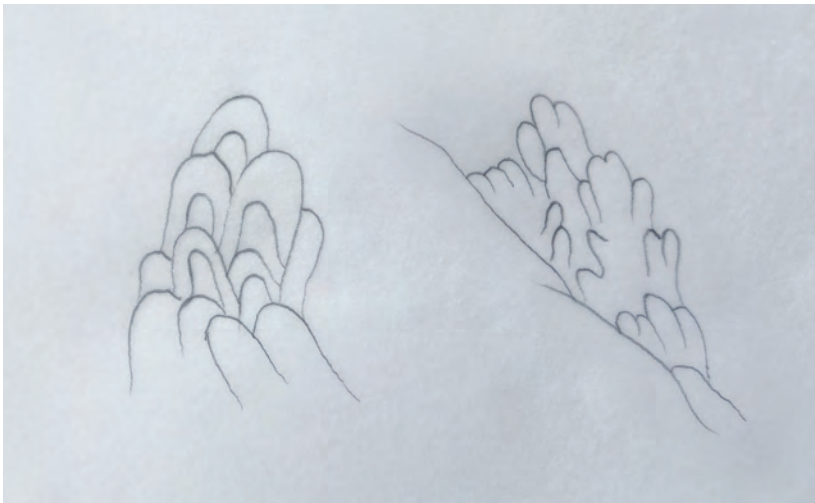
Şekil 2.12: Kaya ve taş çizimi

- Verilen ikinci, üçüncü ve dördüncü kaya örneklerini (Şekil 2.13, 2.14, 2.15) kopya ediniz.
- Eskiz kâğıdınıza sırasıyla kanaviçe ve dış hat çizimlerini yapınız (Şekil 2.13).
- Kayaların üzerindeki detayları ana hatları ile çiziniz (Şekil 2.14).
- Taş ve kayaların toprağa temas eden kısımlarına bitki veya arazi çizgisi yerleştiriniz (Şekil 2.15).
- En düzgün hâle getirilen çizimlerinizi resim kâğıdına geçiriniz ve dosyalayınız.

Şekil 2.13: Kaya ve taş çizimi

Şekil 2.14: Kaya ve taş çizimi

Şekil 2.15: Farklı formlarda kaya ve taş çizimi

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Verilen örneklerde yer alan kaya ve taşları inceledim.		
2	Verilen örnekteki kanaviçe çizimini eskiz kâğıdına uyguladım.		
3	Kanaviçe çizgilerinin üzerinden kaya ve taşların dış hat çizgisini çizdim.		
4	Verilen diğer örneklerin çizimlerini yaptım.		
5	Taşlarda yer alan detayları, bitki ve arazi çizgisini uyguladım.		
6	Düzelttiğim motifimi resim kâğıdına aktardım.		

2.2.3. Minyatür Sanatında Kullanılan Yer Bitkileri Çizim Tekniği

Geleneksel minyatür sanatı süslemelerinde çiçeklerin kullanılması insanoğlunun doğa ile bütünleşme içgüdüsünün en temel örneklerindedir. Minyatür sanatında küçük çiçekler, yapraklar ve bitkiler şeklinde stilize edilmiş bu motifler, genellikle anlatılan dış mekân konularını zenginleştirmek, boşlukları doldurmak ve tabiatın canlı hissiyatını vermek amacı ile kullanılır.

Yer bitkilerinin çizimine, bitkilerin kaplayacağı yere ve büyüklüğüne karar verilmesiyle başlanır. Bitkinin formuna karar verilir. Bu form, bir geometrik şekilden yola çıkılarak oluşturulmaktadır. Form çizgisine ait kanaviçenin çizim işlemi yapılır. Kanaviçenin üzerinden kurşun kalemle nüanslı çizim kullanılarak bitkinin ana hatları belirlenir. Kullanılacak yaprak, çiçek ve sapsuların çizimleri bitkinin ana formuna uygun olacak şekilde tamamlanır. Küçük bitkilerde bitkinin ebadına göre kontur kullanılmayabilir. Bu motifler genellikle taşlardan, ağaç diplerinden, arazi tepelerindeki yay hareketlerinden ve arazinin üzerinden çıkıyormuş gibi görünmektedir.

7. Uygulama: Minyatür Sanatında Kullanılan Yer Bitkileri Çizimi

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak yer bitkileri çizim uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Kurşun kalem, silgi
- Eskiz kâğıdı, resim kâğıdı
- Şablon cetvel

Uygulama için Öneriler

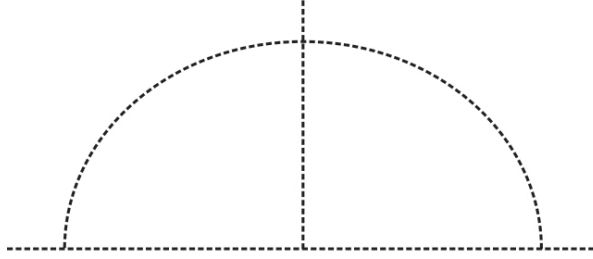
- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

Yer Bitkisi Çizim Uygulaması İşlem Basamakları

- Kitabınızda verilen (Görsel 2.2, 2.15, 2.26) yer bitkilerini inceleyiniz.
- Gerekli malzemeleri çalışma masasına yerleştiriniz.

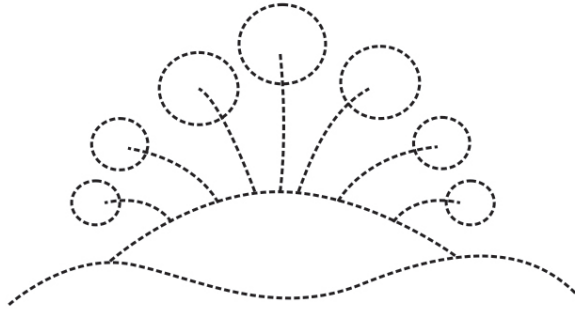

- Eskiz kâğıdınızı aynı ölçülerde karelere bölerek çalışma alanları hazırlayınız.
- İlk karenin içine verilen örnekteki yarım daireyi çiziniz. Kesik kanaviçe çizimini kullanınız.
- Daireyi ortadan ikiye bölen ve taban çizgisine temas eden düz bir çizgi çiziniz (Şekil 2.16).

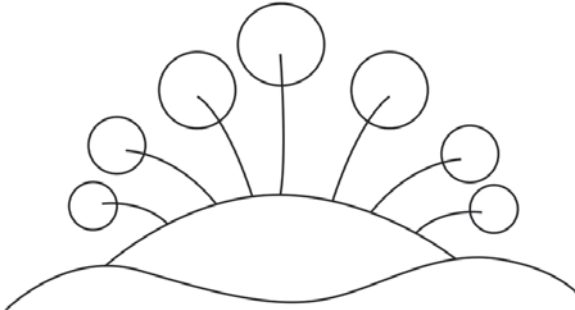
Şekil 2.16: Minyatürde yer bitkisi formu oluşturma

- Dairenin ortasına çizdiğiniz yardımcı çizginin üzerine bir adet küçük çiçek kanaviçesi yerleştiriniz (Şekil 2.17).
- Dairenin yarısının $-\frac{1}{2}$ 'sinin- içine üç adet dal kanaviçesi, dalların üzerine de çiçek kanaviçesi yerleştiriniz.
- Aynı işlemi diğer tarafta da uygulayınız.
- Kanaviçe çizimiyaparken -taban çizgisi dâhil- estetik çizgiler kullanınız (Şekil 2.17).

Şekil 2.17: Yer bitkisi kanaviçesi

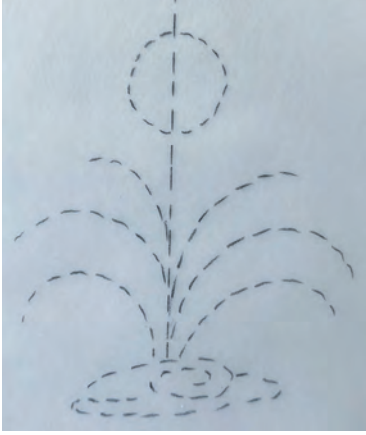
- Kanaviçesi biten çiçeğin dış hat çizimini yapınız. Yanlış çizilen bölümleri silip tekrar çiziniz (Şekil 2.18).

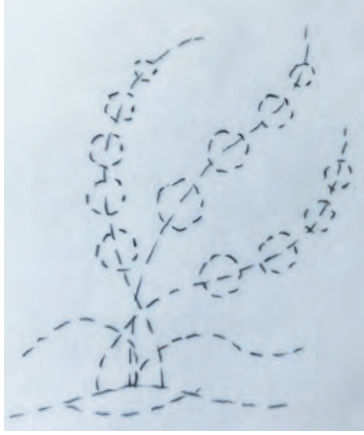
Şekil 2.18: Yer bitkisi çizimi

- Verilen yer bitkisi örneklerini eskiz kâğıdınızda bulunan diğer çalışma alanlarının içine işlem sırasıyla çalışınız (Şekil 2.19, 2.20, 2.21, 2.22, 2.23, 2.24, 2.25).

Şekil 2.19: Yer bitkisi formu

Şekil 2.20: Yer bitkisi formu

Şekil 2.21: Yer bitkisi örneği

Şekil 2.22: Yer bitkisi örneği

Şekil 2.23: Yer bitkisi örneği

Şekil 2.24: Yer bitkisi örneği

Şekil 2.25: Yer bitkisi eskiz çalışmaları

- Hazırladığınız tüm çizimleri bir dosyada saklayınız.

2.2.4. Minyatür Sanatında Kullanılan Dalga Çizim Teknikleri

Doğada yer alan her unsur gibi deniz ve akarsular da minyatür sanatında sıkça yer almaktadır. Desende yer alacak deniz, göl veya akarsu için ayrılacak bölümün ölçüsüne karar verilir. Dalgaların çiziminin yapılabilmesi için dairesel ya da kırık çizgiler içeren geometrik formlardan biri seçilerek eskiz üzerinde işaretlenir. Geometrik şekil, simetrik olarak birbirini kapatmayacak şekilde istenen ölçülerde kanaviçeleri çizilerek yerleştirilir. Kanaviçelerin üzerinden kurşun kalem ile nüanslı çizim yapılarak dalga çizimleri tamamlanır. Dalga çalışmalarında detaylar renklendirme çalışması sırasında yapılmaktadır.

Uygulama Faaliyeti

8. Uygulama: Minyatür Sanatında Kullanılan Dalga Çizimi

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak dalga çizim uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Kurşun kalem, silgi
- Eskiz kâğıdı, resim kâğıdı, şablon cetvel

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

Yer Bitkisi Çizim Uygulaması İşlem Basamakları

- Malzemelerinizi çalışma masasına yerleştiriniz.
- Kitabınızda verilen (Görsel 2.64) dalga görüntülerini inceleyiniz (s. 142).
- Eskiz kâğıdınızda cetvel yardımı ile çizim alanı oluşturunuz.
- Verilen örnekteki üçgen formun bir tanesinin kanaviçesini farklı bir kâğıda çiziniz. Büyüklüğü ve genel görünümü istediğiniz ölçüde ise çizimi şablon olarak kullanınız.
- Eskiz kâğıdında oluşturduğunuz çizim alanında size en yakın çizgiden başlayıp, hazırladığınız şablondan kopya alarak üçgenlerin ilk sırasının kanaviçelerini yerleştiriniz.
- Şablonu kullanarak önceki sırayı kapatmayacak şekilde ikinci sıradaki üçgenleri yerleştiriniz (Şekil 2.26).
- Kanaviçe çizimlerinin üzerinden nüanslı çizim tekniği ile dalgaların dış hat çizimini tamamlayınız.
- Düzeltmeleri yapınız ve çalışmanızı bir dosyada saklayınız.

Şekil 2.26: Deniz dalgası çizimi form oluşturma

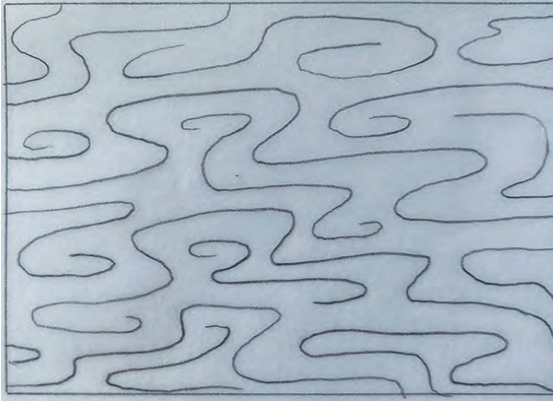
- Verilen örnek çalışmalarını kopya ederek her birinin şablonunu hazırlayınız.
- Her örneği tekrar tekrar çalışarak el becerinizi geliştiriniz (Şekil 2.27, 2.28, 2.29, 2.30).
- Kendinize ait özgün dalga formu çizimleri deneyiniz ve yeni dalga formları geliştiriniz.

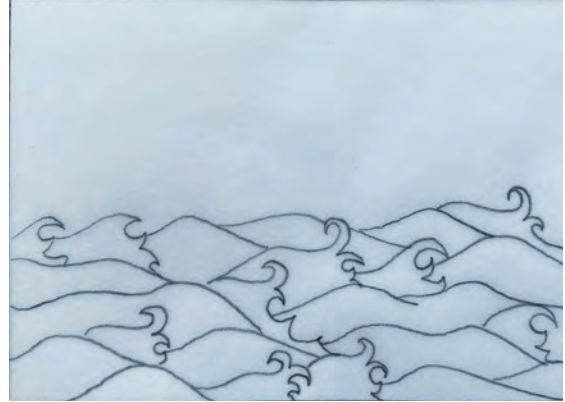
Şekil 2.27: Dalga formu örneği

Şekil 2.28: Dalga formu örneği

Şekil 2.29: Dalga formu örneği

Şekil 2.30: Dalga formu örneği

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Minyatür örneklerindeki dalga çizimlerini inceledim.		
2	Verilen örnekteki formu kopya ederek şablon oluşturdum.		
3	Çizim alanını dalga hareketleri ile doldurdum.		
4	Farklı dalga çeşitleri ile çalışma yaptım.		

Hatırlatma

Bulut çizimine başlanmadan önce desen dersi “Bulut Çeşitleri ve Çizimi” konusu hatırlanmalıdır.

2.2.5. Minyatür Sanatında Kullanılan Bulut Çizim Teknikleri

Geleneksel sanatların birçok dalında karşılaşılan bulut motifi, minyatürlerde de sıklıkla kullanılmaktadır. Gökyüzünde bazen küme hâlinde duran, bazen yukarıdan aşağıya doğru sarkan, bazen yana doğru çıkıntıları olan bulutlar minyatüre ayrı bir zarafet katmaktadır. Bulut motifi, gökyüzündeki bulutun stilize edilmiş hâlidir ve bulut kıvrımlarının üst üste getirilip kümeleştirilmesiyle oluşur. Simetrik veya asimetric olarak çizilebilen motiflerin minyatür sanatında bazen kuyruk şeklinde uzantılara sahip olduğu görülür.

Çizim için eskiz kâğıdında bulut için ayrılan bölüme geometrik şekillerden birinin veya farklı şekillerin hatları çizilir. Bu hatların içine bulutların kanaviçeleri çizilir. Çizilen kanaviçeler kurşun kalemle nüanslı çizgi kullanılarak tamamlanır. Kompozisyon gereği veya isteğe bağlı olarak kıvrımlar çoğaltılıp azaltılarak motifi büyütüp küçültmek mümkündür.

Uygulama Faaliyeti

9. Uygulama: Minyatür Sanatında Kullanılan Bulutların Çizimi

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak bulut çizim uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Kurşun kalem, silgi
- Eskiz kâğıdı, resim kâğıdı
- Şablon cetvel

Uygulama İçin Öneriler

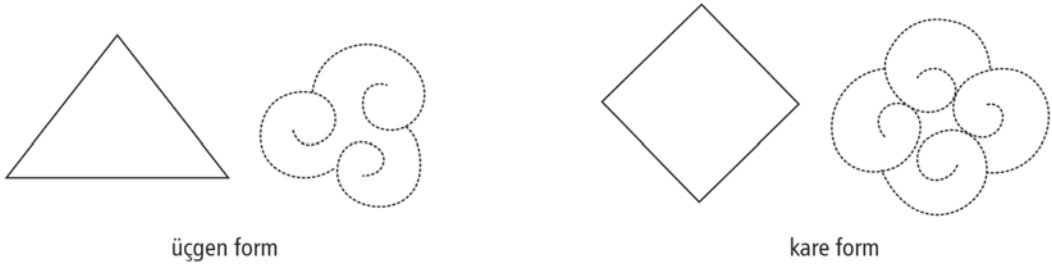
- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

Bulut Çizim Uygulaması İşlem Basamakları

- Malzemelerinizi çalışma masasına yerleştiriniz.
- Kitabınızda verilen minyatürlerdeki bulutlar konusunu inceleyiniz.
- Eskiz için verilen bulut görsellerini (Şekil 2.32, 2.33) inceleyiniz.
- Eskiz kâğıdınızda bulut çeşitlerini çizebileceğiniz çizim alanlarını oluşturunuz.
- Çizim alanına üçgen bir form çiziniz.

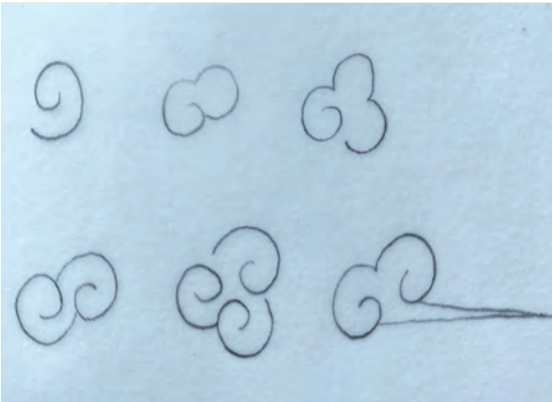

- Üçgenin içine verilen örnekteki (Şekil 2.31) kanaviçeyi çiziniz.
- Kanaviçe çizgilerinin üzerinden bulut dış hat çizimini yapınız.
- Yanlış çizilen kısımları silerek düzeltiniz.
- Çizilen bulutun dışında kalan üçgen form çizgisini siliniz.
- Çizim alanına kare form çizgisi oluşturunuz.
- Kare formun içine verilen örnekteki (Şekil 2.31) bulut kanaviçesini yerleştiriniz.
- Bulutun dış hat çizimini kanaviçe çizgilerinin üzerinden yapınız.
- Bulut çiziminin dışında kalan kare form çizgisini siliniz.

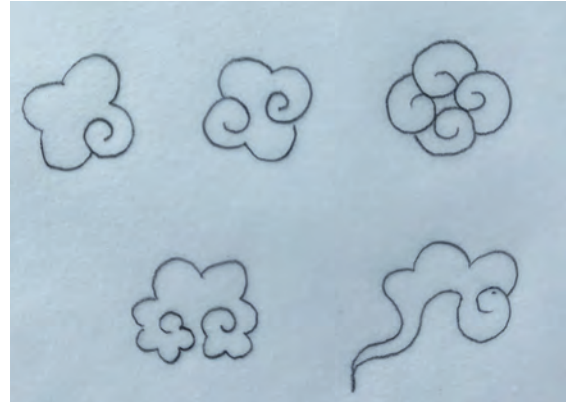

Şekil 2.31: Bulut motifi çizerken kullanılacak form örnekleri

- Şekil 2.32, 2.33'de verilen örnekteki bulut motiflerinin kanaviçelerini formlarını bozmadan çizim alanınıza çiziniz.
- Her bulut motifinin dış hat çizimini kanaviçelerin üzerinden yapınız.
- Pratiğinizi geliştirmek için çizimlerinizi tekrarlayınız.
- Nüanslı çizim tekniğini kullanınız.

Şekil 2.32: Bulut motifi örnekleri

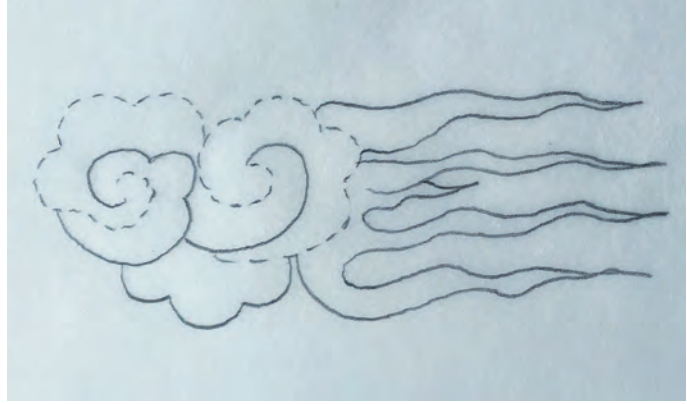
Şekil 2.33: Bulut motifi örnekleri

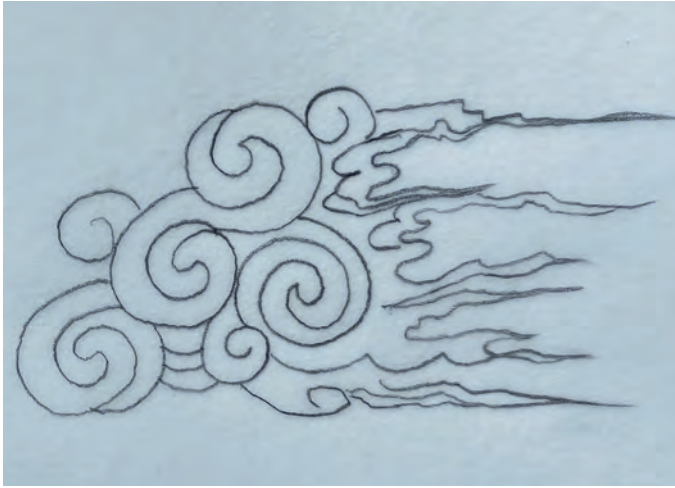
- Verilen örneklerin her birini eskiz kâğıdınıza kopya ederek çizim pratiğinizi geliştiriniz.
- Düzgün olan bulut motiflerinizi resim kâğıdına aktararak dosyalayınız.
- Bulut motiflerindeki uzantıları hayal gücünüze göre çizebilirsiniz (Şekil 2.34, 2.35).
- Hayal gücünüze göre özgün bulut motifleri geliştiriniz (Şekil 2.36, 2.37).

Şekil 2.34: Bulut motifi örneği

Şekil 2.35: Bulut motifi örneği

Şekil 2.36: Bulut motifi örneği

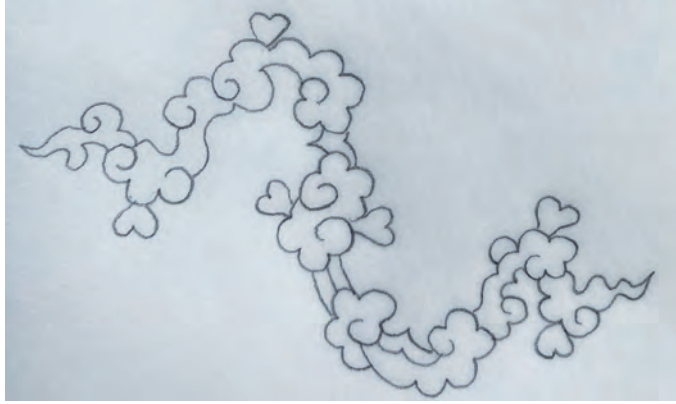
Şekil 2.37: Bulut motifi örneği

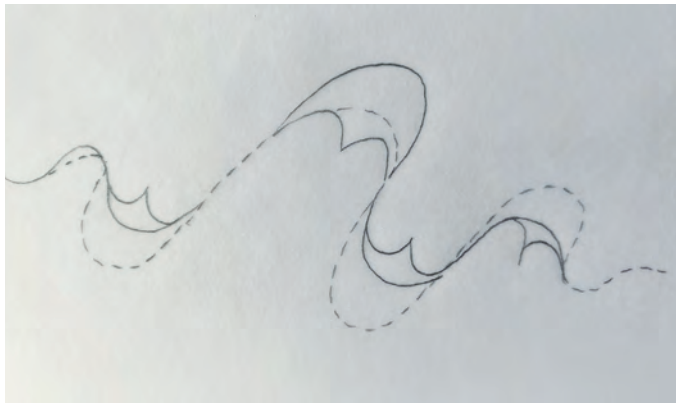
- Hayal gücünüze göre özgün bulut motifleri geliştiriniz (Şekil 2.38, 2.39, 2.40).

Şekil 2.38: Bulut motifi örneği

Şekil 2.39: Bulut motifi örneği

Şekil 2.40: Bulut motifi örneği

2.3. DOĞA UNSURLARI İLE BOYAMA TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Desen zemin kâğıdına geçirildikten sonra malzemeler hazırlanmalı ve boyama işlemine başlanmalıdır. Kullanılacak boya, fırça, su ve altın gibi malzemelerin boyama sırasında hazırlanmış olması gerekir. Desende yer alan motiflerin zeminlerinde kullanılacak renkler öncelik sırasına göre boya kabına hazırlanmalıdır.

Boyama tekniğinin özelliğine göre bazen aynı rengin açıktan koyuya tonlarının hazırlanması gerekebilir. Yan yana sürülmesi gereken farklı renkler için yapılmış iyi örnekler incelenebilir ve renklere karar verildiğinde her ton boya ayrı ayrı sulandırılarak hazırlanır. Hazırlanan renkler temiz bir kâğıt üzerinde denenmeli, hangi rengin hangi tonunun kullanılacağına veya hangi renkler yan yana kullanılırsa daha iyi sonuç alınacağına yönelik fikir oluşturulmalıdır. Boyalar, fırçaya alınmadan önce mutlaka çok iyi karıştırılmış olmalıdır. Boyama işlemi tarama, akıtma, noktalama ve tonlama gibi her türlü boyama tekniği kullanılarak yapılabilir.

Hazırlık Çalışması

Honore de Balzac'ın "Sanatın vazifesi, tabiatı kopya etmek değil; tabiatı ifade etmektir." sözünü tartışınız.

Dikkat

- Boyanacak zemin kâğıdının toz veya silgi parçalarından arındırılması, kâğıdın temiz tutulması gerekir.
- Yapılan hataların temizlenmesi ve düzeltilmesi için -sulu boya veya guaj boya kullanıldı ise- fırça suya batırılarak zemindeki boya kenardan ortaya çekilir. Çözülen boya kâğıt havlu ile alınır. Temizleme yapılırken zemin kâğıdının yıpratılmaması gerekmektedir.
- Motif veya desende altın kullanılacaksa uygulanan ilk boya olduğu için sürülecek kıvamda hazırlanmalıdır.

Minyatür sanatında çizim ve boyama işlemleri sırasında **el altı kâğıdı** denilen bir kâğıt kullanılmalıdır. Bu kâğıt boya, çizgi ve terlemeye karşı ellerin kâğıda temas eden kısmının altına yerleştirilen ve desende işlem yapılan yer açık bırakılarak kullanılan, beyaz temiz bir kâğıttir.

Görsel 2.27: Minyatür örneği, detay [Yazma Eserler Kurumu (YEK)]

Okuma Parçası

HAYAT AĞACI

Görsel 2.28: Ulu kayın, Türk yaşam ağacı

Anadolu Selçukluları hem dinî hem de sivil mimaride hayat ağacı motifini yaygın olarak kullanmışlardır. Motifi sadece süsleme unsuru olarak kullanmamış, hayat ağacında var olduğunu düşündükleri birtakım gizli ve ruhani varlıkların güçlerine karşı duydukları saygıdan dolayı kutsal kabul etmiş ve kullanmışlardır.

Ölümsüzlüğün ve sonsuzluğun sembolü olan ağaç, devletin koruyucu gücünü ve devamlılığını sembolize etmesi açısından devlet ağacı olarak da isimlendirilmiştir. Hayat ağacı motifi; minyatürde, çini bezemelerde, taş kabartmalarda, kumaş ve seramik gibi sanat dallarında kullanılmıştır. Anadolu Selçuklu sanatının erken dönemlerinde genellikle tek başına görülen hayat ağacı, daha sonraki dönemlerinde çeşitli hayvan figürleri, efsanevi yaratıklar ve meyve motifleri ile birlikte uygulanmıştır. Tek başına kullanılan hayat ağacı motifi dinî mimaride daha sık karşımıza çıkmaktadır. Mezar taşlarında da hayat ağacı motifleri kullanılmış olup sembolik olarak ölümlerin ruhlarının cennete ulaşacağı bir köprü vazifesi olarak görülmüştür. Hayat ağacı, sembolik olarak birçok toplumda ve inanç sisteminde gölgesi, meyvesi, rengi ve çiçekleri; mevsime göre değişmesi, kuruyup tekrar canlanması, doğaya ve canlılara faydaları ile çok önemli bir yer tutmuştur. Ağacın insan hayatında çok etkili olmasının birçok sebebi vardır. Ağaç; kökleri ile ataları, gövdesi ile hayat-taki nesli, dalları ile de gelecek nesli sembolize etmektedir. Her ailenin bir soyağacı vardır, ağacın canlılığı ile soyun devamı arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Türklerde hayat ağacı, baharın simgesi ve hükümdar sülalesinin sembolü olarak görülmüştür. Hükümdarlığın, kadının, soyun, boyun, erkek evladın simgesi olan ağaç her zaman her yerde bütün olarak resmedilmemiş; kimi zaman dallarıyla, kimi zaman yapraklarıyla karşımıza çıkmıştır.

Türklerin yaratılış efsanelerinde önemli bir yeri olan ağaç, İslamî dönemin destanlarında da görülmektedir. Türkler Tanrı'ya ulaşma yolu olarak gördüklerinden ağacı kutsal saymışlardır. Dede Korkut Hikâyelerinde ağaç kültünün belirgin izlerine rastlanmaktadır. Müslümanlık ve Şamanizm inançları birbiriyle ustaca kaynaşmıştır. Şamanizm'den günümüze gelen birtakım inançlar, Anadolu halkı arasında hâlâ yaygınlığını ve canlılığını korumaktadır. Türklerin yaşadıkları pek çok bölgede dallarına bezler bağlanmış ağaçlar görülmektedir. Bunlar ata ruhlarına gösterilen sevginin ve dileklerin ifadesidir. Hatta bu inanışlar yer yer Müslümanlığın "evliya" ve "erenler" inancı ile özdeşleşmiş; mezarları, türbeleri ziyaret edip bez bağlayarak dileklerde bulunma şekline dönüşmüştür. Halk arasında bazı ağaçların kutsallığına ve koruyuculuğuna inanıldığı için küçük çocukların kıyafetlerinin omuzlarına, yatak başlarına bu ağaçlardan bir parça takılmıştır. Ayrıca kutsal ağaçlarla ilişkilendirilmiş olan sonsuzluk sembolü, Selçuklu ve Osmanlı mimarisinde de karşımıza çıkmaktadır.

Görsel 2.29: III.Ahmet has oda, koltuk süslemesi, hayat ağacı (TSM)

Türklerin Tanrı'ya ulaşmakta ağacı kutsal bir yol olarak görmeleri, ağaçlara saygıyı artmıştır. Ağacın özelliklerinin Tanrı'nın özellikleri ile aynı olduğuna inanılmıştır; kutsal ağaç, Gök Tanrı'yı temsil etmiştir. Bütün inanış sistemlerinde Tanrı sığınaktır. Tanrı, herkese yardım edecek büyüklüğe sahiptir. Türkler Tanrı'nın bu özelliğini ağaçlara da yükledikleri için ağaçlardan yardım istemişlerdir. Türk mitolojisine göre hayat ağacı yer, gök ve gezegenler ile birlikte kullanılmıştır. Ağaç; çizgisel olarak kökleriyle yer altını, gövdesi ile yeryüzünü, dal ve yaprakları ile göğün en üst tabakasını temsil etmektedir. Hayat ağacı sürekli değişim ve gelişim içinde yaşayan evreni sembolize etmektedir.

Hayat ağacının dallarındaki nar meyvesinin cennetin sembolü, dalların içine gizlenmiş küçük kuşların ise İslam inancına göre cennet kuşları, şaman inancına göre ise doğmamış şamanların ruhları olduğuna inanılmaktadır. Ağaca refakat eden diskler ve rozetler ise güneş ve gezegenleri sembolize etmektedir.

Selçuklu figür dünyasında, hayat ağacı motifine eşlik eden en önemli figür çift başlı ya da tek başlı kartaldır. Bir diğer figür kudret ve asaletin timsali olarak görülen aslandır. Orta Asya inancında hayat ağacına bekçilik yapan aslan, şamanın gökyüzüne ve yer altına seyahatinde ona eşlik eder. Ejderha figürü ise ağacın bekçiliğini yapmaktadır, ağaca kimseyi yaklaştırmaz, ona giden bütün yolları gözetleyip dünyanın merkezinde saklı bulunan hazineleri, güç ve yaşam bahşeden her simgeyi koruduğu düşünülmektedir. Hayat ağacı motifi ile birlikte kullanılan diğer bir figür, sirendir. Siren, ölen kişinin ruhunu diğer âleme taşımada görevlidir. Koruyucu, uğur ve talih getiren, tılsımlı bir fantastik yaratık olan siren figürü, insan başlı ve kuş bedenlidir. Hayat ağacı motifi ile birlikte kullanılan bir başka figür de tavus kuşudur. Güzelliğin, asaletin ve kibrin göstergesi olmuş, cenneti ve yeniden doğuşu simgelemiş, ebedi hayat ile ilişkilendirilmiş ve her kültürde kullanılmıştır. Tavus kuşları cenneti temsil etmesi ve bulunduğu yeri cennete çevirmesi nedeniyle kullanılmıştır.

Birçok kültürde aynı anlamı ifade eden hayat ağacı, kendine eşlik eden figürler dünyası ile Anadolu Selçuklu sanatına zengin bir anlatım sağlamıştır. Hayat ağacı motifi, Anadolu Selçukluları için İç Asya'dan gelen kültür bağını ve sembolik anlamları taşımaktadır. Sağlam kökü, gövdesi ve dallarıyla, güzel yapraklarıyla yükselen devletlerini ve kendilerinden sonra gelecek olan sağlam ve güçlü devleti işaret etmektedir.

Kifayet Özkul. Anadolu Selçuklu Dönemi Taş İşlemeciliğinde Hayat Ağacı Motifi. (Düzenlenmiştir.)

2.3.1. Minyatür Sanatında Kullanılan Ağaç Boyama Kuralları

Belirlenen bir form içinde çizilen ağaç motifi zemin kâğıdına aktarılıp seçilen renklerin en az üç tonunun ayrı ayrı hazırlanmasının ardından boyama işlemine başlanır. Boyamaya ağacın kökü ve varsa dalları ile başlanır. Kök ve dalların boyanmasının ardından ağacın yeşil kısmına ait zemin rengi sürülür. Ağaçlarda vurgulama, renklerin tonu veya boyanın kıvamı ile gösterilmektedir. Bazı ağaç motiflerinin zemin nakışları (yaprak detayları) geometrik bir düzen içinde yapılmaktadır. Geometrik düzende ağaç boyama işlemi detay çalışmayı kolaylaştıracaktır. Farklı tonlarda hazırlanan yeşil renkle sürülen zemin üzerinde tarama veya noktalama tekniği kullanılarak koyudan açığa gidecek şekilde tonlanmaları yapılır ve yaprak detaylarının ortaya çıkması sağlanır. Bu altyapı işleminden sonra üst detaylara geçilir. Bu işlem sırasında en ince detayların bile kaçırılmaması gerekmektedir.

Dikkat

Geleneksel minyatürlerde doğa motiflerinin bazılarında tahrir uygulaması yapılmadığı görülmektedir. Tahrir uygulaması yapılacaksa kullanılan ağaç renginin en koyu tonu hazırlanarak çok ince bir fırça ile uygulanmalıdır.

Uygulama Faaliyeti

10. Uygulama: Minyatür Sanatında Kullanılan Ağaç Boyama

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak ağaç boyama uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Hazırlanmış ağaç motifi
- Sulu boya veya guaj boya
- Çeşitli kalınlıklarda fırça
- Palet, su, su kabı
- Eskiz kâğıdı, el altı kâğıdı

Uygulama için Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

Bulut Çizim Uygulaması İşlem Basamakları

- Gerekli malzemeleri çalışma masasına yerleştiriniz.
- Resim kâğıdına geçirdiğiniz ağaç çizimini inceleyiniz.
- Ağaç boyamak için yeşil rengin üç, gövde için kahverenginin üç tonunu paletinize hazırlayınız.
- Boyaları akışkan olacak şekilde hazırlayınız ve iyice karıştırınız. Boya karıştırdığınız fırça ile boya sürmeyiniz.
- Her ton boya için farklı bir fırça kullanınız.
- Ağacın gövdesine orta ton kahverengi boyayı zemin rengi olarak sürünüz (Görsel 2.30).
- Daha ince bir fırça ve koyu ton kahverengi boya ile gövde üzerindeki detayları çalışınız.

- En açık ton kahverengi boyayla gövde üzerinde gerekli kısımları çalışınız (Görsel 2.30).
- Hazırladığınız orta ton yeşil renk ile yaprakların zeminini boyayınız (Görsel 2.30).
- Koyu ton boya kullanarak zemin üzerinde tarama tekniği ile detay çalışması yapınız, doku oluşturunuz.
- En açık ton yeşil boya ile yaprakların dışa yakın kısımlarına yaprağın şeklini bozmadan ince çizgiler çekiniz.
- Kullandığınız rengin en koyusu ya da siyah boya ile tüm yaprakların çevresine kontur çekiniz. Bu işlem için tek kıl fırça kullanınız (Görsel 2.31).

Görsel 2.30: Ağaç gövdesinin boyanması

Görsel 2.31: Ağaç yapraklarının boyanması, detay

Görsel 2.32: Ağaç boyama

- Verilen ikinci örnekteki (Görsel 2.32) ağacın gövdesini boyamak için üç ton kahverengi hazırlayınız.
- Birinci çalışmada verilen sırayla gövdeyi boyayınız (Görsel 2.33).
- Yapraklar için hazırladığınız yeşil tonlarını tonlama tekniği ile kademeli olarak yapraklara sürünüz. Boyamayı merkezden dışarı doğru yapınız.
- Zemine sürdüğünüz açık tondan daha açığı hazırlayarak yaprakların üzerinde detay çizgilerini yapınız. Bu işlem için en ince fırçayı kullanınız (Görsel 2.34).
- Yeşilin en koyu tonunu hazırlayınız ve ince fırça ile her bir yaprağın dış hattına kontur çekiniz.
- Fırçayı aynı yöne sürebilmek için boyadığınız desen kağıdını, elinizin hareketine göre çeviriniz.
- Çalışma sırasında el altı kağıdı kullanmayı unutmayınız.
- Fırçaya aldığınız boyayı kontrol etmek için mutlaka deneme kağıdına sürünüz.

Görsel 2.33: Ağaç gövdesi boyama, detay

Görsel 2.34: Ağaç yapraklarının boyanması, detay

Görsel 2.35: Boya uygulaması yapılmış ağaç

- Verilen üçüncü (Görsel 2.35) ağaç çeşidini çalışmak için deseninizi hazırlayınız.
- Ağaç için gerekli olan kahverengi ve yeşil rengin tonlarını paletinize hazırlayınız.
- Ağacın gövde ve dallarını diğer ağaçlarda verilen sıralama ile boyayınız (Görsel 2.36).

Görsel 2.36: Ağaç gövdesi boyama, detay

- Verilen örnekteki (Görsel 2.36) ağaç formu yapraklarını en merkezdeki gruptan başlayarak dışarı doğru boyayınız.
- Merkezdeki yaprakları en koyu ton yeşille süpürme tekniğini kullanarak boyayınız.
- Merkezin dışına çıktıkça fırçanızı değiştiriniz, yaprakları orta ton yeşil ile süpürme tekniğinde boyayınız.
- Dairenin dışına doğru ilerledikçe boyanın tonunu açarak boyama işlemini bitiriniz.
- En açık ton yeşille yaprakların üzerindeki detayları yapınız (Görsel 2.37).
- Çok koyu bir yeşille tüm yaprakların dışına kontur çekiniz.
- İki daire arasında kalan boşlukları düz boyama tekniğini kullanarak en koyu ton yeşille boyayınız.

Görsel 2.37: Ağaç yapraklarının boyanması, detay

- Ağacı boyamayı bitirdiğinizde en dış hatta yeşilin farklı bir tonuyla kontur çekiniz.
- Ağacın toprakla buluştuğu yerleri taş, toprak, çim veya küçük bitkilerle zenginleştiriniz (Görsel 2.38).
- Boyama işlemini bitirdiğiniz çalışmayı kuruması için kaldırınız.
- Boyama konusunda el becerinizin gelişmesi için aynı işlemleri tekrar tekrar çalışınız.

Görsel 2.38: Boya uygulaması yapılmış farklı ağaç çeşitleri

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Ağaç boyama için boya hazırladım.		
2	Ağaçların gövde boyama işlemini yaptım.		
3	Ağaçların yapraklarına zemin rengini sürdüm.		
4	Yaprakların üzerindeki detay boyamalarını yaptım.		
5	Ağacın topraktan çıktığı yeri çim ve bitki ile zenginleştirdim.		

2.3.2. Minyatür Sanatında Kullanılan Kaya ve Taşların Boyama Kuralları

Zemin kâğıdına aktarılan desendeki kaya veya taşları boyamak için kullanılacak renklere karar verilir ve boyalar en az 3-4 tonda hazırlanır. Hazırlanan renkler yan yana gelecek şekilde deneme kâğıdına sürülerek boyanın kıvamına ve tonların uyumuna bakmak gerekmektedir.

Geleneksel minyatür sanatında doğa unsurlarının yer aldığı eserler incelendiğinde kaya ve taşlarda çeşitli renkler kullanıldığı görülmektedir. Akla ilk gelen kahverengi taşların yanında pembe taşlara da rastlamak mümkündür (Görsel 2.39).

Kaya motiflerine zemin renginin sürülmesinin ardından tarama veya tonlama tekniği kullanılarak koyudan açığa doğru renklendirme işlemi yapılmaktadır. Kaya veya taşların üzerinde bulunan doku, ince fırça ile tahrir ya da leke şeklinde koyu tonda hazırlanan zemin rengi ile işlenmelidir. En koyu tonda hazırlanan renkle kaya veya taşların konturlanması ile boyama işlemi bitirilmelidir.

Görsel 2.39: Matrakçı Nasuh, detay (Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn, TSM)

Uygulama Faliyeti

11. Uygulama: Minyatür Sanatında Kullanılan Kaya ve Taş Boyama

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak taş ve kaya boyama uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Sulu boya
- Palet, su, su kabı
- Fırça çeşitleri
- Eskiz kâğıdı, resim kâğıdı
- Hazırlanmış kaya deseni

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

Taş ve Kaya Boyama Uygulaması İşlem Basamakları

- Gerekli malzemeleri çalışma masasına yerleştiriniz.
- Kaya motifi için gerekli renkleri farklı tonlarda paletinize hazırlayınız.
- Fırçanıza aldığınız farklı ton boya ları kaya motifi zeminlerine sürünüz (Görsel 2.40, 2.41).

Görsel 2.40: Kaya boyama, detay

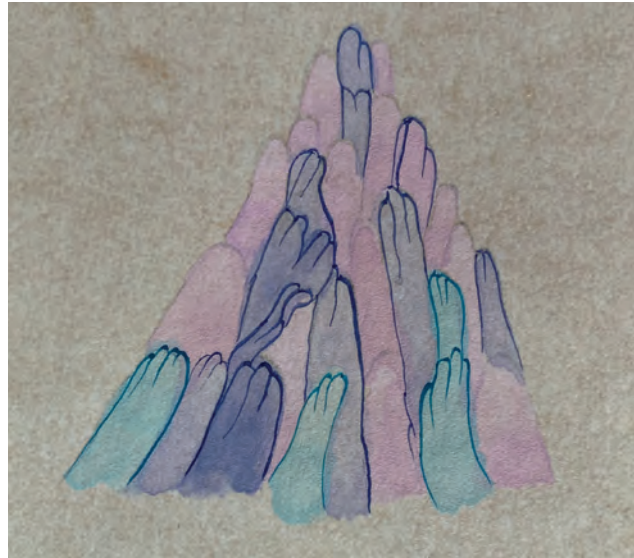

Görsel 2.41: Zemin renklerinin boyanması

- Zemin üzerine sürülen boyanın bazı bölümlerinde rengin bir ton koyusu ile tonlama yapınız (Görsel 2.42, 2.43).

Görsel 2.42: Kaya boyama detay

Görsel 2.43: Zemin rengi üzerine tonlama yapılması

- Zemin renklerinin sürülmesinden sonra kayaların üzerinde bulunan derin yarıklara ve dış hat çizgilerine kullanılan renklerin en koyu tonuyla kontur çekiniz (Görsel 2.43, 2.44).

Görsel 2.44: Kaya boyama, detay

Görsel 2.45: Kaya boyama aşamaları

- Paletinize beyaz boya hazırlayınız.
- Kayaların bazılarını beyaz boyayla küçük nüanslar yaparak ışık alan bölgeleri gösteriniz.
- Bitirdiğiniz çalışmanızı kurumaya bırakınız (Görsel 2.45, 2.46).

Görsel 2.46: Kaya boyama, detay

Görsel 2.47: Kaya boyama aşamaları

2.3.3. Minyatür Sanatında Kullanılan Yer Bitkileri Boyama Kuralları

Desende en büyük motiften (çiçek veya yaprak) başlanarak zemin rengi sürülür. Zemin rengi sürülen motifin üst detayları için diğer tonlar kullanılarak tonlama tekniğiyle koyudan açığa sıralamasıyla boyama işlemi yapılır. En koyu tonda hazırlanan boya ile çiçek veya yapraklara kontur çekilir.

Desende bulunan yer bitkilerinden biri olan yapraklar için üç ton yeşil renk, varsa çiçekler için de üç ton kullanılacak renk hazırlanır, deneme kâğıdında renklerin kıvamına ve tonlarına bakılarak karar verilir.

Geleneksel minyatür sanatında yer bitkisinin çok ince olan saplarında kontur kullanılmayan eserlere de rastlanmaktadır.

Yer bitkilerinde yüzeyler küçük olsa bile altın kullanılabilir. Altın kullanımına karar verilen desende çalışılacak ilk bölüm altınla boyanacak bölümlerdir. Sürüldükten sonra bir süre altının kuruması beklenir. Kuruyan altın yüzey mührü ile parlatıldıktan sonra renkli çalışılacak bölümlerin boyanmasına geçilir.

Uygulama Faaliyeti

12. Uygulama: Minyatür Sanatında Kullanılan Yer Bitkileri Boyama

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak yer bitkisi boyama uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Sulu boya veya guaj boya
- Palet, su, su kabı
- Fırça çeşitleri
- Eskiz kâğıdı, resim kâğıdı
- Hazırlanmış yer bitkisi desenleri

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

Yer Bitkisi Boyama Uygulaması İşlem Basamakları

- Gerekli malzemeleri çalışma masasına yerleştiriniz.
- Seçtiğiniz deseni resim kâğıdına aktarınız.
- Çiçekte bulunan ayrıntılara bakarak renk seçimi yapınız, seçilen her rengin üç tonunu paletinize hazırlayınız.
- Desenin en geniş yüzeyli motifinden başlayarak tonlama tekniği ile boyaları sürünüz (Görsel 2.48, 2.49).
- Bitkilerin büyük yüzeyli olanlarına seçtiğiniz rengin en koyu tonu ile kontur çekiniz.
- Dal veya sapları desende kullandığınız yeşilin en açığı ya da en koyusu ile boyayınız.

Görsel 2.48: Yer bitkileri boyama aşamaları

Görsel 2.49: Yer bitkileri boyama aşamaları

Görsel 2.50: Yer bitkileri boyama, detay

Görsel 2.51: Boyanmış yer bitkisi örneği

- Çiçeklerin tohum kısımlarını uygun renkle ince fırça kullanarak noktalama tekniği ile çalışınız (Görsel 2.50).
- Boyadığınız yer bitkilerinin taban kısmını kompozisyonu bütünleyecek şekilde arazi, taş veya kaya görüntüleri ile tamamlayınız (Görsel 2.51, 2.52, 2.53).

Görsel 2.52: Yer bitkileri boyama, detay

Görsel 2.53: Boyanmış yer bitkisi örneği

- Pratiğinizi geliştirmek için verilen örneklerin her birini tekrar çalışınız (Görsel 2.54, 2.55, 2.56,2.57, 2.58, 2.59).

Görsel 2.54: Yer bitkileri boyama, detay

Görsel 2.55: Boyanmış yer bitkisi örneği

Görsel 2.56: Yer bitkileri boyama, detay

Görsel 2.57: Boyanmış yer bitkisi örneği

Görsel 2.58: Yer bitkileri boyama, detay

Görsel 2.59: Boyanmış yer bitkisi örneği

- Boyama işlemi biten motiflerinizi, kuruması için serin, rüzgarsız ve düz bir zeminde bekletiniz (Görsel 2.60).

Görsel 2.60: Çeşitli yer bitkileri

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Yer bitkileri için gerekli boyaları hazırladım.		
2	Hazırladığım desenlerde boyama tekniklerini uyguladım.		
3	Çiçek ve yapraklarda bulunan detayları uyguladım.		
4	Çiçeklerin tohumlarında noktalama tekniğini uyguladım.		
5	Çiçeklerin tabanlarına gereken toprak, taş gibi detayları uyguladım.		

2.3.4. Minyatür Sanatında Kullanılan Dalgaları Boyama Kuralları

Zemin kâğıdına geçirilen desende deniz olarak çizilmiş bölümler için kullanılacak rengin en az 4-5 ton olarak hazırlanması gerekmektedir. Zemin rengi sürüldükten sonra en koyu tondan en açık tona doğru sulandırma, kademeli, akıtma veya tonlama tekniklerinden biri kullanılarak desen boyanabilir. Bazı desenlerde fırça ile dalga hareketi verilebilir. Boyamanın ardından kullanılan rengin en koyu tonu ile kontur çekilerek dalga hareketleri belirginleştirilebilir (Görsel 2.61).

Geleneksel minyatür sanatında akarsu ve denizlerde gümüş boya kullanılan örnekler de mevcuttur.

Görsel 2.61: Cahide Keskiner'e ait dalga boyama örneği, detay

13. Uygulama: Minyatür Sanatında Kullanılan Dalga Boyama

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak dalga boyama uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Çeşitli kalınlıklarda fırça
- Hazırlanmış dalga deseni
- Guaj boya veya sulu boya
- Resim kâğıdı, eskiz kâğıdı
- Palet, su, su kabı

Uygulama İçin Öneriler

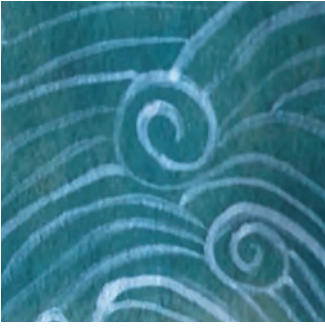
- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

Dalga Boyama Uygulaması İşlem Basamakları

- Gerekli malzemeleri çalışma masasına yerleştiriniz.
- Birinci örnekteki çalışmayı yapmak için görseli inceleyiniz (Görsel 2.61). Paletinize orta ton mavi ve beyaz ya da çok açık ton mavi boya hazırlayınız.
- Verilen ilk örnekteki (Görsel 2.61) çalışma için eskiz kâğıdınızda cetvelle dalga boyama alanı oluşturunuz.
- Orta ton mavi ile boya alanının zeminini düz boyama tekniğinde boyayınız. Kullanacağınız boyanın kıvamının kapatıcı olacak koyulukta olmasına dikkat ediniz.
- Zemin rengi sürüldükten sonra beyaz ya da çok açık ton bir mavi ile zemin üzerinde dalga hareketlerini çalışınız.
- Dalga hareketlerini çalışmaya kendinize yakın olan çizgiden başlayınız. Dalga hareketlerini daha rahat çizebilmek için kâğıdı boş elinizle çeviriniz.

- Hazırladığınız deniz desenlerinden uygun olanı seçerek resim kâğıdına aktarınız (Görsel 2.62, 2.63, 2.64).
- Dalga boyamak için beyaz ve koyulaşarak giden mavi tonlarında boya hazırlayınız.
- Sulandırma, kademeli, akıtma veya tonlama tekniklerinden birini kullanarak deseni boyayınız.
- Desende dalga hareketini verebilmek için dalganın dış hattına en koyu mavi ile kontur çekiniz (Görsel 2.65).

Görsel 2.62: Dalga boyama, detay

Görsel 2.63: Dalga boyama aşamaları

Görsel 2.64: Dalga boyama aşamaları

Görsel 2.65: Deniz ve balıklar [The Morgan (Dı Morgın) Müzesi, New York]

Görsel 2.66: Nakkaş Osman (Metâlü'l-saâde, Fransa Ulusal Kütüphanesi)

2.3.9. Minyatür Sanatında Kullanılan Bulut Boyama Kuralları

Geleneksel minyatür sanatında bulut, genellikle ikinci önceliğe sahip bir motif olarak kullanılmıştır. Desende gökyüzünü vurgulamak, kompozisyonda dengeyi sağlamak ve boşlukları kapatmak amacıyla kullanılır.

Hazırlanan desenin zemin kâğıdına aktarılmasından sonra bulut motifinin zemini seçilen renkle boyanır. En az dört ya da beş ton boya hazırlanır, en koyu tondan başlanarak en açık tona doğru sulandırma, kademeli, akıtma ve tonlama tekniklerinden biri kullanılarak motif boyanır. Bazı bulut çalışmalarında tahrir yapılabilir. Kullanılan rengin en koyusu ile bulut hareketlerinin dış hatlarına kontur çekilerek boyama bitirilir.

Uygulama Faaliyeti

14. Uygulama: Minyatür Sanatında Kullanılan Bulut Boyama Uygulaması

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak bulut boyama uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Hazırlanmış bulut deseni
- Sulu boya veya guaj boya, fırça çeşitleri
- Palet, su, su kabı, eskiz kâğıdı, resim kâğıdı

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

Bulut Boyama Uygulaması İşlem Basamakları

- Gerekli malzemeleri çalışma masasına yerleştiriniz.
- Bulut deseninize uygun boyalarınızı hazırlayınız.
- Bulutun her tarafına zemin rengini sürünüz (Görsel 2.67).

Görsel 2.67: Bulut renklendirme aşamaları

- Bulut kıvrımlarının dışı yakın bölümlerine, zeminde kullanılan rengin en açığını ya da beyaz renk kullanarak ince fırça ile nüanslı boyama yapınız (Görsel 2.68).

Görsel 2.68: Bulut renklendirme aşamaları

- Sürülen açık rengin üzerine gelmeyecek şekilde, biraz kalın ve küt uçlu bir fırça ile zemin renginden daha koyu bir ton boya kullanarak noktalama tekniğini uygulayınız (Görsel 2.69, 2.70).

Görsel 2.69: Bulut renklendirme aşamaları

Görsel 2.70: Bulut renklendirme aşamaları

- Görsel 2.71'de verilen örnekte verilen bulut desenini resim kâğıdına geçiriniz.
- Beyaz rengi ve seçtiğiniz rengin dört tonunu paletinize hazırlayınız.
- En koyu ile boyanmış yerlerden başlayarak kademeli boyama tekniğini koyudan açığa uygulayınız (Görsel 2.72).
- Bulutun dış hatlarına en koyu tonla kontur çekiniz.
- Deseni kurumaya bırakınız ve verilen diğer örnek çalışmalarına devam ediniz (Görsel 2.73).

Görsel 2.71: Bulut renklendirme örneği

Görsel 2.72: Nakşi, II. Osman, Detay, Bulut Örneği, (TSM)

Görsel 2.73: Bulut renklendirme örneği

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Bulut desenine uygun boya hazırladım.		
2	Bulut deseni üzerinde zemin boyama uyguladım.		
3	Bulut üzerinde beyaz renkle hareket verme işlemini yaptım.		
4	Bulut üzerinde noktalama tekniğini uyguladım.		
5	İkinci çalışmada kademeli boyama işlemini yaptım.		

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerde verilen bilgileri doğru-yanlış açısından değerlendiriniz. Doğru olanların başına (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

- () Osmanlı'da tarih konulu minyatürlü el yazmalarının ilk örneği Ârifi'nin kaleme aldığı "Şâhnâme-î Âl-i Osmân"dır.
- () Geleneksel minyatürde motif veya figürde vurgu, renklerin tonu ya da boyanın kıvamı ile verilmektedir.
- () Doğal boyalarda renkler soluk olduğu için boyama yapıldıktan sonra suyla parlatma işlemi yapılır.
- () Taşların havada askıda duruyor gibi görünmemesi için yere temas eden kısımlarına çiçek, yaprak ve çim gibi detaylar çizilir.
- () Yer bitkilerinin çizimine, bitkilerin yerine ve büyüklüğüne karar verilmesiyle başlanır.
- () Geleneksel minyatür sanatında kullanılan bulut motifi ana motiflerdendir.
- () Geleneksel minyatürlerimizde farklı renkler karıştırılarak boyama yapılmaktadır.
- () Renklerin tonları ana renge siyah renk katılarak elde edilmektedir.

B) Aşağıda boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

1. Geleneksel minyatürde diğerlerine nazaran boyut olarak daha büyük çizilir.
2. Altın ve gümüş kullanılan motifin çevresi renk ile konturlanmaktadır.
3. Portre çalışmalarında yüz renklerinin vurulup tamamlanmasından sonra denilen bir işlem yapılmaktadır.
4. Fırça kâğıda temas etmeden boya damlasının istenen yönde akmasının sağlandığı tekniğe denir.
5. Minyatür sanatında çizim ve boyama işlemleri sırasında denilen bir kâğıt kullanılmalıdır.

C) Aşağıdaki soruları okuyarak cevaplayınız.

1. Geleneksel minyatür sanatına ait aşağıda verilen özelliklerinden hangisi yanlıştır?

- A) Geride kalan figürler yukarı doğru çizilerek ön ve arka oluşturulur.
- B) Resmedilen objenin gerçek hayattaki orantısı korunmaya çalışılır.
- C) Perspektif olmadığı için figürler birbirini kapatmayacak şekilde yerleştirilir.
- D) Hem yukardan hem cepheden hem de kuşbakışı çizimler birlikte kullanılabilir.
- E) Canlı ve cansız varlıkların kalıplaşmış biçimleri stilize edilmiş olarak resmedilir.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

2. Minyatürde renklerin daha parlak olması istendiğinde aşağıdaki işlemlerden hangisi uygulanır?

- A) Hazır parlak boyalar kullanılır.
- B) Gölge ve ışıkla renklerin parlaklığı artırılır.
- C) Boyanın içine kimyasal parlatici maddeler katılır.
- D) Zemin çok sulandırılmış altınla boyanıp mührelenir.
- E) Boya sürüldükten sonra parlatmak için üzerine altın sürülür.

3. Boyanacak zeminin şekline göre aynı boyanın tonlarının koyudan açığa doğru yan yana sürülmesi ile uygulanan minyatür boyama tekniğinin adı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Akıtma
- B) Tarama
- C) Sulandırma
- D) Noktalama
- E) Kat kat boyama

4. Minyatürde saç, sakal, bıyık, tül, kürk ve tuğ gibi çizimler ile kuşların boyama tekniği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tarama
- B) Akıtma
- C) Noktalama
- D) Sulandırma
- E) Kat kat boyama

5. Görsel 2.74'te verilen minyatürde hangi boyama teknikleri kullanılmıştır?

- A) Tarama-akıtma-sulandırma
- B) Akıtma-noktalama-düz boyama
- C) Sulandırma-kat kat boyama-akıtma
- D) Akıtma-tarama-sulandırma-noktalama
- E) Noktalama-sulandırma-tarama kat kat boyama-akıtma

Görsel 2.74

Ç) Aşağıdaki sorunun cevabını yazınız.

Minyatür ile resim sanatı arasındaki farklılıkları yazınız.

.....

.....

III. ÖĞRENME BİRİMİ

Minyatür Sanatında Özgün Doğa Tasarımı

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Doğa Unsurlarının Tümünü Kullanarak Özgün Tasarımlar Oluşturma
- Doğa Unsurlarının Tümünü Kullanarak Özgün Tasarımlar Boyama

ANAHTAR KAVRAMLAR

- tasarım
- denge
- nokta
- vurgu
- çizgi
- süreklilik
- renk
- görsel hiyerarşi
- biçim
- orantı
- yön
- zıtlık
- ritim
- bütünlük

3.1. DOĞA MOTİFLERİNİN TÜMÜNÜ KULLANARAK ÖZGÜN KOMPOZİSYON OLUŞTURMA

Hazırlık Çalışması

1. “İyi sanat ilham verir, iyi tasarım motive eder.” sözüyle ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Sevdiğiniz bir yemeğin tarifini verecek olursanız tarifteki malzemelerin bir arada bulunma sebepleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Minyatür sanatında kompozisyon, motif veya figürlerin amaca uygun olarak çevresiyle ve kendi içinde uyumlu, dengeli, göze hoş gelecek estetik bir şekilde planlanması ve uygulanmasıdır (Görsel 3.1). Kompozisyon, plastik ve geleneksel sanatlarda en önemli öğelerden biridir. Göz, hangi sanat dalında olursa olsun bir sanat eserini algılamakta anlamlı bir bütünü kavrar; böylece sanat eserinden haz almak mümkün olur. Sanat eserini meydana getiren parçalarda uyum ve denge yoksa o eseri kavramada zorluk çekilecektir. Düzen, sanat yapıtını var eden öğeler arasındaki ilişkiler bütünüdür.

Bir düşünceyi ya da hareketi gerçekleştirmeden önce bunların nasıl yapılacağı zihinde tasarlanmalıdır. Oluşturulan tasarım; araştırmalarla, kâğıt üzerinde çeşitli eskiz çalışmalarıyla ve kişisel yaratıcılıkla kompozisyona dönüştürülür. Seçilmiş ya da verilmiş bir alanın bir veya birden fazla unsur ile sistemli şekilde düzenlenmesidir kompozisyon. Bütün sanat dalları için önem arz eden kompozisyon, belirlenen konuyu betimlemek için kullanılan bir araçtır.

Dikkat

Kompozisyon oluşturulurken konuya uygun motif ve figürleri bir araya getirmeye dikkat edilmelidir.

Görsel 3.1: Doğa unsurları ile kompozisyon örneği
[New York, Metropolitan Museum (NYMMA)]

Görsel 3.2: Sultan Süleyman'ın Nahçıvan Seferi (Süleymânâme, TSM)

Bilgi Kutusu

Minyatürde tasarım, anlatılmak istenenlerin tekniğe uygunluğu olarak ifade edilmektedir. Tasarımda yardımcı elemanlar aracılığı ile istenen hedeflere ulaşılabilir. Görsel sanatların hepsinin temeli, tasarım elemanları ve tasarım ilkeleridir. Tasarım elemanları, görsel kurguyu oluşturan parçalar; tasarım ilkeleri ise bu parçaların işlevsel ve estetik anlamda ne şekilde bir araya geldiğini gösteren kurallar dizisidir. **Tasarım elemanları:** nokta, çizgi, renk, biçim, yön, ölçü, aralık ve dokudur. **Tasarım ilkeleri** ise: ritim, denge, vurgu, süreklilik, orantı, görsel hiyerarşi, zıtlık ve bütünlükten oluşmaktadır.

Minyatür sanatı eserlerinde önemli kişilerin diğer kişilerden daha fazla alanı kaplayacak şekilde çizilmesi, figürlerin arka arkaya yerleştirilmemesi, motiflerin geriye doğru değil üst üste yerleştirilmesi ve ayrıntılara yer verilmesi doğru kompozisyonun oluşturulduğunu göstermektedir. Eserde dikkat edilen bu uygulamalar sayesinde oldukça fazla unsur aynı anda işlenebilmekte ve karmaşadan kaçınılmaktadır (Görsel 3.2).

3.1.1. Tasarımların Minyatürde Kullanımı

Minyatürde **çizgi**, önemli bir unsurdur. Minyatür kompozisyonunun temelini çizgiler oluşturmaktadır. Resmedilen çizgiler noktaların bir araya gelmesi ile oluşmaktadır. Daireler de nokta olarak düşünülürse nokta minyatürde çok fazla kullanılmaktadır. Figürlerin şekillerini gösteren çizgiler aynı zamanda kompozisyonun geneline hâkim olan çizgi örgüsünü ve ahengi yaratır. Geleneksel minyatür sanatında stilizasyona önem verilmiş ve şematik anlatım kullanılmıştır. Konturlu (tahrirli) desen anlayışına öncelik veren minyatür sanatçıları, tek çizginin hâkimiyeti içinde ince ve zarif çizgilerin uyum ve ahengini aramışlardır. Kimi yerde ise yatay, dikey ve çapraz çizgilerin geometrik örgüsü bir çeşit çizgi dokusu hâline gelmektedir. Desenlerin etrafına çekilen nüanslı tahrirler, deseni daha hacimli ve boyutlu göstermektedir. Minyatürde paftaları birbirinden ayırmak ve renklerin birbirine karışmasını engellemek için de çizgiler kullanılır. Uygulamada noktalama tekniği ile desene detaylar verilmektedir. Ot kümelelerini renklendirirken de noktalama ve sulu halkar tekniği kullanılmaktadır.

Minyatürde **renk**, ayrı bir önem arz etmekte, ışık ve gölge kurallarına itibar edilmemektedir (Görsel 3.3). Çizgi desenin, renk ise lekenin tadını vermektedir. Genellikle parlak ve mat renklerin canlı ve yumuşak renklerle karşıtlıklarının titreşimi minyatürlere ayrı bir çekicilik kazandırmaktadır.

Görsel 3.3: Ârifî'ye ait renk ve doku kullanımı örneği (Süleymânâme, TSM)

Minyatürde **yön** algısı eserde anlatılan hikâyeye göre farklılık göstermektedir. Örneğin bir akarsu çiziminde, figürlerin konumlanmasında ve binaların yerleştirilmesinde yön ögesi etkili olmaktadır.

Minyatürde **doku**, hem çizgi hem de renk ve leke hâlinde görülür. Daha çok mimari detayların üzerinde kullanılan geometrik süslemelerde dokuya yer verilmiştir. Doku, minyatürü zenginleştirmek ve minyatüre hareket kazandırmak için kullanılmaktadır (Görsel 3.4).

Tekdüzeliği ortadan kaldıran doku ögesi minyatürlerde çok sık kullanılmaktadır.

Görsel 3.4: Ârifî'ye ait, tasarımda doku kullanılan minyatür örneği (Süleymânâme, TSM)

3.1.2. Tasarım İlkelerinin Minyatürde Kullanımı

Tüm sanat dallarında olması gereken ritim, denge, vurgu, süreklilik, orantı, görsel hiyerarşi, zıtlık ve bütünlük gibi tasarım ilkeleri minyatür sanatında da bulunmaktadır (Görsel 3.5).

Minyatürde **ritim** denince savaş sahnelerinde kullanılan atlar ve figürler akla gelmektedir. Atların ardı ardına dizilmesi ve bu atlarda aynı şablonun kullanılması biçimsel olarak ritim ilkesini ortaya çıkarmaktadır. Minyatür eserler incelendiğinde atların haricinde mimari öğelerle de ritim oluşturulduğu görülmektedir. Mimari öğelerin üst üste, yan yana ya da çapraz dizilişi ve kalelerin sur detayları ritim ilkesini gösteren önemli örneklerdir. Ritim, tasarıma hareket ve farklılık kazandırmaktadır.

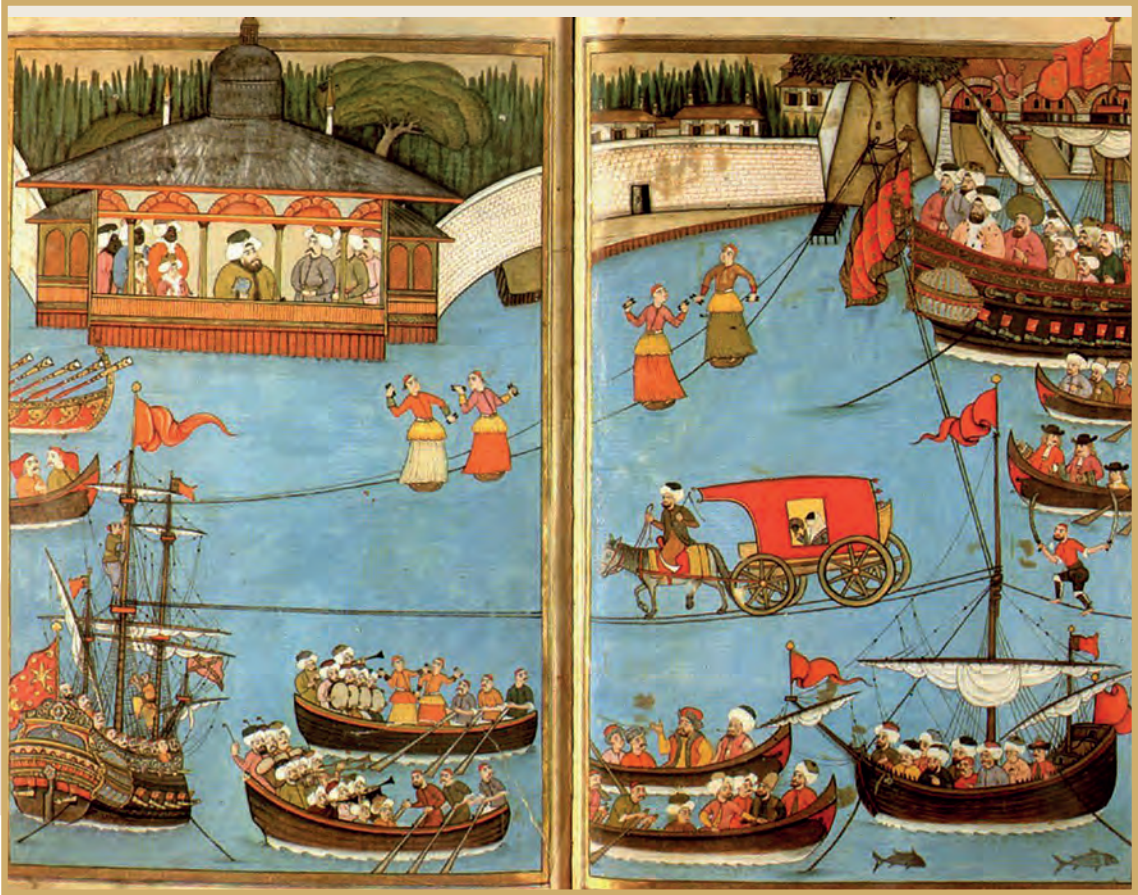

Görsel 3.5: Nakkaş Osman'a ait Çelebi Mehmed portresi, ritim ilkesi örneği (TSM)

Minyatür, hat, tezhip, resim, heykel ve diğer sanat dallarında aranan özelliklerden biri de **dengedir**. Minyatür genel anlamı ile dengeli kompozisyonlara sahip bir sanat dalı olduğu için denge ilkesi oldukça önemlidir. Kullanılan doğal ve pastel renklerle tasarımda denge sağlanmıştır. Kurgudaki denge de minyatür tasarımları için önemlidir. Figürlerin ve mimari öğelerin yoğunluk dengesi, yatay ve dikeyde kullanılan çizgi dengesi, kullanılan dokulardaki ve ölçüdeki denge tasarımı tamamlayan unsurlardır.

Minyatürde **vurgu** ilkesi, çeşitli yöntemlerle bazı figürlerin ve renklerin ön plana çıkarılmasıdır. Vurgu, tasarımda kullanılan nesnelere göre farklılık göstermektedir. Örneğin resmedilen sahnede önemli bir kişi ya da başka bir figür (padişah, sadrazam, konuda vurgulanmak istenen mimari bir öge gibi) varsa bu nesnelere boyut olarak daha büyük yapılır. Padişahlar boyut olarak daha büyük yapıp, padişahın kıyafeti de farklı renkte boyanarak vurgulanabilir.

Minyatürde **süreklilik**, tam anlamıyla kullanılması gereken bir ilkedir. Minyatürde resmedilen hikâyeye paftalara bölünerek birden fazla olay bir minyatür eserinde anlatılabilir. Paftalara ayrılan bu alanlar sağdan sola sağa ve yukarıdan aşağıya doğru bir yol takip eder. Göz bu geçişleri kesintisiz olarak takip eder (Görsel 3.6).

Görsel 3.6: III. Ahmed'in oğullarının sünet düğünü, sağdan sola süreklilik örneği (Surname-i Vehbi, TSM)

Minyatürde **oran orantı** ve **görsel hiyerarşi** tasarımın bütünü-
nü oluşturan ilkelere dir. Minyatürler bu bağlamda incelendiğinde
her birinde oran orantının oldukça doğru kullanıldığı görülmekte-
dir. Minyatür sanatı, büyük ve küçük nesnelerin birleşmesiyle or-
taya çıkan uyumu gözler önüne sermektedir. Büyük alanların içine
yapılan küçük detaylar, figürlerin boyutları ve fazlalığı minyatürün
genel kurgusuna bakıldığında orantılı durmaktadır. Göz, bu orantı-
yı algılamakta ve tasarımda bir eksiklik hissetmemektedir.

Zıtlık ögesi, büyük ve küçük nesnelerin bir arada kullanılması
ile oluşabilir. Tasarımdaki önemli bir nesneyi vurgulamak için zıt-
lık ilkesinden yararlanır. Örneğin pastel renklerin arasına canlı bir
kırmızı kullanılarak minyatürde zıtlık elde edilebilir. Ya da küçük ve
detayları nesnelerin devamına resmedilen kütleli bir öge, zıtlığı
oluşturabilir.

Minyatürde kullanılan öğelerin tamamı, bir **bütünlük** içinde
tasarlanmaktadır. Yan yana ve üst üste gelen renkler, büyük ve kü-
çük nesnelerin bir araya gelmesi ve kullanılan tüm tasarım öğeleri
bütünlük içinde olmalıdır.

Bilgi Kutusu

Osmanlı minyatür sanatı, XV ve XVI. yüzyıllarda Saray'da kurulan "nakkaşhane" vasıtasıyla ve "Ehli Hiref" kurumu tarafından kendine özgü sanat anlayışını ortaya koymuş; desen, kompozisyon, renk ve kullanılan unsurlarla kendine has bir üslubun sahibi olmuştur. Bu sayede farklı sanat akımlarının dışında bir üslup oluşturularak minyatür sanatında adından söz ettiren eserler ortaya çıkması sağlanmıştır.

Geleneksel minyatür eserler incelendiğinde kompozisyonun kâğıda genellikle dik olarak yerleştirildiği, çizim alanının anlatılan konu tam ortada olacak şekilde iki ya da üç paftaya bölüldüğü görülmektedir. Anlatılan konunun ya da kişinin merkeze, diğer yardımcı elemanların bütünlüğü sağlayacak şekilde ve dengeli olarak paftaların içine yerleştirildiği göze çarpmaktadır. Unsurlar birbirini kapatmayacak şekilde ya yan yana ya da tek başına yerleştirilmiştir. Mekân veya doğa kompozisyonlarında yerleştirilen tüm unsurlar çok ince detaylarına kadar verilmektedir. Kompozisyonda büyük boşlukların bırakılmasına özellikle dikkat edilmektedir (Görsel 3.7).

Mimari elemanların ve doğa elemanlarının boyutları insan figürleri ile karşılaştırıldığı zaman doğal hâlleri ile tasarımdaki hâlleri arasında çelişki yaşanmaktadır. Birkaç katlı bir bina veya birkaç metre yüksekliğindeki bir ağacın boyu, insan ve hayvan figürlerinin yanında bir yanlışlık olduğu hissiyatı oluşturacak ölçüde küçük tasvir edilebilmektedir.

Görsel 3.7: Nakkaş Osman'a ait minyatürde renk, doku ve yön kullanım örneği (Hünernâme, TSM)

3.1.3. Resim Teknikleriyle Çizilen Özgün Çiçekleri Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme

Geleneksel minyatür sanatında sanatçılar çiçek ve bitkilerin doğal yapısını bozmadan, stilize ve deforme ederek motifler oluşturmuşlardır. Doğadaki formları şematikleştirilen çiçek ve bitkiler yalın hâle getirilerek ayrıntılarından arındırılmış, kullanılan motifin karakterinin daha sade ve anlamlı bir şekilde ortaya çıkmasına yardımcı olunmuştur.

Geleneksel Türk sanatlarında çok sık karşılaşılan lale, yaprak, karanfil ve gül gibi motifler "stilize" edilerek kullanılmaktadır. Stilizasyon, süsleme resminde en çok kullanılan yöntemdir. Tabiatın alınan çiçek, karakterine bağlı olarak amaca ve tekniğe uygun biçimde yalınlaştırılır.

Stilizasyona konu olan çiçek, gözlem sonunda kazanılan izlenimlere dayanılarak, benzerlerinden ayrılan karakteri bozulmadan, çizgisel niteliğe dönüştürülüp biçimlenir. Stilizasyonda çiçeğin girinti ve çıkıntıları karakteri bozulmamak şartıyla sadeleştirilir. Bu şekilde çiçek ve yaprakların karakteri de daha kısa yoldan ve sade bir şekilde ortaya konmuş olur. Stilizasyon daha çok dekoratif karakterlidir, doğanın süslenip, geometrik kalıplara sokularak ritmik şekillere büründürülmesidir (Görsel 3.8).

Osmanlı nakkaşları tarafından çok sık kullanılan tek çiçekler, vazolu ve vazosuz buketler gibi birçok kısma ayrılan üsluplaştırılmış çiçekler, şükûfe tarzı olarak adlandırılmıştır. Bu tarz çiçek süslemeleri natüralist özellikleri olan, özellikle XVIII ve XIX. yüzyıllarda benimsenmiş bir süsleme tarzıdır. Çizilen peyzaj unsurlarının çoğunda tarama tekniği, bazılarında noktalama tekniği kullanılmaktadır.

Görsel 3.8: Karamemi'ye ait yarı üsluplaştırılmış çiçek motifleriyle kitap kabi bezemesi (Kırk Hadîs, TSM)

Okuma Parçası

OSMANLI'NIN ÇİÇEKLERİ

Güzellikleri genellikle “İrem bağı gibi” diye tasvir edilen Osmanlı has bahçelerinin -padişaha ait bahçelerin- başında sarayların bahçeleri gelmektedir. Osmanlı padişahının bahçeleri ne diğer İslâm bahçelerine ne de Avrupa bahçelerine benzer. Osmanlı bahçeleri son derece özgür bir şekilde gelişim imkânına sahip olan mekânlardır. Kale içinde, bol suyu olan Bursa'daki saray bahçesi, nehirler arasındaki özel bir alanda yaratılmış olan Edirne Yeni Saray bahçesi, üç taraftan denizle çevrili bir tepeden aşağı doğru yayılan Topkapı Sarayı bahçeleri, Marmara Denizi'ne biraz yüksekte bakan Üsküdar Sarayı bahçeleri veya Haliç kıyılarıyla Boğaziçi kıyılarındaki sirtlarını tepelere dayamış olan ya da Küçüksu, Kâğıthane gibi dere kenarlarında suyun keyfini çıkaran has bahçeler bu özgür şekillenişin en güzel örnekleridir.

İstanbul bahçeleri ve buralarda yetiştirilen çiçeklerden hayranlıkla söz eden İstanbul ressamlarından İngiliz Thomas Allom da XIX. yüzyılda İstanbul'da hemen her evin, içinde çeşitli ağaç ve çiçeklerin yetiştirildiği bahçelerin ortasında kurulduğunu anlatır. Sanatçı; Türklerin çiçeğe, özellikle güle çok değer verdiğini, Türkler arasında bir çiçek dili bulunduğunu ve her çiçeğin bir anlam ifade ettiğini örneklerle açıklar. Allom'a göre portakal çiçeği umudu, kadife çiçeği umutsuzluğu, horozibiği değışmezliği, lâle sadakatsizliği simgeler; “selâm” adı verilen çiçek demetleri mektupların yerini doldurur, âşıkların sevgililerine karşı duygularını anlatır.

ÇİÇEKLE SÜSLEME

Minyatürlerdeki kahvehane sahnelerinde figürlerin sarıklarının arasına çiçek, özellikle de karanfil koydukları görülmektedir.

Çiçek sevgisi ve geleneği, mezar taşlarına da geniş çapta yansımıştır. Hayatta iken çiçeğini sarığından eksik etmeyenlerin mezar taşlarındaki sarıklarında da çiçek bulunur. Moltke, kadın mezarları hakkında şunları söyler: “Kadınların mezar taşları çiçeklerle süslenmiştir. Evlenmemiş olanların taşları bir gül goncası ile belli edilmiştir..” Bazı kadın mezar taşlarının baş kısmı, gerdanında altınlar dizili kolye bulunan bir boyundan çıkan gül gibi işlenir.

Lâle Devri'nin büyük nakkaşı Levnî'nin resmettiği hemen tüm kadınlar, hotozlarına soktukları çiçeklerle süslenmiştir. Levnî, figürleri çiçekle süslemekle yetinmemiş, çoğunlukla ellerinde de çiçekle tasvir etmiştir. Bu portrelerde bazen taze çiçek yerine çiçekli oylar da kadınların süslerini zenginleştirmiştir. Bunun bir örneği Levnî'nin en çok tanınan eserlerinden olan “Sazendeler” kompozisyonunda görülür. Müzisyen kadınların hotozları üzerinden bağladıkları kaşbastılarda çiçekli oylar bulunmakta, bunların arasına da canlı çiçek sokulduğu görülmektedir (Görsel 3.9).

Görsel 3.9: Levnî'ye ait Sazendeler minyatürü (TSM)

Günümüze kadar gelen iğne oyası hotoz ile eşarp kenarını süsleyen oya, kadınların elinden ne kadar güzel menekşeler, hanımcilleri, güller, karanfiller ve sümbüller çıktığını gösterir. Örneğin bir eşarbin kenarında yeşil bir tepe oluşturan bahçedeki servi, neredeyse tam bir Türk bahçesini tanımlar. Günlük kullanım eşyalarında da çiçek işlemleri bolca kullanılmıştır; XIX. yüzyıldan sümbüllü bir havlu, natüralist çiçek zevkinin geç

Görsel 3.10: Lâle motifli takı

dönemlere kadar eksilmeden ve kesintisiz devam ettiğini gösteren bir örnektir (Görsel 3.10).

Günümüze kadar gelen iğne oyası hotoz ile eşarp kenarını süsleyen oya, kadınların elinden ne kadar güzel menekşeler, hanımelleri, güller, karanfiller ve sümbüller çıktığını gösterir. Örneğin bir eşarabın kenarında yeşil bir tepe oluşturan bahçedeki servi, neredeyse tam bir Türk bahçesini tanımlar. Günlük kullanım eşyalarında da çiçek işlemleri bolca kullanılmıştır; XIX. yüzyıldan sümbüllü bir havlu, natüralist çiçek zevkinin geç dönemlere kadar eksilmeden ve kesintisiz devam ettiğini gösteren bir örnektir.

Osmanlı işlemlerinin de vazgeçilmez motifleri çiçeklerdir (Görsel 3.11). Saray işlemlerinde bunların en yüksek kalitede örnekleri bulunur. Yorgan yüzlerinde çok ince pamuklu kumaştan işlemeli örtüler kullanılmıştır. Topkapı Sarayı Müzesi koleksiyonlarında bulunan ve günümüze ulaşabilmiş birkaç çocuk yorganından biri de lâle desenli kemhadan yapılmıştır.

Küçük boyutlu, natüralist görünümlü karanfil, Osmanlı kumaşlarında, özellikle kemha tekniğinde dokunmuş olanlarında, çok sık kullanılan bir motiftir. Ancak karanfil başka hiçbir İslâm sanatı alanında benzeri olmayan biçimde, özellikle Osmanlı kadifelerinde son derece zarif bir şekilde, adeta yelpazeyi andırır biçimde stilize edilmiştir. Karanfilin taç yapraklarının veya diğer kısımlarının içi çoğu zaman gül guncası, sümbül veya başka çiçeklerle doldurulmuştur. Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan XVII. yüzyıl başlarından kalma bir kadife yastıkta bâhar çiçekleri, gül guncası ve sümbüller karanfillerin yaprak ve çanak kısımlarını doldurur.

Kanuni Sultan Süleyman zamanında İznik'te yapılan tabak, şişe, bardak gibi çini eşyalarda çiçek üslûbu uygulanmaya başlanmıştır. Sümbül, karanfil, Manisa lâlesi gibi çiçekler İznik tabaklarını süslemiştir. Kara Memi'nin tezhiplerinde sunduğu çiçek motifleri birdenbire yayılmıştır.

Nurhan ATASOY, Z Dergisi.
(Düzenlenmiştir.)

Görsel 3.11: Abdullah Buhari'ye ait tek figür çiçek çalışması (TSM)

Görsel 3.12: Bahar eğlenceleri, minyatürlerde kullanılan çiçek örneği detayı (TSM)

Uygulama Faaliyeti

1. Uygulama: Resim Teknikleriyle Çizilen Özgün Çiçekleri Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak çiçek sadeleştirme uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Doğadan alınmış yaprakları olan bir çiçek
- Eskiz kâğıdı, bant
- Çizim kalemi, silgi
- Âharlı kâğıt
- Sulu boya, fırça çeşitleri
- Palet, su, su kabı

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

Çiçek Sadeleştirme İşlem Basamakları

- Gerekli malzemeleri çalışma masasına yerleştiriniz.
- Doğadan edindiğiniz çiçeği temiz bir kâğıdın üzerine yerleştiriniz. Çiçeğin duruş pozisyonunu istediğiniz gibi ayarlayınız. Çiçeği kâğıt üzerine bantlayarak verdiğiniz şekli sabitleyiniz (Görsel 3.13).
- Çiçeğin yapıştırıldığı zemini ve eskiz kâğıdınızı çalışma masası üzerinde yan yana yerleştiriniz. Sizden uzakta duran ve farklı açıda yerleştirilen çiçek gözlem yapmanızı zorlaştıracaktır.
- Motif üzerinde uygun yerlere noktalamaları yapınız.
- Boyama işlemi biten çalışmayı kurumaya bırakınız.

- Çizime, çiçeğin belirgin yapraklarından başlayınız. Bazı yapraklar altta ve görünmüyor olabilir. Çiçeğin üzerinde direkt görebildiğiniz yaprakları kâğıda çiziniz. Fazla detaylı çiçek yapraklarını daha sade ve yalın hâlde çiziniz (Görsel 3.14).
- Çizim yaparken çiçeğin ana karakterini bozmadan çiçeğe estetik bir görünüm vermeye çalışınız. Çiçek üzerinde görülen dokuları ve tohumları çiziniz.

Görsel 3.13: Doğal çiçek örneği

Görsel 3.14: Doğal çiçeği sadeleştirerek çizim çalışması

- Çiçeğin sapını ve sapın üzerindeki yaprakları çizin. Yaprakların doğal hâlinde bulunan kıvrımları veya kırılmış duran görüntüleri çiziminize almayınız. Estetik yapıyı bozabilecek yaprak veya çiçekleri çiziminize almayınız (Görsel 3.15).
- Yaprak üzerinde bulunan dokuların çizimini yapınız.
- Yaptığınız eskiz üzerinde düzeltme gerektiren yerleri silerek tekrar çiziniz (Görsel 3.15).

Görsel 3.15: Doğal çiçeği sadeleştirerek çizim çalışması

- Hazırladığınız desenin doku ve detay çizimleri olmadan sadece dış hat çizgilerini başka bir eskiz kâğıdına geçiriniz.
- Hazırladığınız çiçek çizimini, desen geçirme tekniğini uygulayarak âharlanmış zemin kâğıdına geçiriniz (Görsel 3.16).

Görsel 3.16: Çizilen desenin âharlı kâğıda aktarılması

- Çizimini yaptığınız doğal çiçeği inceleyiniz ve boyama için gerekli olan renkleri paletinize hazırlayınız. Hazırlanan boya koyu kıvamlı olmamalıdır.
- Önce çiçek yapraklarının, daha sonra dal ve yaprakların zemin rengini sürünüz (Görsel 3.17,3.18).

Görsel 3.17: Çizilen desenin boyanması aşaması

Görsel 3.18: Âharlı kâğıtta deseni boyama aşaması

- Çiçeğin doğal hâlinde bulunan doku, tohum ve damar gibi ayrıntılar için doğalındaki renklere yakın tonları hazırlayınız.
- Çiçek yapraklarının üzerindeki ayrıntıları, tek kıl fırça ile tarama tekniğini kullanarak renklendiriniz.
- Çiçeğin tohum kısımlarında bulunan tohum keseciklerinin zemin rengini sürünüz. Rengin birkaç ton koyusu ile tarama tekniğini kullanarak doku veriniz (Görsel 3.19).
- Tüm çiçek yapraklarının ve tohum saplarının çevresine kontur çekiniz. Kontur için kahverenginin açık tonlarından birini kullanabilirsiniz (Görsel 3.20).
- Çalışmanızı kurumaya bırakınız.

Görsel 3.19: Tohum ve çiçek üzerindeki dokuların oluşturulması, detay

Görsel 3.20: Doğadan sadeleştirilmiş ve boyama işlemi bitirilmiş çiçek deseni

- Görsel 3.21’de verilen çiçek motiflerini çiziniz ve görseldeki özelliklere uygun olarak renklendiriniz.

Görsel 3.21: Ali Üsküdarî’ye ait çiçek çalışmaları, şükûfe tarzı (TSM)

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Doğadan seçtiğim bir çiçeği sadeleştirerek çizdim.		
2	Çizimde hatalı kısımları düzelttim.		
3	Çizdiğim deseni resim kâğıdına geçirdim.		
4	Çiçeğin doğal hâlindeki renkleri paletime hazırladım.		
5	Uygun fırça ile çiçeğin doğalındaki renkleri kullanarak boyama işlemini yaptım.		
6	Boyama işlemi bittiğinde çalışmamı kuruması için serin ve güneş almayan bir masaya yerleştirdim.		

3.1.4. Resim Teknikleriyle Çizilen Özgün Ağaçları Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme

Türk minyatür sanatında gözlem yapmak önemlidir. Sanatçı doğayı olduğu gibi resmetmekten genellikle kaçınmış, belli kalıplara sokmuştur. Minyatürlerde doğanın bu kalıplaşmış hâlleri benimsenmiş ve kullanılmıştır. Bu nedenle de Türk minyatürleri kendine özgü bir üsluba sahip olmuştur.

Minyatür tekniğinde ağaçların estetik görünmesi ve desenin zenginleştirilmesi adına yaprakların çizimi önemli bir yer tutar. Sadeleştirme yapılırken yaprakların formlarında küçük değişiklikler yapılır. Bu değişiklikler ağacı daha estetik ve zengin göstermek, tekdüzelikten kurtarmak için yapılır. Değişiklikler çizimi yapan kişilerin kendi yorumları doğrultusunda yapılabilir ya da kalıplaşmış geleneksel süsleme tarzları da kullanılabilir (Görsel 3.22).

Geleneksel minyatür sanatında farklı şekil ve yapılarla sahip servi, sedir, incir, zeytin, asma, hurma, palmye, kayın, nar, meşe, bahar dalı vb. ağaçlar stilize edilerek kullanılmıştır.

Servi ağacının kendine ait formu, doğada olduğu gibi ince ve uzun şekilde çizilir. Öncelikle kompozisyonda yer alacağı ölçüye karar verilerek servi ağacının gövde kısmının form çizimi yapılır. Aynı şekilde ağacın yeşil kısmının geometrik formu çizilir. Servi ağacı uzaktan bakıldığında gövde hariç yeşil kısmı üçgen bir form şeklinde ifade edilmektedir. Ağacın yeşil kısmı ile gövdesinin ölçülerinin orantılı olmasına dikkat etmek gerekmektedir. Üçgen formun içini tam ortasından ikiye bölen orta pafta çizgisi yerleştirilir. Tüm çizimler paftanın tek tarafında yapılmalıdır çünkü minyatürlerde bu tip ağaçlar, simetrik olarak ifade edilir. Ağacın dış hat çizimi, pafta çizgisinin tek tarafında nüanslı çizim tekniği kullanılarak, tek seferde çizgi tamamlanacak şekilde, kalem kaldırılmadan yapılır. Bu işlem sırasında ağacın gövdeyle birleşme noktası yuvarlak bir yapıda ve estetik çizilebilir. Farklı yönlerde uzayan ve sadeleştirilecek dallar yok sayılmalı, ağacın dış hattı yukarı yönde daralarak pafta çizgisinin üst kısmında bitirilmelidir. Düzeltmeler yapıldıktan sonra eskiz kâğıdı ağacın orta pafta çizgisinden katlanarak çizgi karşı tarafa geçirilir. Bu işlem sırasında da yine nüanslı çizim tekniği kullanılır. Ağacı daha güzel göstermek adına yaprakları çizilir.

Görsel 3.22: Hâtîffî'ye ait ağaç formları örneği, detay (Hüsrev-ü Şirin, NYMMA)

2. Uygulama: Resim Teknikleriyle Çizilen Özgün Ağaçları Minyatür Sanatı Kurallarıyla Sadeleştirme

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak ağaç sadeleştirme uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Doğadan çekilmiş meyveli bir ağaç fotoğrafı
- Eskiz kâğıdı, bant
- Çizim kalem, silgi
- Âharlı kâğıt
- Sulu boya
- Fırça çeşitleri
- Palet, su, su kabı

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

Ağaç Sadeleştirme Uygulaması İşlem Basamakları

- Gerekli malzemeleri çalışma masasına yerleştiriniz.
- Doğadan çektiğiniz meyveli bir ağaç fotoğrafını sadeleştirme yapmak üzere bilgisayarınızda açabilirsiniz veya Görsel 3.23 ve 3.24'te verilen görselleri kullanabilirsiniz.

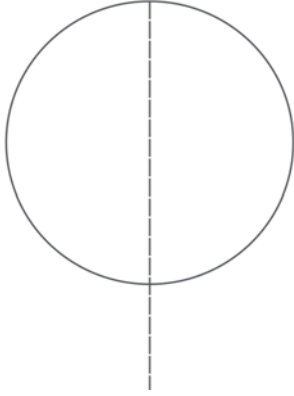
Görsel 3.23: Sadeleştirme işleminde kullanılan meyve ağacı

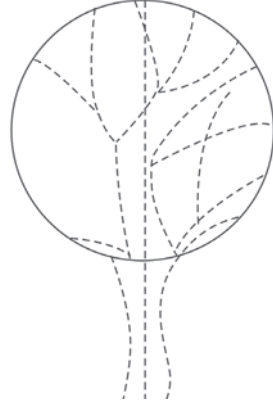
Görsel 3.24: Sadeleştirme işleminde kullanılan meyve

- Eskiz kâğıdınızda oluşturduğunuz çizim alanına, cetvelle, düz ve kesik çizgilerden oluşan orta yardımcı çizgi yerleştiriniz.
- Çizginin üst kısmından başlayarak ağacın üst kısmının yerleşeceği boyutlarda bir daire yerleştiriniz (Şekil 3.1).
- Ağaç fotoğrafını inceleyiniz, ana dalların kanaviçesini fazla detaya girmeden yerleştiriniz (Görsel 3.23).
- Daire formun alt kısmında yer alan orta yardımcı çizginin sağ ve sol tarafına gövdeye ait kanaviçeleri yerleştiriniz (Şekil 3.2).

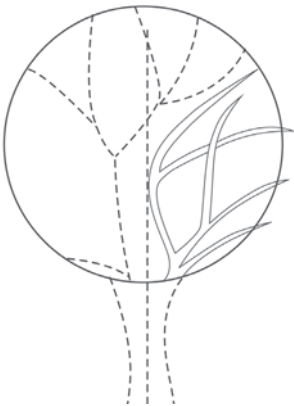

Şekil 3.1: Yardımcı çizgilerin yerleştirilmesi

Şekil 3.2: Ağaç sadeleştirme kanaviçe çizimi

- Dairenin iç kısmına ağacın ana dallarına ait kesik çizgilerle sadeleştirdiğiniz dalları yerleştiriniz.
- Ana dallara ait kanaviçelerin üzerinden asıl çizimi yapınız (Şekil 3.3).
- Her çizginin tam karşısına ve 2-3 mm aralık bırakarak -dalin şekline göre ölçüler değişebilir -aynı özelliklere sahip ikinci çizgileri yerleştiriniz. Çizimlere bakıldığında dal görüntüsünü ortaya çıkarınız (Şekil 3.3).
- Yuvarlak formun alt kısmında devam eden yardımcı orta çizginin sağ ve sol tarafına ağacın gövde çizimini yapınız.
- Ağacın gövdesinin altına arazi çiziminin kanaviçesini yerleştiriniz (Şekil 3.4).

Şekil 3.3: Dal ve gövde çiziminin yapılması

Şekil 3.4: Arazi kanaviçesinin yerleştirilmesi

- Arazi için yerleştirilen kanaviçe çiziminin üzerinden asıl çizimi yapınız (Şekil 3.5).

Şekil 3.5: Arazi çizimi

- Çalışma kâğıdınızın üzerine yeni bir eskiz kâğıdı yerleştiriniz. Çizimin kaymaması için kâğıtları birbirine ve çalışma masasına bantlayınız. Yardımcı çizgiler olmadan çizimi yeni kâğıdınıza geçiriniz (Şekil 3.6).

Şekil 3.6: Düzeltme işlemi

- Çizilen ağacın dal ve gövdesinde fazla detay varsa onları düzelterek sadeleştiriniz.
- Çizim üzerinde hatalı ve estetik görünmeyen yerleri silerek tekrar çiziniz (Şekil 3.7).

Şekil 3.7: Sadeleştirme işlemi yapılmış ağaç çizimi

- Hazırlanan dalların üzerine farklı boylarda, armut ağacının yaprağını andıran detaysız yapraklar yerleştiriniz (Şekil 3.8).
- Yaprak ve dallar ile orantılı armut çizimini yapınız (Şekil 3.8).
- Ağacın altına çizilen arazi üzerine küçük bitkiler yerleştirerek görünümünü zenginleştiriniz.

Şekil 3.8: Yaprak ve meyvelerin çizim işlemi

- Hazırladığınız desenin -yaprak ve meyveler olmadan- sadece dal ve gövde çizgilerini kâğıdın arka yüzüne geçiriniz.
- Çizimde hatalı bölümleri düzeltiniz.
- Desen kâğıdını âharlı kâğıt üzerine yerleştiriniz ve masaya bantla sabitleyiniz.
- Desenin sadece dal ve gövde kısmını ince ve sert uçlu bir kurşun kalemle âharlı kâğıda aktarınız (Şekil 3.9).
- Paletinize ağacın dal ve gövde kısımlarında kullanacağınız kahverengi boya tonlarınızı en az üç tonda hazırlayınız.
- Uygun kalınlıkta bir fırça ile ağacın gövde kısmını koyu ton kahverengi ile boyayınız (Görsel 3.25).
- İnce bir fırça ile orta ton kahverengi kullanarak dalları boyayınız (Görsel 3.25).

Şekil 3.9: Hazırlanan deseni âharlı kâğıda geçirme işlemi

Görsel 3.25: Ağaç gövde ve dallarının renklendirilmesi

- İnce fırçanızla dalların bazılarının üzerinden -ışık alma yönüne göre- açık ton kahverengi ile veya sulandırdığınız fırçanızla tekrar geçerek açıkly koyulu bir zemin oluşturunuz (Görsel 3.26).

Görsel 3.26: Dalların boyanması işlemi

- Paletinize üç farklı yeşil veya toprak renkleri hazırlayınız.
- Arazi çizimindeki bölümlerin her birini farklı bir yeşil veya toprak renkleri ile boyayınız (Görsel 3.27).

Görsel 3.27: Arazi renklendirme işlemi

- Arazi üzerinde bulunan küçük bitkiler için daha önce kullanılan yeşillerin dışında bir yeşil boya hazırlayınız.
- Çok ince bir fırça ile bitkilerin yeşil kısımlarını renklendiriniz (Görsel 3.28).

Görsel 3.28: Bitki renklendirme işlemi

- Ağacın yaprakları için seçeceğimiz bir yeşil rengi paletinize hazırlayınız.
- İnce uçlu bir fırça ile dalların üzerine yaprakları çiziniz (Görsel 3.29).
- Açık tonda olmasını istediğiniz yaprakların bölümleri için aynı boyayı sulandırarak kullanınız.

Görsel 3.29: Yaprakları renklendirme işlemi

- Paletinize açık ton bir yeşil hazırlayınız.
- İnce bir fırça ile dalların uygun bölümlerine meyveleri yerleştiriniz (Görsel 3.30).

Görsel 3.30: Meyvelerin zemin renklerinin boyanması işlemi

- Yapraklar için kullanılan yeşil rengin koyu tonunu hazırlayınız.
- En ince fırça ile tüm yaprakların çevresine kontur çekiniz.
- Aynı fırça ve renk ile yaprakların ortasına damar çizimini yapınız (Görsel 3.31).

Görsel 3.31: Yaprakların konturlarının çekilmesi işlemi

- Paletinize iki ton sarı ve bir ton turuncu hazırlayınız.
- İnce fırça ile zemin rengi sürülmüş olan meyveleri önce sarı ile boyayınız.
- Armutların bazı bölgelerini turuncu renkle renklendiriniz (Görsel 3.32).
- Paletinizde bulunan ve yaprakta kullandığınız açık yeşil ile armutlara kontur çekiniz.

Görsel 3.32: Meyveleri renklendirme işlemi

- Paletinize kırmızı ve sarı boya hazırlayınız.
- İnce fırça kullanarak bitkilerin çiçek bölümlerini renklendiriniz (Görsel 3.33).

Görsel 3.33: Çiçekleri renklendirme işlemi

- Boyama işlemi biten ağaç motifini kuruması için gölge ve serin bir yere kaldırınız (Görsel 3.34).

Görsel 3.34: Ağaç çizimi

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Sadeleştirme işleminde kullanmak için doğadan alınmış ağaç görüntüsünü hazırladım.		
2	Çizim alanını hazırladım.		
3	Ağaç formunun kanaviçelerini çizdim ve çizgileri birleştirdim.		
4	Çizdiğim ağaç motifini temize çekip âharlanmış kâğıda aktardım.		
5	Boyaları ve fırçaları hazırladım.		
6	Boyama işlemi sırasıyla tamamladım.		

3.1.5. Çeşitli Özgün Bulut Çizimi

Bulut motiflerinin minyatürlerde genellikle kompozisyonu tamamlayan unsurlar olarak kullanıldığı görülmektedir (Görsel 3.35). Gökyüzüne yerleştirilen bulut motifleri doğanın bir parçası olan bulutların sadeleştirilmesi yoluyla tasarlanır. Bulutlar; kimi zaman altın rengi kimi zaman da beyaz, mavi, turuncu vb. renklerin tonları ile eserlerde yer almaktadır. Bulutlar hareket hâlinde oldukları için çeşitli görünümlere (ince, uzun, kavisli...) girer, bu hâller de sadeleştirilerek minyatürlerde yerini alır. Diğer geleneksel sanatlarda kullanılan motiflerden farklı olarak doğadakine en yakın şekilleriyle çizilen bulutlar, bir manzaranın tamamlaması amacı ile büyüklü küçüklü gruplar hâlinde kompozisyona yerleştirilir (Görsel 3.36).

Bulut motifinin kompozisyonda kaplayacağı yer, kanaviçesinin çizimi ile belirlenmiş olur. Kanaviçe yerleştirmede kişinin hayal gücü, motifin kompozisyondaki diğer motiflerle dengeli olması ve estetik görünmesi önemlidir.

Minyatür tekniğine en uygun motif, yağma bulut motifidir; bu sebeple çok sık kullanılmaktadır. Kompozisyon gereği veya isteğe bağlı olarak kıvrımlar çoğaltılarak motifi büyütüp küçültmek mümkündür. Bulutlar kompozisyona simetrik veya asimetrik yerleştirilebilir. Yağma bulut motifleri kat kat çoğaltılarak çizilir. Katlı yağma bulut motiflerini alt sıradan üst sıraya doğru aşamalı çizmek gerekir. Çizime merkez bulut motifinden başlanır, sağ ve sol kenardan en dışa doğru motifler çizilir, merkezden kenarlara doğru incelerek çizim sonlanır.

Görsel 3.35: Seyyid Lokman'a ait yağma bulut örneği detayı (Zübdetü't-tevârih, TIEM)

Görsel 3.36: Hz. Hamza Simurg üzerinde, yağma bulut motifleri örneği (Albüm, TSM)

3. Uygulama: Çeşitli Özgün Bulut Çizimi

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak özgün bulut çizimi uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Eskiz kâğıdı
- Kalem, silgi
- Doğadan çekilmiş bulut fotoğrafı
- Cetvel

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

Özgün Bulut Çizimi İşlem Basamakları

- Gerekli malzemelerinizi çalışma masasına yerleştiriniz.
- Doğadan edindiğiniz gerçek bulut görüntüsünü inceleyiniz.

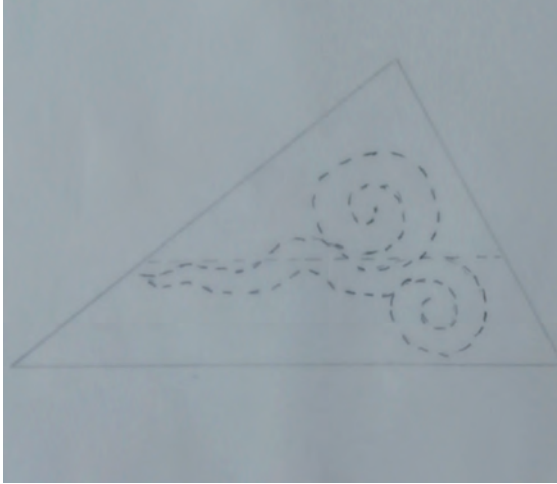

Görsel 3.37: Sadeleştirme işleminde esin kaynağı olarak kullanılan doğal bulut görünümü

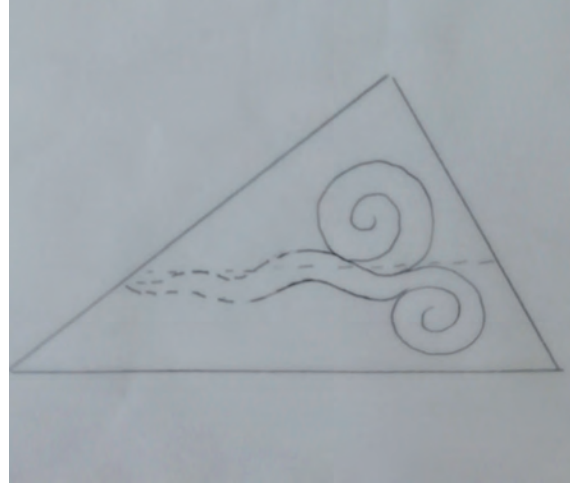
- Kompozisyona yerleştirmeyi düşündüğünüz bulut motifinin nasıl görünmesini istiyorsanız buna uygun bir geometrik formu çizim alanına yerleştiriniz.
- Geometrik formun içine size yardımcı olabilecek yardımcı çizgiler yerleştiriniz (Şekil 3.10).

- Hazırlayacağınız bulut motifi için helezon yapıda, birbirini eşit aralıklarla takip eden ve estetik görünümlü kanaviçeler yerleştiriniz (Şekil 3.10).
- Hazırladığınız bulut kanaviçesi çizgilerinin üzerinden giderek asıl çizimi yapınız (Şekil 3.11).

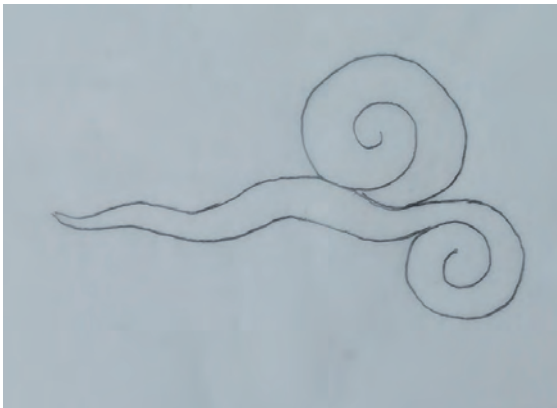

Şekil 3.10: Bulut kanaviçesi çizim işlemi

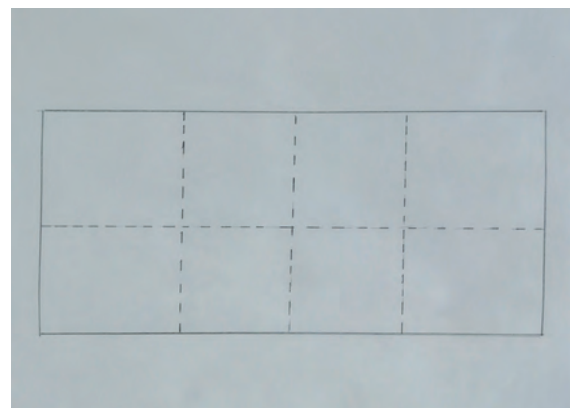

Şekil 3.11: Bulut çizim işlemi

- Çizimi tamamlanan bulut motifinde varsa düzeltmeleri yapınız.
- Çizimi, temiz bir eskiz kâğıdına yardımcı çizgileri almadan sadece motif çizgileri üzerinden kopya ediniz (Şekil 3.12).
- Eskiz kâğıdınıza dikdörtgen çizim alanı oluşturunuz.
- Hazırladığınız dikdörtgen formun içini yardımcı çizgilerle eşit bölümlere ayırınız (Şekil 3.13).

Şekil 3.12: Bulut motifi hazırlama işlemi

Şekil 3.13: Bulut çizim alanı oluşturma

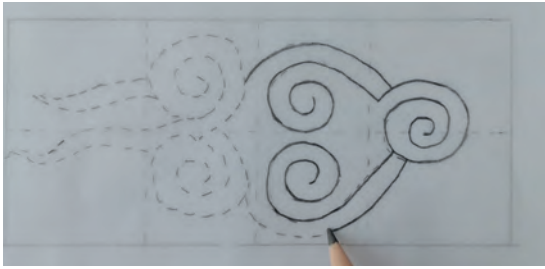

- Yardımcı çizgilerden faydalanarak yeni bir bulut kanaviçesi yerleştiriniz.
- Hazırlayacağınız bulut motifi için helezon yapıda, birbirini eşit aralıklarla takip eden ve estetik görünen kanaviçeler yerleştiriniz (Şekil 3.14).

Şekil 3.14: Bulut motifi çizim işlemi

- Kanaviçe çizgilerini takip ederek motifin çizimini yapınız (Şekil 3.15).
- Motifinizin düzeltme işlemini yaparken altta kalan bozuk kısımları silerek düzeltiniz (Şekil 3.16).

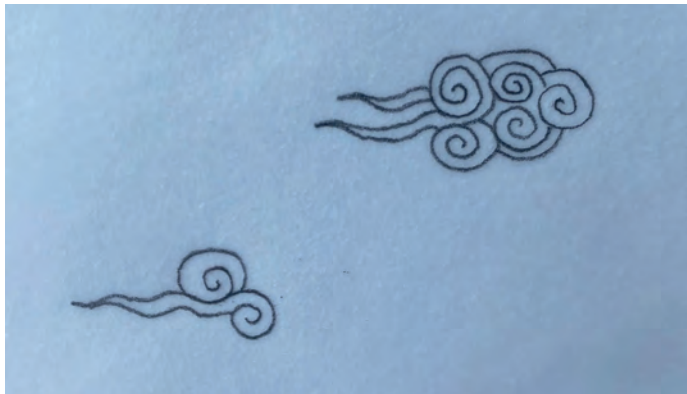

Şekil 3.15: Bulut motifi çizim işlemi

Şekil 3.16: Bulut motifi çizim işlemi

- Çizimini bitirdiğiniz kağıdınızın arka yüzünü çeviriniz. Yardımcı çizgiler olmadan sadece motif çizimleri üzerinden kurşun kaleminizle çiziniz (Şekil 3.17).

Şekil 3.17: Özgün bulut motifi

Bilgi Kutusu

Minyatürde denizler mavinin tonları, bazen altın rengi; akarsular yine mavi veya gümüş renk ile renklendirilmiştir. Suyun hareketini vermek için renklerin tonları ile oynamalar yapılmaktadır. Örneğin mavinin beyaza kadar olan tüm tonları kullanılabilir (Görsel 3.38).

3.1.6. Çeşitli Özgün Su ve Dalga Çizimleri

Minyatür sanatında deniz, akarsu ve durgun su gibi unsurlar suyun doğadaki hâllerinin çeşitli şekillerde motifleştirilmesiyle kullanılmaktadır. Örneğin deniz ya da göl çizimlerinde rüzgârlı havanın sudaki etkileri simetrik veya serbest stillerde, ritmik düzende ve çizgisel ifadelerle süslenmiştir (Şekil 3.18). Dere veya akarsular yine suyun akış yönünü belirtecek şekilde serbest ve tekrar eden çizgilerle motifleştirilmiştir.

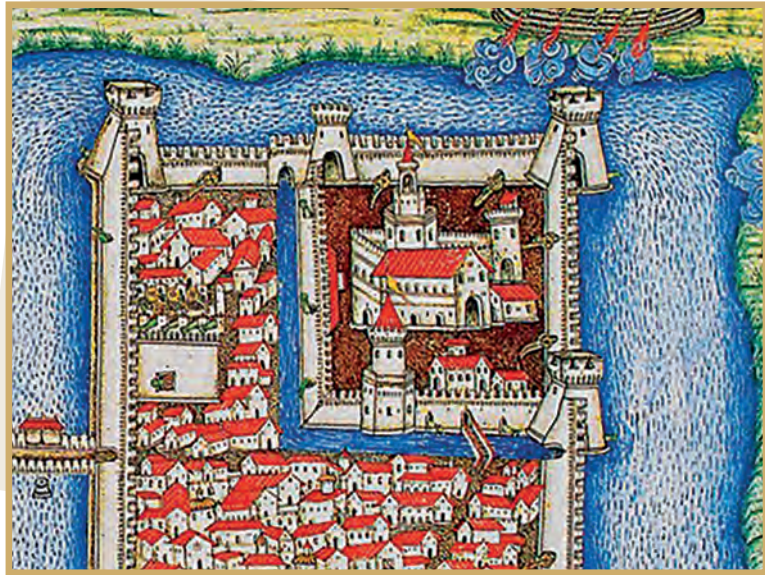
Tasarımda suyun hareketleri minyatüre hareket ve ahenk katarken aynı zamanda suyun kapladığı alanda boşluk oluşmasını da engellemektedir. Tüm çizimlerde nüanslı çizim tekniği kullanılmaktadır (Şekil 3.19).

Şekil 3.18: Akarsu çizim örneği

Şekil 3.19: Su dalgası çizim örneği

Görsel 3.38: Ahmed Feridun'a ait suyun hareketine örnek, detay (Zigetvar Seferi, TSM)

4. Uygulama: Çeşitli Özgün Su ve Dalga Çizimi

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak özgün su ve dalga çizimi yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Eskiz kâğıdı
- Kalem, silgi
- Doğadan çekilmiş su veya dalga fotoğrafı
- Cetvel

Uygulama için Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

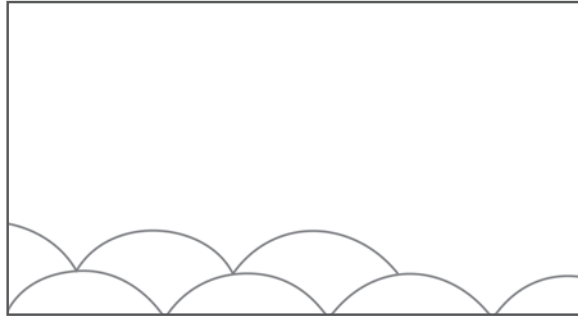
Özgün Bulut Çizimi İşlem Basamakları

- Gerekli malzemelerinizi çalışma masasına yerleştiriniz.
- Doğadan edindiğiniz gerçek su veya dalga görüntüsünü inceleyiniz (Görsel 3.39).

Görsel 3.39: Doğal deniz görünümü

- Eskiz kâğıdınıza bir kare veya dikdörtgen yerleştirerek çizim alanı oluşturunuz.
- Çizim alanının içine şablon cetvel kullanarak birbirini ortadan bölen yarım daireler çiziniz (Şekil 3.17).

Şekil 3.17: Özgün dalga motifi

- Yerleştirdiğiniz dairelerin içini yardımcı çizgilerle eşit aralıklara bölünüz.
- Her bir dairenin en st çizgisinin uç kısmını su dalgasını anımsatacak helezoni Şeklinde hareket vererek yukarı doğru çiziniz (Şekil 3.22).

Şekil 3.22: Köşe boşlukların kapatılması işlemi

- Dalga hareketlerini görünmesini istediğiniz veya kompozisyonda kaplayacağı alana uygun ölçülerde st üste yerleştirerek oğaltınız (Şekil 3.23).
- Çizimin ardından varsa düzeltme işlemini yapınız.

Şekil 3.23: zgn dalga motifi

- Görsel 3.40, 3.41, 3.42'de verilen örneklerde kullanılan su hareketlerini inceleyiniz ve çizim çalışmasını yapınız.

Görsel 3.40: Su dalgası çizim örneği kesiti (NYMMA)

Görsel 3.41: Su dalgası çizim örneği kesiti (NYMMA)

Görsel 3.42: Su dalgası çizim örneği kesiti (NYMMA)

3.1.7. İçinde Bulut, Dalga, Kaya, Ağaç, Çiçek ve Yer Bitkisi Olan Kompozisyon Hazırlama

Geleneksel minyatür sanatı eserlerinde uzak ve yakın olgusu yoktur. Bir minyatürde nakkaşın hem yukardan hem cepheden hem de kuş bakışı görüntüleri birlikte kullandığı görülebilir. Minyatürün en önemli özelliği motiflerin birbirini kapatmayacak şekilde yerleştirilmesi, geride kalan motif veya figürlerin kompozisyonda yukarı doğru çizilerek ön ve arka oluşturulmasıdır. Kişilerin önemine göre orantı kurmak, manzaralarda ve mimari yapılarda boy farkı yaratmamak, detayları bütünüyle göstermek, altın ve gümüş kullanmak da diğer önemli özelliklerdir.

Geleneksel minyatürlerde kâğıt, genel olarak dik pozisyonda kullanılmaktadır. Ancak kâğıdın yatay olarak kullanıldığı örnekler de mevcuttur. Çizime başlanmadan önce kompozisyonun kâğıt üzerinde kaplayacağı alanın cetvel çizgileri denilen dış hat çizgisi ölçülendirilerek belirlenmelidir. Çizgi dışında kalan bölümler geleneksel minyatür sanatında kullanılan süsleme unsurları ile ayrıca süslenebilmektedir.

- Her kompozisyonun bir konusu ya da hikâyesi olmalıdır. Manzara ve peyzaj minyatürlerinde de mutlaka konunun belirlenmesi gerekmektedir. Hikâyenin en önemli unsuru (ağaç, çiçek, deniz, ada, kız kulesi, gökyüzü vb.), kompozisyonun merkezinde olacak şekilde yerleştirilir. Ana unsura ait motif, desen ölçüsüne ve kompozisyon kurallarına uygun olarak yerleştirildikten sonra deseni ve kompozisyonu tamamlayacak olan diğer motifler yerleştirilir. Çizim alanı, yardımcı çizgilerle gerekli ölçülerde paftalara ayrılarak kompozisyon oluşturmada kolaylık sağlanabilir.
- Aynı kompozisyonda tek tip veya farklı ağaçlar kullanıldığında motifler birbirini kapatmayacak şekilde paftaların içine dizilmelidir. Sıra hâlinde yapılan ağaçlar genellikle tek tip, aynı boy ve hacimde yerleştirilmektedir. Bir kompozisyonda üçgen, daire veya kare form ağaçlar aynı anda kullanılabilir. Ancak bu ağaçlar farklı bölgelere yerleştirilmeli ya da ağaçların renkleri birbirinden farklı olmalıdır. Bir ağacın formu ne olursa olsun tüm yaprakları hatta yaprakların damarları bile en ince ayrıntısına kadar aslına uygun şekilde işlenmelidir. Ağaçlar, kompozisyona cepheden görüldüğü hâllerıyla yerleştirilmelidir (Görsel 3.43).

Görsel 3.43: Seyyid Lokman'a ait kompozisyon, detay (Hünernâme, TSM)

 Sıra Sizde

Aşağıdaki eseri kompozisyon açısından inceleyiniz. Eserde gördüğünüz doğa unsurlarının neler olduğunu, kullanılan renklerle ilgili düşüncelerinizi, bitki ve ağaçların yaprak detaylarını, kompozisyon dizilimi ile ilgili gördüklerinizi not ediniz. Notlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 3.44: Yavuz Sultan Selim'in kaplan avını gösteren minyatür (Hünernâme, TSM)

5. Uygulama: İçinde Bulut, Dalga, Kaya, Ağaç, Çiçek ve Yer Bitkisi Olan Kompozisyon Çizimi

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak kompozisyon çizim uygulaması yapmak.

Süre: 4 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Doğadan çekilmiş bir görüntü
- Eskiz kâğıdı
- Kalem, silgi

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.
- Kendi gözlemlerinizi sonucu çektiğiniz fotoğrafların çizimde kullanılması tavsiye edilir.

Kompozisyon Çizimi İşlem Basamakları

- Çizim için gerekli malzemeleri çalışma masasına yerleştiriniz.
- Doğadan edindiğiniz ya da Görsel 3.45'te ki görüntüyü inceleyiniz.
- Eskiz kâğıdınıza kompozisyonun ebatlarına uygun çizim alanı oluşturunuz.

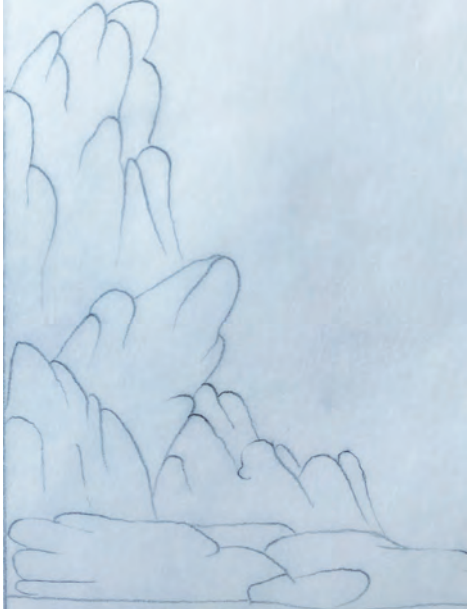

Görsel 3.45: Eskişehir, Mihalgazi, Bozaniç Kayası, Sakarya Nehri
Yasemin Arıman'a ait kompozisyon konusunda esin kaynağı olabilecek tepe görüntüsü fotoğrafı

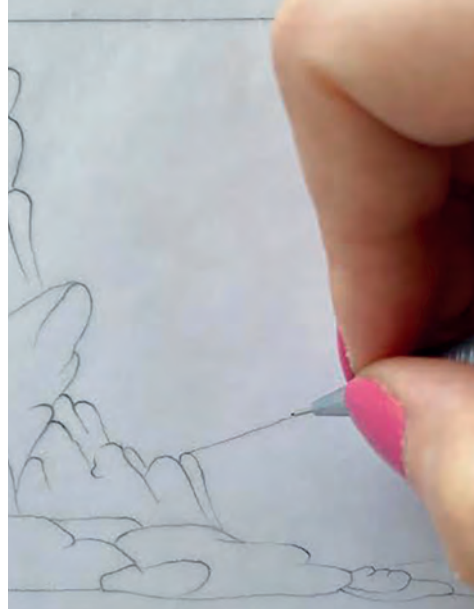
- Eskiz kâğıdına çizim alanı için hazırlayacağınız kompozisyonun ölçülerine uygun bir dikdörtgen çiziniz.
- Dikdörtgenin sol tarafına, yere paralel duran yatay kayaların kanaviçe çizimini yapınız.
- Kanaviçe çizgilerinin üzerinden asıl çizimi yapınız. Kayaları detayları olmadan sadece dış hatları ile çiziniz. Tüm çizimlerinizde nüanslı çizim tekniğini kullanınız (Şekil 3.24).
- Yatay kayaların üzerine birbirinden farklı ebatlarda ikinci sıra kaya grubunu yerleştiriniz.

- En üst bölüme kompozisyonun dış hat çizgisine çok yaklaşmayan ve dik duran kayalar yerleştiriniz.
- Çizimde hatalarınız olduysa düzeltiniz.
- İkinci kaya sırasından başlayan ve çizim alanının sağına doğru ilerleyen kavisli arazi çizimini yapınız (Şekil 3.25).

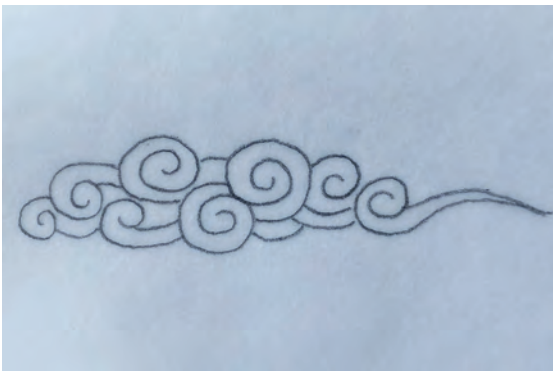

Şekil 3.24: Kompozisyonda kayaların çizim işlemi

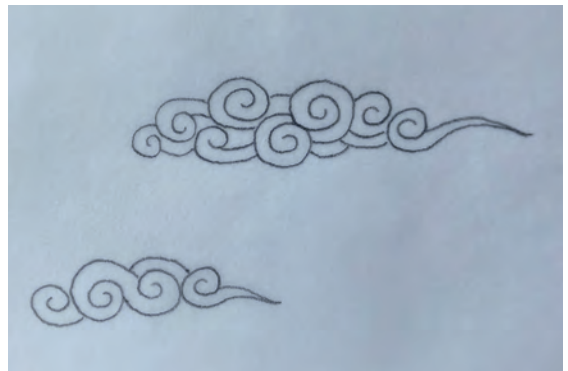

Şekil 3.25: Arazi çizim işlemi

- Hazırladığınız bulut motiflerini, eskiz kâğıdınızın altına yerleştirerek arazi çizgisinin üzerinde oluşan boşluğa kopya yöntemi ile çizersiniz (Şekil 3.26, 3.27).

Şekil 3.26: Bulut çizim işlemi

Şekil 3.27: Bulut çizim işlemi

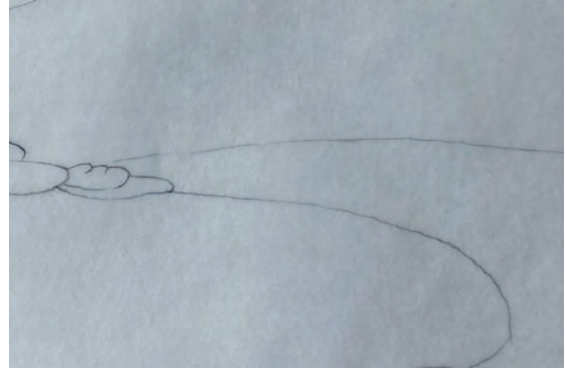

- İlk arazi çizgisinin altına boşluk bırakarak ikinci arazi çizgisini yerleştiriniz (Şekil 3.28).
- Kompozisyona yerleştireceğiniz gölün çevresini belirlemek için yere paralel ilk kaya grubunun uç kısmından başlayan yarım daire şeklinde bir çizgi yerleştiriniz. Çizgiyi küçük kavislerle oluşturunuz (Şekil 3.29).

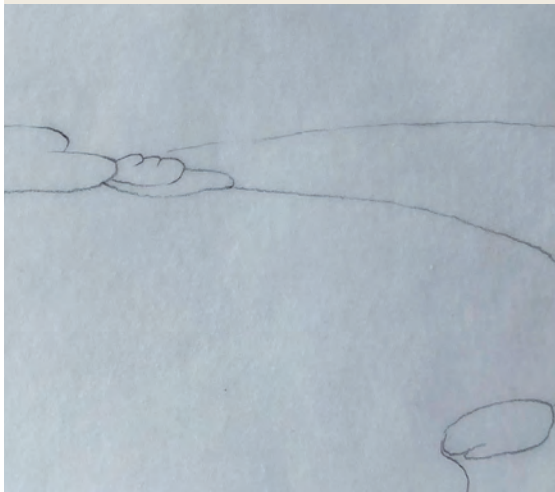

Şekil 3.28: Arazi çizim işlemi

Şekil 3.29: Göl çevresi çizim işlemi

- Çizgi üzerinde oluşan kavisler ile uyumlu küçük kaya parçaları yerleştiriniz (Şekil 3.30).
- Göl çevresi çizgisinin çizim alanı çizgisi ile birleştiği noktaya küçük kaya parçaları çiziniz (Şekil 3.31).

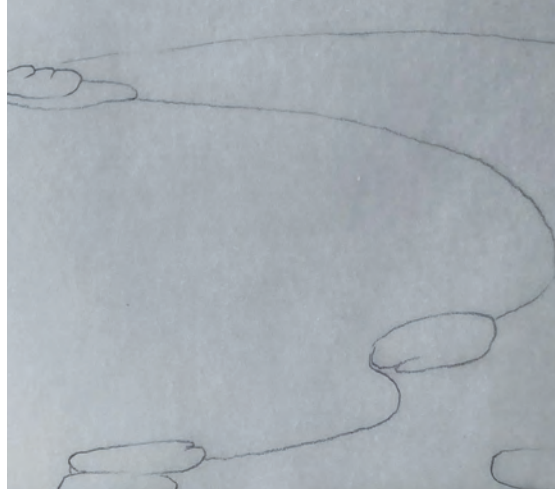
Şekil 3.30: Küçük kaya parçalarının çizim işlemi

Şekil 3.31: Küçük kaya parçalarının çizim işlemi

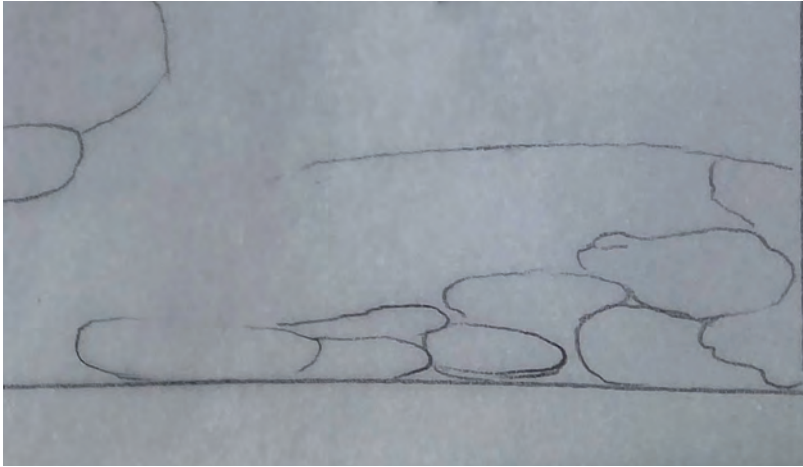

- Çizim alanının sol alt köşesine birbirinden farklı büyüklüklerde taşlar çiziniz (Şekil 3.32).

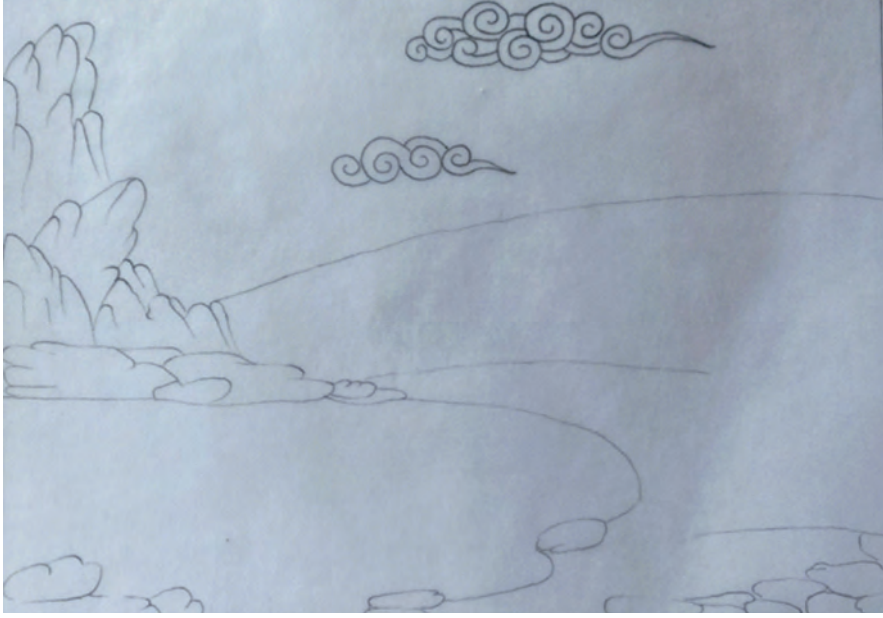

Şekil 3.32: Küçük kaya parçalarının çizim işlemi

- Çizim alanının sağ alt köşesinde biraz boşluk bırakarak hafif kavisli bir arazi çizgisi yerleştiriniz.
- Çizim alanının sağ alt köşesine arazi çizgisinin alt kısmını dolduracak şekilde farklı büyüklüklerde küçük kayalar yerleştiriniz (Şekil 3.33).

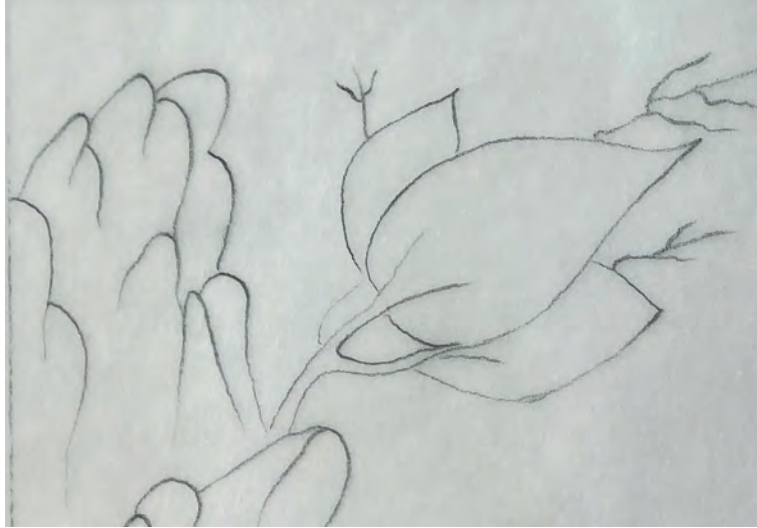

Şekil 3.33: Kaya çizim işlemi

Şekil 3.34: Göl çevresinin belirlenmesi ve küçük kaya parçalarının çizim işlemi

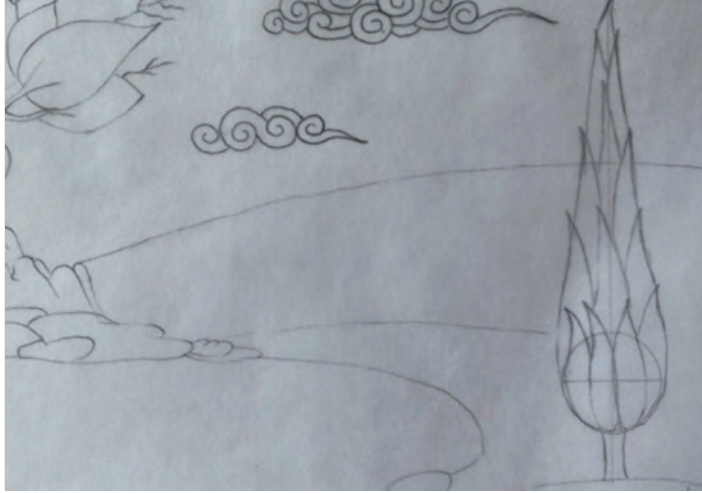
- Sol üst köşeye yerleştirdiğiniz kayalardan başlayan ağacın gövdesinin ve yapraklı kısımlarının dış hat çizimini yapınız (Şekil 3.34, 3.35).

Şekil 3.35: Ağaç çizim işlemi

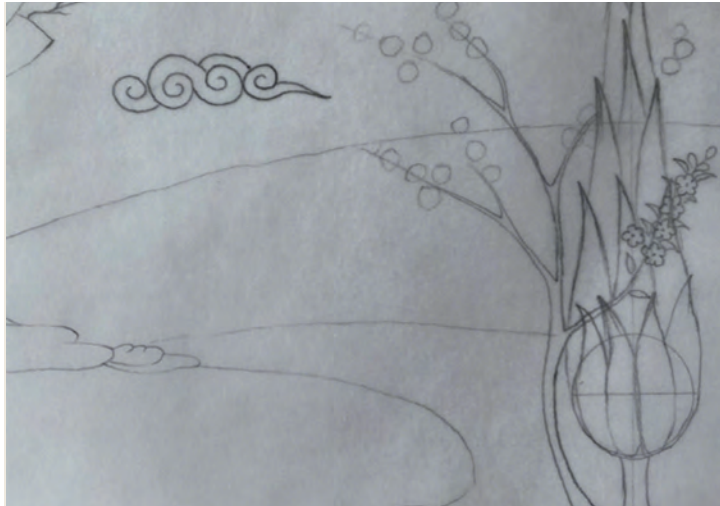

- Sol alt köşeye yerleştirilen arazi çizgisinin üzerine dik inen bir yardımcı çizgi çekiniz. Çizginin $\frac{1}{4}$ oranda alt kısmına, yere paralel bir yardımcı çizgi çekiniz.
- İki çizginin kesişme noktasını ortalayacak şekilde bir daire yerleştiriniz. Dairenin alt kısmına yere dik inen iki çizgi ile ağacın gövde kısmını oluşturunuz (Şekil 3.36).
- Dairenin her iki yanından yukarı daralarak çıkan ve tepe noktasında birleşen bir çizgi çiziniz.
- Oluşturduğunuz ağaç dış hat çiziminin içini aynı form ve büyüklükte yapraklar ile doldurunuz.
- Yardımcı çizgileri silerek varsa düzeltme işlemini yapınız.

Şekil 3.36: Ağaç çizim işlemi

- Yerleştirdiğiniz ağacın sol tarafına bir bahar dalının gövdesini ve dallarını yerleştiriniz.
- Dalları uç kısımlarına yakın küçük daireler yerleştiriniz. Daire formunun içine küçük çiçekler yerleştiriniz (Şekil 3.37).
- Dalları bazı kısımlarına ve çiçeklerin çevresine küçük yapraklar çiziniz (Şekil 3.37).

Şekil 3.37: Ağaç çizim işlemi

- Kompozisyondaki boşlukları doldurmak ve kompozisyona daha estetik bir görünüm kazandırmak için kayaların arkasından çıkan birbirinden farklı yer bitkileri yerleştiriniz (Şekil 3.38).

Şekil 3.38: Yer bitkisi çizim işlemi

Şekil 3.39: Minyatür sanatı kompozisyon çizim örneği

- Çizim işlemini bitirdiğiniz kompozisyonun düzeltilmesi gereken kısımlarını silerek düzeltiniz. Ağaç motiflerinin detaylarını ekleyiniz ve yardımcı çizgileri siliniz (Şekil 3.39, 3.40).

Şekil 3.40: Çizim işlemi bitirilen kompozisyonun düzeltilmesi işlemi

- Eskiz kâğıdına çizdiğiniz desenin arka yüzünde tüm çizgilerin üzerinden giderek çizimi arka yüze geçiriniz. Fırça ve boya ile yapılabilecek ağaç yapraklarının ve çiçeklerin detay çizimlerini arka yüze geçirmeyiniz (Şekil 3.41).
- Hazır olan deseni âharlı kâğıt üzerine yerleştiriniz ve tırnaklama yöntemi ile deseni âharlı kâğıda geçiriniz.
- Deseni çevreleyen çizginin 0,5 cm dışından ikinci bir çizgi çekerek çerçeve görüntüsü veriniz.

Şekil 3.41: Âharlanmış kâğıda geçirilmiş kompozisyon örneği

Sıra Sizde

Verilen işlem basamaklarında başarı durumunuzu kontrol ediniz.		Evet	Hayır
1	Kompozisyonda kullanacağım kayaları çizdim ve yerleştirdim.		
2	Kompozisyonda kullanacağım bulut motiflerini çizdim ve yerleştirdim.		
3	Kompozisyona göl çevresini belirleyen çizgiyi ve küçük kayaları yerleştirdim.		
4	Kompozisyonun çeşitli yerlerine ağaç motiflerini yerleştirdim.		
5	Boyama işlemini sırasıyla tamamladım.		

3.2. DOĞA MOTİFLERİNİN TÜMÜNÜ KULLANARAK OLUŞTURULAN ÖZGÜN KOMPOZİSYONU BOYAMA

Geleneksel minyatürde renkler genellikle figürlerin asıl renklerinin dışında, hayal edildiği şekilde kullanılmıştır. Kompozisyonun genel düzeni açısından önemli bir eleman olan renkler, en doğal hâli ile canlı ve parlak tonlardan en uç pastel değerlere kadar değişen geniş bir yelpazede kullanılır. Kompozisyonların uygun motif veya zeminlerinde altın ve gümüş de kullanılmaktadır.

Hazırlık Çalışması

“Minyatür, nakkaşı ve seyredeni masal dünyasına çeker.” sözüyle ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.2.1. İçinde Bulut, Dalga, Kaya, Ağaç, Çiçek ve Yer Bitkisi Olan Kompozisyonu Boyama

Dağ, tepe, kara parçaları, kayalar ve su gibi doğa elemanları modellerinin çizgileri kopya edilerek iki boyutlu olarak tasarlanır ve çoğunlukla gerçekte olduklarından farklı renklere boyanır. Irmaklar hareketli ve akışkan, denizler hareketli dalga, göller ise durağan dalga formları ile tasarlanıp gümüş, turkuaz ve mavi tonlarında renklere boyanır (Görsel 3.47).

Minyatürlerde gökyüzü genellikle altınla gösterilir. Fakat kimi zaman maviye boyanmış gökyüzü tasvirleri ile de karşılaşmak mümkündür. Bulutlar kimi zaman altın kimi zaman da beyaz, mavi, turuncu vb. renklerin tonları ile renklendirilmektedir. Gece yaşanmış bir olayın kompozisyonunda gündüz izlenimi veren renk değerleri kullanılmaktadır. Bu tarz minyatürlerde genellikle ay ve birkaç yıldız dışında gece sembolüne rastlanmaz.

Akarsular geçmişte gümüşle boyanmıştır, gümüş zamanla karardığı için eserlerde artık çok tercih edilmemektedir.

Peyzaj unsurlarının çoğunda tarama tekniği, bazılarında da noktalama tekniği kullanılarak her bir motive belli bir hacim ve boyut kazandırılır.

Dikkat

Boyaları sürmeye altınla veya kullanılacaksa gümüşle başlanır. Altın sürülen kâğıt kurduktan sonra mührelenerek parlatılır. Renkler en büyük motiften başlanarak sürülmelidir. Bir motifin üzerinde detaylar varsa önce zemin rengi sürülür, sonra detaylar işlenir (Görsel 3.46).

Görsel 3.46: Doğa kompozisyonu örneği (NYMMA)

Görsel 3.47: Nev'îzâde Atâî'ye ait Rumeli ve Anadolu Hisarı minyatürü (Hamse, Baltimore Galerisi)

Görsel 3.48: Doğa unsurları ile oluşturulmuş kompozisyon örneği (NYMMA)

Sıra Sizde

Görsel 3.49'da verilen verilen minyatür eseri inceleyiniz. Eserde kullanılan renkler, insan-hayvan figürleri ile bitki-çiçek motifleri, gökyüzü, tepe, sokak ve bina detayları üzerinden notlar alınız. Bu inceleme sonucunda gördüklerinizi ve eserin konusunu arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 3.49: Hüsrev-ü Şirin eserinde Hatifi, Şapur Şirin'in köşkü önünde (NYMMA)

6. Uygulama: İçinde Bulut, Dalga, Kaya, Ağaç, Çiçek ve Yer Bitkisi Olan Özgün Kompozisyonu Boyama

AMAÇ

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri alarak kompozisyon boyama işlemi yapmak.

Süre: 4+4=8 ders saati

Kullanılacak Araç Gereçler

- Fırça çeşitleri
- Boya çeşitleri
- Palet
- Su kabı, su
- Temiz peçete
- Hazır kompozisyon

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır.

Kompozisyon Boyama İşlem Basamakları

- İş önlüğünüzü giyiniz.
- Gerekli malzemeleri çalışma masasına yerleştiriniz (Şekil 3.42).
- Kullanacağınız renklere ve bu renklerin tonlarına karar veriniz.
- Gerekli renkleri paletinize hazırlayınız (Zemin renklerinin çok açık tonlarda veya sulandırılmış olması gerekmektedir).
- Boyama işlemine en büyük motifin zemininden başlayınız.

Şekil 3.42: Boyama işlemine hazırlanmış kompozisyon

- Kompozisyonda en geniş zemini olan arazi (çim alanlar) için farklı tonlarda yeşiller hazırlayınız.
- Boyaların en açık tonlarını ya da sulandırılmış hâllerini hazırlayınız.
- Çim alanların her bir bölümünü, uygun bir fırça ile kompozisyonda yer alan çizgileri dikkate alarak farklı ton yeşille boyayınız (Görsel 3.50).

Görsel 3.50: Arazi zemin renklerinin uygulanması

- Kompozisyonda yer alan göl çizgilerinin içini uygun kalınlıktaki bir fırça ile yine farklı bir yeşile boyayınız (Görsel 3.51).

Görsel 3.51: Göl yüzeyi zemin renginin uygulanması

- Kompozisyonda yer alan kayaların her bir grubu için farklı renk hazırlayınız ve uygun fırça ile yüzeylerini boyayınız (Görsel 3.52).

Görsel 3.52: Kayaların zemin renklerinin uygulanması

- Kaya grubunun üzerine çizilen ağaç motifi için üç ton yeşil hazırlayınız ve kademeli (kat kat) boyama tekniğini kullanarak zemin rengini sürünüz (Görsel 3.53).
- Ağaç motifinin merkezden dışarı doğru açık tonlarla boyanmasına dikkat ediniz.
- Ağaç gövdesi için kahverengi boya kullanınız.
- Ağaç üzerinde bulunan ince ve kuru dalları tek kıl fırça kullanarak siyaha boyayınız (Görsel 3.53).

Görsel 3.53: Ağaç zemin renklerinin uygulanması

- Kompozisyonda yer alan bahar dalı için beyaz kullanınız. Bahar dalının gövdesi için hazırladığınız kahverengi boyayı kullanınız (Görsel 3.54).
- Bahar dalının arkasında görünen diğer ağaç motifini hazırladığınız yeşil renk ile boyayınız.

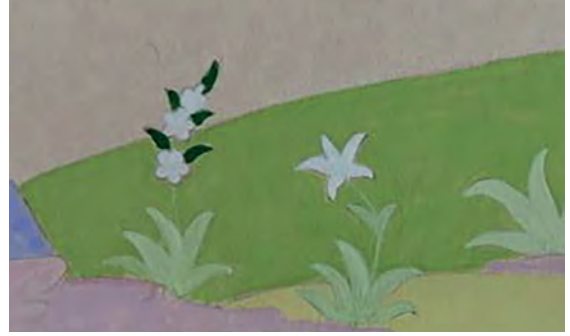
Görsel 3.54: Ağaç zemin renklerinin uygulanması

- Bulut motiflerinin içini beyaz renk ile boyayınız (Görsel 3.55).
- Yer bitkilerinin çiçek kısımlarının zemininde beyaz rengi kullanınız (Görsel 3.56).
- Bitkilerin yaprak ve sap kısımlarını yeşilin farklı bir tonunu kullanarak boyayınız.

Görsel 3.55: Bulut zemin renginin uygulanması

Görsel 3.56: Yer bitkilerinin zemin renklerinin uygulanması

- Kompozisyonda yer alan tüm motiflerin zemin renklerini tamamlayınız (Görsel 3.57).

Görsel 3.57: Zemin renklerinin uygulanması

- Paletinize beyaz ve en az üç ton yeşil boya hazırlayınız. Tek kıl fırça kullanarak tarama tekniği ile ağaç motifini renklendiriniz.
- Yaprakların boyanmasına dip kısmından en koyu ton renk ile başlayınız (Görsel 3.58).
- Her bir yaprağı kendi içinde dipten uca doğru, renkler açılarak boyamaya dikkat ediniz.
- Yukarı yönde yer alan yaprak formlarının daha net görünmeleri ve birbirinden ayrılmaları için en koyu ton yeşille kontur çekiniz.
- Ağaç motifinin boyama işlemini bitiriniz.

Görsel 3.58: Ağaç çalışması

- Zemin boyasında beyaz kullandığınız bahar dalı çiçekleri renklendirmek için pembe tonlarını hazırlayınız.
- İnce bir fırça ile çiçeklerin içinde orta ton, dış kısmında kontur olarak koyu ton pembe kullanarak çiçekleri boyayınız (Görsel 3.59).
- Çiçeklerin tohum kısımları için turuncu renk kullanınız.

Görsel 3.59: Bahar dalı çalışması

- Bahar dalı ve ağaç gövdeleri için farklı ton kahverengi kullanınız.
- Ağaç gövdesinin bazı bölümlerinde siyah veya koyu kahverengi kullanınız (Görsel 3.60).

Görsel 3.60: Ağaç gövde ve yapraklarının çalışılması

- Ağaç gövdelerinin toprakla birleştiği noktalara ağacın gölgesini yapmak için uygun kalınlıkta bir fırça ile gövde için hazırladığınız koyu kahverengi boyayı çim renginin üzerine sürünüz.
- Aynı işlemi bitkilerin gölgesi için de uygulayabilirsiniz (Görsel 3.61).

Görsel 3.61: Çim ve ağaç gölgelerinin çalışılması

- Kompozisyonda yer alan kayalar için kullandığınız zemin renginin en az üç tonunu paletinize hazırlayınız.
- Kayaların işlenmesinde tarama tekniğini kullanınız (Görsel 3.62).
- Dik konumdaki kayaları işlerken koyu kısımlardan başlayınız. Bu işlem için kompozisyonu size ters konumda tutunuz. Tarama tekniğinde fırça darbeleri dışardan kendinize doğru olmalıdır. Kayaların ışık aldığı konumlara göre sırasıyla orta ton ve açık tonları boya sürünüz.
- Bitirdiğiniz kaya grubuna en koyu tonla kontur çekiniz.
- Göl kenarında bulunan yatay yönlü kayaları işlerken fırça darbelerinin doğru yönde ilerlemesi için kâğıdın yönünü çeviriniz.

Görsel 3.62: Kayaların çalışılması

- Kayaların üzerine yerleştirdiğiniz ağaç motifini renklendirmek için gerekli yeşil tonlarını hazırlayınız.
- Motifin zemin rengi üzerine tek kıl fırça kullanarak hazırladığınız en koyu ton yeşil ile küçük yaprak formlarını yerleştiriniz.
- Her yaprak formunun içine beyaz ya da en açık ton yeşil ile dokunuşlar yapınız (Görsel 3.63).

Görsel 3.63: Ağaç yapraklarının çalışılması

- Zemin rengi sürülmüş yer bitkilerinin çiçek kısımlarını istediğiniz renkle boyayınız ve kontur çekiniz (Görsel 3.64).
- Çiçeklerin yapraklarında farklı ton yeşilleri tarama tekniğini kullanarak tek kıl fırça ile işleyiniz.

Görsel 3.64: Yer bitkilerinin çalışılması

- Yer bitkilerinin saplarında yaprak için hazırladığınız yeşil boyayı kullanınız.
- Yaprakların ortasındaki damar kısımlarına, kontur çekerken kullandığınız yeşil rengi kullanınız.
- Çiçeklerin tohum kısımlarını noktalama tekniğini kullanarak uygun kalınlıktaki fırça ile işleyiniz (Görsel 3.65).

Görsel 3.65: Yer bitkilerinin çalışılması

- Çiçeklerin dış hattına kontur çekerken fırçanızla nüanslı çizim yapınız.
- Nüanslı çizimi yaprakların dış hattında da kullanınız (Görsel 3.66).

Görsel 3.66: Küçük kaya ve yer bitkilerinin çalışılması

- Zemini beyaz ile boyanmış bulut motifleri için mavi tonlarını hazırlayınız.
- Uygun kalınlıkta fırça ile zeminde bulunan beyaz rengi kaybetmeden orta ton maviyi noktalama tekniğini kullanarak işleyiniz (Görsel 3.67).
- Zeminde bulunan bulut hareketlerinin çizgileri üzerinden koyu ton mavi ile kontur çekiniz. Kontur çekme işleminde tek kıl fırça kullanınız (Görsel 3.68).

Görsel 3.67: Bulut çalışması

Görsel 3.68: Bulut çalışması

- Çim için kullanılan yeşil rengin en koyu tonunu kullanarak çim alanların dış hatlarına kontur çekiniz (Görsel 3.69).

Görsel 3.69: Çim alanlara kontur çekilmesi

- Boyama işlemini bitirdiğiniz yaprakların üstüne ince fırçanızı kullanarak ağacın gövdesinde kullandığınız renklerle dalları çiziniz (Görsel 3.70).

Görsel 3.70: Ağaç dallarının çizimi

- Paletinize beyaz boyanızı ve mavinin tonlarını hazırlayınız.
- Zemin rengini sürdüğünüz göl yüzeyi üzerinde size en yakın bölgeden başlayarak çizim kâğıdına hazırlamış olduğunuz dalga hareketlerini, fırça ile işleyiniz. Dalga hareketlerini bakarak çizmek için eskiz kâğıdında bulunan deseninizi yanınızda bulundurunuz.
- Kat kat boyama tekniğini kullanarak her dalga hareketini beyaz ve farklı tonda bir mavi ile işleyiniz (Görsel 3.71).
- Çizgilerle ifade edilen dalga hareketlerini en koyu ton mavi ile kontur çekerek belirtiniz.
- Boyama işlemi biten kompozisyon kâğıdınızı serin ve gölge bir yerde, temiz bir masanın üzerinde kurumaya bırakınız (Görsel 3.72).

Görsel 3.71: Dalga hareketlerinin boya ve fırça ile hazırlanması

Görsel 3.72: Doğa unsurları ile hazırlanmış kompozisyon

Sıra Sizde

Minyatür sanatı teknikleri ile hazırladığınız, kompozisyonlarınızın aydınlar kâğıdındaki çizim ve âharlanmış kâğıt üzerine boyanmış hâllerini 3 mm kalınlığında gri karton üzerine yapıştırınız. Farklı renk bir resim kartonu ile her iki çalışmanıza da paspartu yapınız. Belirleyeceğimiz bir sergi tarihi ve yerini tüm okul toplumunun bilgi edinebileceği platformlar aracılığı ile duyurunuz. Serginiz için belirlenen tarih ve saatten önce iki çalışmayı aynı şövaleyi kullanacak şekilde yerleştirerek hazırlayınız. Yerleştirme işleminde üstte çizim, altta renklendirilmiş hâli yer alabilir. Serginize velilerinizi ve okulun diğer alan öğretmenlerini çağırmaı unutmayınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerde verilen bilgileri doğru-yanlış açısından değerlendiriniz. Doğru olanların başına (D), yanlış olanlara (Y) yazınız.

- () Geleneksel minyatür sanatında şematik anlatıma önem verilmiştir.
- () Minyatürde vurgu ilkesi, çeşitli yöntemlerle bazı figürlerin ve renklerin ön plana çıkarılmasıdır.
- () Geleneksel minyatürde eserler incelendiğinde kompozisyon kâğıda her zaman yatay olarak yerleştirilir.
- () Ağacın dış hat çizimi, pafta çizgisinin tek tarafında nüanslı çizim tekniği kullanılarak, tek seferde çizgi tamamlanacak şekilde, kalem kaldırılmadan yapılır.
- () Minyatür tekniğinde en çok yığma bulut motifi kullanılır.
- () Kompozisyona, ana unsura ait motif, ara motiflerden sonra yerleştirilir.
- () Çizim alanı yardımcı çizgilerle gerekli ölçülerde paftalara ayrılarak kompozisyon oluşturulur.
- () Bir motifin üzerinde detaylar varsa önce detaylar işlenir, sonra zemin rengi sürülür.

B) Aşağıda boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

1. Desenlerin etrafına çekilen deseni daha hacimli ve boyutlu göstermektedir.
2. Geleneksel minyatürde çalışmalarında çizgi ve renkler kullanılarak görsel zenginlik elde edilmiştir.
3. Tasarım nokta, çizgi, renk, biçim, yön, ölçü, aralık ve dokudur.
4. Tasarım ritim, denge, vurgu, süreklilik, orantı, görsel hiyerarşi, zıtlık ve bütünlüktür.
5. Hikâyenin en önemli unsuru kompozisyonun yerleştirilir.

C) Aşağıdaki soruların doğru seçeneğini bulup işaretleyiniz.

1. Minyatürde objenin karakterine bağlı olarak amaca ve tekniğe uygun biçimde sadeleştirilme işlemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Doku
- B) Vurgu
- C) Tasarım
- D) Stilizasyon
- E) Kompozisyon

2. Aşağıdakilerden hangisi geleneksel minyatür sanatı kompozisyon kurallarından değildir?

- A) Ayrıntılara yer verilmesi
- B) Motiflerin üst üste yerleştirilmesi
- C) Önemli kişilerin büyük şekilde çizilmesi
- D) Öne çıkması istenen motife kontur çekilir.
- E) Motif ve figürlerin konuyla uyumsuz olması

3. Minyatürde paftaları birbirinden ayırmak ve renklerin birbirine karışmasını engellemek için kullanılan tasarım elamanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Doku
- B) Çizgi
- C) Renk
- D) Biçim
- E) Nokta

4. Aşağıda verilen minyatür ilkelerinden hangisi tasarıma hareket ve farklılık kazandırmaktadır?

- A) Ritim
- B) Zıtlık
- C) Denge
- D) Vurgu
- E) Orantı

5. Aşağıdakilerden hangisi geleneksel minyatür sanatı kompozisyonlarında ağaç çizerken dikkat edilecek özelliklerden değildir?

- A) Ağaç motifleri birbirini kapatmayacak şekilde dizilir.
- B) Ağaçlar uzaklık ve boy oranlarına dikkat edilerek dizilir.
- C) Üçgen, daire veya kare form ağaçlar aynı anda kullanılabilir.
- D) Ağacın yaprakları ayrıntılı ve aslına uygun şekilde işlenmelidir.
- E) Ağaçlar kompozisyona cepheden görüldüğü hâlleriyle yerleştirilmelidir.

Ç) Aşağıdaki açık uçlu sorunun cevabını yazınız.

Geleneksel minyatür sanatında objeleri gerçeğine uygun olarak sadeleştirmenin önemini açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

A

akkâse

: Eskiden yazma kitaplarda kullanılacak kâğıtları göze güzel görünmesi için kenarları koyu yazılacak kısmı açık olmak üzere iki renge boyama usulü.

âsumânî

: Gök rengi.

C

cenknâme

: Hz. Muhammed'in hayatını konu edinen Siyer ilminin bir kolu olarak Hz. Peygamber'in savaşları ile ilgili bilgileri içeren kitaplar.

Ç

çividî

: Eskiden çivit otundan, bugün yapay yollarla elde edilen mavi renk.

D

derbent

: 1. Geçit. 2. Sınırdaki bulunan küçük kale.

E

etüt

: Ön çalışma.

F

figür

: Resim ve heykel sanatlarında varlıkların biçimi.

form

: Bir şeyin istenilen ve olması gereken durumu.

G

gramaj

: Ekmek ve kâğıt için ağırlık ölçüsü.

granül

: Bir maddenin en küçük tanesi.

H

hami

: Koruyucu.

hamse

: Divan edebiyatında beş mesnevinin bir araya gelmesinden oluşan eser.

hasbahçe

: Saray sınırları içinde bulunan bahçe ve bostanlar.

hotoz

: Kadınların süs için saçlarının üstüne taktıkları, çeşitli renk ve biçimde yapılmış küçük başlık.

K

kaside

: Büyükleri övmek için yazılan divan edebiyatı şiir türü.

kategori

: Aralarında herhangi bir bakımdan ilgi veya benzerlik bulunan şeylerin tamamı grup, ulam.

kavis

: Bir eğrinin sınırlı bir kısmı, eğmeç.

L

la'îf

: Kırmızı renkli bir tür mürekkep.

M

makâmat

: Makamlar, mertebeler.

matrakçı

: Osmanlı ordusunda acemilere matrakla savaşmayı öğreten usta.

mühre

: Kâğıda yumuşaklık, parlaklık ve düzlük vermek için kullanılan camdan araç.

N

- natüralist** : Doğalcılık akımını benimseyen kişi.
neft : Çoğunlukla boyacılıkta kullanılan, petrol türevlerinden bir tür mineral yağ, petrol yağı.
nüanslı çizim : İnceli kalınlı çizim.

P

- pafta** : Bir haritayı, planı ya da modeli oluşturan ayrı parçalardan her biri.
panoramik : Genel görünümlü.
peyzaj : Bir yerin doğal görünüşü.
perdah : Parlatmak.

R

- rakkase** : Raksı meslek edinmiş kadın dansçı.

S

- saf su** : Organik ve inorganik maddelerden arındırılmış su.
sâzende : Çalgıcılık, saz sanatçılığı.
sulu halkar tekniği : Altının suyla inceltilerek boyama yapılması.
surnâme : Osmanlı dönemi Türk edebiyatında şenlikler hakkında yazılan edebî metinlerin genel adı.
süt maî : Açık mavi.

Ş

- şamanist** : Kuzey ve Orta Asya'da Türkler arasında günümüze kadar süregelen doğaya tapma, doğa üstü ruhlara inanma temeline dayalı din, Şamanizm.

- Şehnâme** : 1. Hükümdarların niteliklerini, üstün başarılarını anlatan, mesnevi biçiminde yazılmış manzume. 2. Koşuk olarak yazılmış tarih.

- şematik** : Şema biçiminde olan.

- şükûfe** : Çiçek.

T

- tahrir çekmek** : Satırlar arasına yapılan yıldızların etrafına ve yazı çevresine mürekkep ve fırça ile çizgi çekmek.

- tasvir etmek** : Objeleri ve olayları çizgiyle anlatım.

V

- varak altın** : Yaprak hâline getirilmiş altın.

Z

- zermühre** : Altın yıldızı parlatmakta kullanılan kalem.

KAYNAKÇA

- Akkaya, T. (2020). *Matrakçı Nasuh Minyatürlerinde Mekân ve Zaman Anlayışı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Ana Sanat Dalı, Kastamonu.
- Aslanapa, O. (1984). *Türk Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aslangül, H. (1962). *İslam'da Resim. A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Ankara. Cilt 10.
- Atalay, C. M. (2012). Türk Minyatür Sanatının Tasarım Öğelerinin, Türk Resminde Varlık Bulması. *Akdeniz Sanat Dergisi*. Cilt 5, Sayı 10.
- Ateş, G. (2018). *Minyatür Sanatında Hayvan Figürleri ve Özgün Uygulamaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Ana Sanat Dalı, Isparta.
- Aygen, E. (2005). Kâğıda İşlenen Uygarlık. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Sakarya. s. 251-255.
- Ayğın, A. (2020). Osmanlılarda Resimli Silsilenâme Geleneği. *Artuklu Dergisi*. Mardin.
- Bağcı, S., Çağman, F., Renda, G., Tanındı, Z. (2006). Osmanlı Resim Sanatı. Ankara: *Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları*.
- Bayrak, T. (2018). Osmanlı Minyatür Sanatında Yüzeylerde Süsleme Unsurları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Yıl 6, Sayı 69, s. 320-334.
- Bektaşoğlu, M. (2008). *Türk İslam Sanatı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı.
- Binark, İ. (1967). Türk Kitapçılık Sanatlarımız. *Hayat Tarih Mecmuası*. İstanbul: Tifdruk Matbaacılık. Cilt 2, Sayı 9, s. 36-40.
- Binark, İ. (1978). Türklerde Resim ve Minyatür Sanatı. *Vakıflar Dergisi*. Ankara. s. 12.
- Binark, İ. (1998). İslamiyet'te Resim Sanatının Yeri. *Vakıf ve Kültür Dergisi*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları. Yıl 1, Cilt 1, Sayı 3.
- Bloom, J. M. (2003). *Kâğıda İşlenen Uygarlık (Kâğıdın Tarihi ve İslam Dünyasına Etkisi)*. Zühal Kılıç (çev.). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Çağlayan, N. (1995). *XVI. Yüzyıl Osmanlı Dönemi Minyatür Sanatı ve Kanuni Dönemi Minyatür Sanatçısı Matrakçı Nasuh*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Çağman, F. Kanunî Dönemi Osmanlı Saray Sanatçıları Örgütü Ehl-i Hiref. *Türkiye'miz ve Sanat Dergisi*. İstanbul: Sayılı Matbaası. Sayı 54, s. 11-17.
- Çağman, F. (1983). "Osmanlı Sanatı", Anadolu Medeniyetleri Avrupa Konseyi 18. Avrupa Sanat Sergisi Katalogu. Cilt III, Selçuklu / Osmanlı. İstanbul. s. 97-315.
- Çağman, F. (1990). "Sultan Sencer ve Yaşlı Kadın Minyatürlerinin İkonografisi", Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar Semineri. Güner İnal'a Armağan Kitabı. (1993). Ankara: Hacettepe Üniv. Yayınları. s. 87-116.
- Çam, N. (1999). *İslam'da Sanat Sanatta İslam*. Ankara: Akçağ Basım Yayın Pazarlama A. Ş.Yayın.
- Çiğ, K. (1950). *İslâm Güzel Sanatları*. Tarih Dünyası. İstanbul. Cilt I, Sayı 3, s. 123-124.
- Çelik, Y. E. (2018). *Geleneksel Yöntemlerle İslam Mürekkebi Yapımı ve Uygulama Sonuçları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Geleneksel Türk Sanatları Ana Sanat Dalı, Isparta.

- Çelikbağ, T. (2017). Osmanlı El Yazmalarında Dini Konular ve Siyer-i Nebi Minyatürleri Hakkında. *Tarih Okulu Dergisi*. Sayı XXXII, s. 537-558.
- Derman, U. (1968). Kâğıda Dair. *İslam Düşüncesi Dergisi*. İstanbul. Cilt II, Sayı: 5, s. 338-347.
- Doğanay, A. (1991). Bulut Motifi ve Osmanlı Sanatındaki İlk Örnekleri. *Divan Dergisi*. Sayı 6, s. 225-234.
- Dönmez, İ., Göker, P. (2018). Osmanlı Dönemi Minyatür Sanatında Topografik Kent Tasviri. *SHSR Journal*. Cilt 5, s. 1121-29.
- Duran, G. (2018). Osmanlı Tezhip Sanatında Natüralist Üslûpta Çiçekler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı 31, s. 177-199.
- Geçen, F., Kösem, A. (2019). Osmanlı Minyatür Eserlerinde Yer Alan Manzara Tasvirleri İçerisindeki Mimari Öğelerin Değerlendirmesi. İnönü Üniversitesi Uluslararası *Sosyal Bilimler Dergisi*. Malatya. Cilt 8, Sayı 2.
- İlden, S. (2011). Levni İmzalı İnsan Resimlerinde Figür Anlayışı, *Turkish Studies*. Sayı 6/1.
- İnal, G. (1995). Türk Minyatür Sanatı (Başlangıcından Osmanlılara Kadar). Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını. Sayı 63.
- Kahraman, E. M., Önal, H. (2020). Modern Dünyada Minyatür Sanatı. *Pearson Journal Of Social Sciences & Humanities*. İstanbul. Cilt 5, Sayı 8, s. 240-245.
- Kaldırım, D. (2015). *Türk Geleneksel Sanatında Yaprak Üzerine Minyatür Sanatı Uygulamalarında Ömer Faruk Atabek Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı Dekoratif Ürünler Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.
- Keskiner, C. (2004). Minyatür Sanatında Doğa Çizim ve Boyama Teknikleri. Ankara: *Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları*.
- Keskinöğlü, O. (1961). *İslam'da Tasvir ve Minyatürler*. Ankara İlahiyat Fakültesi Dergisi. Ankara. Cilt 9, s. 10-23.
- Kiraz Kızık, M. N. (2017). Gülzâr-ı Savab'da Geçen Kâğıt Boyama Yöntemleri ve Seçilen Yöntemlerle Renklendirme Denemeleri. *ART-Sanat Dergisi*. Sayı 7, s. 183-195.
- Konak, R. (2006). "Minyatür Sanatında Biçime Kaynaklık Eden Gerçeklik Anlayışı" Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı. İzmir. Cilt 2, s. 505-509.
- Mahir, B. (2005). Osmanlı Minyatür Sanatı. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Mahir, B. (2009). *Kitap Sanatları Araştırmaları*. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi. Cilt 7, Sayı 14, s. 209-247
- Mesara, G. (1987). Türk Tezhip ve Minyatür Sanatı. *Sandoz Bülteni*. İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası. Cilt 7, Sayı 25, s. 9.
- Özen, M. E. (1995). *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*. İstanbul: İ.Ü. Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi. Sayı 91.
- Parlador, Ş. (2011). Ali Çelebi'nin Hümâyûnnâmesi, *Sanat Tarihi Dergisi*. Cilt 20, Sayı 1, s. 93-131.

- Polat Sevgili, Z. (2014). *Başlangıcından Günümüze Minyatür Sanatında Şükufe ve Özgün Uygulamaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Ana sanat Dalı, Isparta.
 - Renda, G. (2001). Osmanlı Minyatür Sanatı. İstanbul: *Promete Yayınları*.
 - Salihoglu Çakmak, N. (2018). *Hümâyunnâme Minyatürlerindeki Peyzaj Unsurlarının Teknik Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Ana sanat Dalı, İstanbul.
 - Sarac Sözer, Y. (2011). İslam Halklarının Sanatsal Anlatım Yöntemleri; “Minyatür”. *Avrupa İslam Üniversitesi İslam Araştırmaları*. Yıl 4, Sayı 1.
 - Sever Demir, S., Adıgüzel Toprak, F. (2020). Nîsâbûrî'nin (Sa'lebi) Kısas-ı Enbiyâ'sında Mi'rac Konulu Minyatürler. *İdil Dergisi*. Sayı 76, s. 1855-1870.
 - Sözen, M., Tanyeli, U. (1992). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi. s. 291.
 - Şen, E. (2018). Tasarım İlke ve Öğelerinin Minyatürde Kullanımı. *İdil Dergisi*.
 - Tanındı, Z. (1984). *Siyer- Nebi- İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı*. İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları. s. 154
 - Tanındı, Z. (1996). *Türk Minyatür Sanatı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
 - Tanındı, Z. (2008). Sultanlar, Şairler ve İmgeler. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* Yıl 9, Sayı 15.
 - T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim Genel Müdürlüğü, Geleneksel Türk Sanatları Minyatür Atölyesi Dersi (10. Sınıf), Öğretim programı (2020) Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
 - Ün, H. İ. (2012). Minyatür Sanatı 1. *Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi*.
 - Yaman, B. (2012). Osmanlı Kitap Sanatlarında La'fî Mürekkep Yapımı. *Süleyman Demirel Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Isparta. Sayı 28.
 - Yurtaydın, H. G. (1963). Matrakçı Nasuh. Ankara: Ankara Üniv. İlâhiyat Fakültesi Yayınları.
 - Yurtaydın, H. G. (1954). İslam Resminin Menşeleri ve Başlangıçları. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. Ankara. Cilt 3, Sayı 3-4.
 - Yetkin, S. K. (1952). İslam Sanatının Mahiyeti. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Ankara. Cilt 1, Sayı 1, s. 44-47.
 - Yazım Kılavuzu. (2012). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- (Kaynakça atıf sistemi, APA 6.0 yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimine göre düzenlenmiştir.)

MİNYATÜR ATÖLYESİ GÖRSEL KAYNAKÇASI

GENEL AĞ KAYNAKÇASI

Sıra No	Ağ adresleri	Erişim tarihi ve saati
1.	https://osmanliminyaturmuzesi.omeka.net	07.04.2021/ 13.30
2.	diyanet.gov.tr	12.04.2021/ 22.00
3.	http://gulcinanmac.com	27.04.2021/ 11.15
4.	https://islamansiklopedisi.org.tr	27.04.2021/ 18.50
5.	https://kubeyhatun.wordpress.com	03.05.2021/ 23.10
6.	https://youtu.be/exZCuBqhHws	06.05.2021/ 12.30
7.	http://biksad.com/default.aspx	13.05.2021/ 17.05
8.	https://magmadergisi.com	15.05.2021/ 20.17
9.	https://www.mta.gov.tr	21.05.2021/ 19.20
10.	https://www.diyantvakfiyayin.com.tr	22.05.2021/ 14.25
11.	https://arabiccalligraphysupplies.com	26.05.2021/ 10.40
12.	https://www.vbenzeri.com	27.05.2021/ 12.20
13.	https://www.turkedebiyati.org	30.05.2021/ 11.25
14.	https://sozluk.gov.tr/	03.06.2021/ 12.00
15.	https://upload.wikimedia.org	04.06.2021/ 23.10
16.	https://www.yenisafak.com	05.06.2021/ 01.15
17.	https://www.zdergisi	08.06.2021/ 19.35
18.	http://www.yazmanadir.yek.gov.tr	11.06.2021/ 16.20
19.	https://kvmgm.ktb.gov.tr	18.06.2021/ 13.30
20.	https://muzeyum.istanbul.edu.tr	22.06.2021/ 20.20
21.	http://www.suleymaniye.yek.gov.tr	27.06.2021/ 15.40
22.	https://kulturgeschichten.info	19.07.2021/ 11.35
23.	https://www.metmuseum.org	20.07.2021/ 19.40

CEVAP ANAHTARI

I. ÖĞRENME BİRİMİ

DOĞRU-YANLIŞ

: D, D, D, Y, Y, D, Y, Y, D

BOŞLIK DOLDURMA

: 1. Uygurlar, 2. sinsilenâme, 3. şehnâme, 4. minyatür,
5. İstanbulî, 6. ipekten, 7. uhra

ÇOKTAN SEÇMELİ

: 1. C, 2. C, 3. E, 4. B, 5. B, 6. C, 7. A

II. ÖĞRENME BİRİMİ

DOĞRU-YANLIŞ

: D, D, Y, D, D, Y, Y, Y

BOŞLIK DOLDURMA

: 1. önemli kişiler, 2. siyah, 3. su rötuşu, 4. akıtma, 5. el kâğıdı

ÇOKTAN SEÇMELİ

: 1. B, 2. D, 3. E, 4. A, 5. D, 6. D

III. ÖĞRENME BİRİMİ

DOĞRU-YANLIŞ

: D, D, Y, D, D, Y, D, Y

BOŞLIK DOLDURMA

: 1. nüanslı tahrir, 2. doku, 3. elemanları, 4. ilkeleri,
5. merkezde

ÇOKTAN SEÇMELİ

: 1. D, 2. E, 3. B, 4. A, 5. B

